

294529918

101 Københavns kommune

46.305

KBH

MAG

RHB

FORSKØNNELSEN

ILLUSTRERET TIDSSKRIFT
UDGIVET AF FORENINGEN TIL
HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

⊙ XIV. AARGANG ⊙

KØBENHAVN · MCMXXIV

KØBENHAVNS
KOMMUNEBIBLIOTEKER
HOVEDBIBLIOTEKET

* 09.705
To-61

Bd. 14
4.1

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

KØBENHAVN — NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR)

INDHOLDSFORTEGNELSE

(* betegner, at Artiklen er illustreret)

	Side
Om Træfældninger. Af Havearkitekt E. ERSTAD-JØRGENSEN.....	1
»Voldens Venner«.....	3, 16
Om Udstillingsplaner. Foredrag af Prof. ANTON ROSEN.....	4
Ekstrakt af Aarsberetning 1923.....	7
*Christianshavns Volds Bevarelse	8
*Gadekunst paa Udstillingen »Dansk Reklamekunst«. Af HENNING BRØCHNER	9
*En ny Strøgbutik. Af H. BR.....	13
*Blade af Byens Billedbog	15, 32, 46, 48, 64, 72
*Byens Renlighed	16
*Københavnske Butiksfaçader. Af HENNING BRØCHNER	17
*Butiksdekorationer i Martin Dyrbyes nye Butik	24
*Sct. Petri Urtegaard	25
Hvorfor sygner Byens Træer. Af Stadsgartner V. FABRICIUS HANSEN	26
Ødelæggelsen af Naturen i Københavns Omegn	28
*Forholdene paa Enghaveplads.....	30
*Beplantning af Gavle. Af Havearkitekt E. ERSTAD-JØRGENSEN	33
*Fra Smedelinien.....	37
*Nye københavnske Skilte	39
Renlighed som Led i Byens Forskønnelse	41
Det mindre maleriske København	43
*Ombygningen af Ejendommen Nr. 67 i Borgergade	44
*Dante-Pladsen	47
*Studiebyen i Hellerup.....	49
*Konkurrence om Gravmæler.....	53
*De nye Avisboder.....	56
*Byen og Havnen. Af Prof. ved Kunstakademiet K. GOTTLÖB.....	57, 65
Tilskud til Foreningen.....	63
*Skriftplakater. Af H. BR.....	73

BILLEDFORTEGNELSE

	Side		Side
Voldbanner	8	Dante Pladsen	47
Interior fra Udstillingen »Dansk Reklamekunst«	11	Fra Haveselskabets Have	48
Tedd's Thehandel, Østergade 44	13	Fra Haveanlægget foran Kunstmuseet	48
do. do.	14	Studiebyen i Hellerup:	
Sct. Petri Kirketaarn set fra Larsleistræde	15	Gadebillede fra Studiebyen (Sømarksvej) ...	49
Hotel d'Angleterre	16	Lundeskovvej 23	50
Voldbanner	16	do. 6	50
Københavnske Butiksfaçader:		do. 29	50
Sværtegade 3	17	Dobbelthus, Sømarksvej Nr. 24—26	51
Bredgade 10	19	Lundeskovvej Nr. 32	51
do. 4	19	Lundekrogen Nr. 9	51
Hj. af Frederiksborggade og Rosenborggade	20	Porthuset i Rygaards Allé	52
St. Kongensgade 22	21	Konkurrence om Gravmæler:	
Fælledvej 10	21	Sandsten, Arkitekt KNUD V. BARFOED	54
Skindergade 38	22	do. Billedhugger VALD. LARSEN	54
Smallegade 13	23	Smedejern, Professor KAI GOTTLÖB	54
Butiksdekorationer i Martin Dyrbyes nye Butik	24	do. Arkitekt CURT BIE	54
Sct. Petri Urtegaard	25	Sandsten, Maler HANS RASMUSSEN	55
Forholdene paa Enghaveplads: 2 Planer ..	30, 31	do. Arkitekt CURT BIE	55
Glyptotekshaven	32	Jefta-Granit, Billedhugger POVL B. OLRIK	55
Raadhushaven	32	Sort poleret Granit, Professor KAI GOTTLÖB	55
Fra Landsretshaven i Bredgade	34	De nye Avisboder	56
do. Baggavle fra Ejendommen		Kranen paa Orlogsværftet	57
Bredgade 63	34	Forslag til Udvidelse af Londons Havn 1796.	
Det Kannevorff'ske Hus, Hj. af Bredgade og St.		GEORG DANCE	58
Strandstræde	35	Havneprojekt. C. F. HANSEN	59
Gavl paa Harsdorffsvej	36	Arsenalet paa Orlogsværftet	61
do. Blegdamsvej	36	Pakhus paa do.	61
do. Vodroffsvej	36	Asiatisk Kompagni. Christianshavn	62
do. Nørresøgade	36	do. Pakhus	63
Fra Smedelinjen	36	Vartov Kirke	65
Den svenske Kirke og »Viktoria«-Stiftelsen set		Amalienborg set fra Orlogsværftet	65
fra Smedelinjen	38	H. C. V. MØLLER: Forslag til Udvidelse af Kø-	
En af Spadserestierne langs Voldgraven	38	benhavns Havn 1917	66
Et mindre malerisk Parti	38	Fællesudvalgets Betænkning 1924. A. C. Karsten:	
Skilt paa Ejendommen Vimmelskiftet Nr. 38 ..	39	Forslag til Broforbindelser m. m. mellem Sjæl-	
do. Graabrodetorv 16	40	land og Amager	67
do. St. Kannikestræde 7	40	West India Dok. London	68
De nu forsvundne grimme Cykleskure ved Øst-		Hovedindgangen til West India Dok. London ..	
banegaarden	43	Norfolk Havn. Amerika	69
Ombygningen af Ejendommen Nr. 67 i Borgergade:		Burmeister & Wain og Christianskirken, Chri-	
Parti fra Ejendommens Gaard	44	stianshavn	70
do.	44	Københavns Muligheder for Byens og Havnens	
Façaden mod Borgergade	45	Udvidelse	71
Fra Gaardspladsen inden Restaureringen	46	Marmorkirken	72
Gothersgade set fra Nørrevoldgade	46	Skriftplakater	73, 74, 75, 76

OM TRÆFÆLDNINGER

Iaar som saa mange Aar tilforn svømmer Aviserne over med indsendte Artikler fulde af Klager over Træfældningen i vore Parker; iaar er det især Frederiksberg Have, der staar paa Dagsordenen. Foreningens Bestyrelse har paa et Møde drøftet dette Spørgsmaal med Fagmænd og er for sit Vedkommende kommet til det Resultat, at den paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Hugsten i Frederiksberg Have er berettiget eller ej, maa svare, at der efter dens bedste Skøn ikke er foretaget Fældninger i større Udstrækning, end hvad der maa antages at være til Gavn for Træbestandens sunde Udvikling. For dog at faa hele denne Sag belyst saa grundigt som muligt og navnlig for at faa en Diskussion i Gang, en Diskussion der af Pladshensyn imidlertid maa henvises til Dagspressen, hvem vi herigennem opfordrer til at tage Sagen op til Drøftelse, har vi bedt Medlem af Foreningens Raadgivende Udvalg, Hr. Havearkitekt E. ERSTAD-JØRGENSEN om en Udtalelse og derefter modtaget nedenstaaende Artikel.

DET er ganske nødvendigt at hugge i gamle Haver, og der vilde være langt mere Grund til at klage, hvis Havens Bestyrelse lod Økse og Sav blive i Redskabsskuret og overlod Træerne til deres egen indbyrdes Kamp om Plads og Lys med den snigende Ødelæggelse, dette uvægerligt vilde have til Følge.

I Modsætning til Mennesker og Dyr ophører Træer som bekendt aldrig at vokse. Saa længe Træet lever, lægger det aarlig et Stykke til sin Vækst. Højdevæksten standser ganske vist paa det nærmeste i Alderen omkring de halvt hundrede Aar, men hver enkelt Gren vokser videre, Træets Krone breder sig mere og mere, og det er da en Selvfølge, at Trækroner, der allerede har naaet at slutte sig sammen, ikke kan staa lige saa tæt i en lang Arrække uden at gøre hinanden Fortræd. De Arter, der vokser højest op, og navnlig de, der kan taale en Del Skygge, og som selv er særlig skyggegivende, vinder inden længe Overhaand, medens de lysbehøvende Arter som Eg, Birk, Robinia, Skovfyr, Lærk, Fuglekirsebær, forskellige Poppelarter og mange andre mister mere og mere Løv, indtil de i Løbet af faa Aar gaar ud, fælder Gren efter Gren for tilsidst at styrte til Jorden i en Storm.

Denne Træernes »struggle for life» har ganske vist sin store Skønhed ude i den uberørte Natur, men det kan aldrig blive andet end Uorden inde i en Park, ganske som hvis man vilde lade enkelte Bygninger i Byen falde i Ruiner af »maleriske» Hensyn. En Bypark er ikke, kan og maa heller ikke blive Natur, ligesom en Statue ikke skal være en Panoptikonfigur med »rigtigt» Haar og Glasøjne. Mennesker har anlagt Parken, Mennesker skal bruge den, og Mennesker bliver stadig nødt til at gribe regulerende ind baade med at hugge ud og plante efter.

Alt i alt bliver der næppe hugget stort mere i Frederiksberg Have og Søndermarken nu end tidligere, og Klagerne over »Vandalismen» derude har da ogsaa lydt Aar efter Aar, saa langt jeg kan huske tilbage. Helt morsomt maa det iøvrigt ikke være hvert Aar at blive udskreget som Vandal i alle Byens Aviser, og man maa anerkende den Uanfægtethed, hvormed der ikke des mindre arbejdes videre efter bedste Overbevisning; for det vilde jo være meget nemmere at indskrænke Hugsten, blive den populære Haveinspektør og lade Fremtiden om at konstatere den derved forvoldte Skade.

Selve det, at der hugges, ja selv det, at der paa et enkelt Sted hugges stærkt, berettiger ikke til Kritik, for Udhugninger er kun den ene Del af Arbejdet, der derfor ikke kan bedømmes uden i Forbindelse med den anden Del: Plantningen. Hvis det, der tilsigtes ved disse to Operationer i Forening, er til Gavn for Haven, er der ingen Grund til at raabe Ak og Ve, selv om der staar aldrig saa mange Rummet Brænde som det synlige Tegn paa Mandefaldet. Kun ved at undersøge, hvad der kan opnaas under de givne Forhold, og hvad der bør tilstræbes, og ved at sammenholde dette med det, der sker, er det muligt at bedømme det udførte Arbejde og øve Kritik.

Af Træerne derude stammer Lindetræerne som bekendt fra Frederik IV's regelmæssige Anlæg i den den Gang moderne Barokstil, men det øvrige hidrører fra Omlægningen sidst i 1700-Tallet, hvor det regelmæssige saa vidt muligt udviskedes, medens Haven tilplantedes stærkt med allehaande Træer og Buske, idet der kun blev holdt enkelte Gennemkig aabne, navnlig de to, der endnu er bevaret, Udsigten fra Slotets Façade og Udsigten vinkelret derpaa i Forlængelse af Frederiksberg Allé. Saa længe Plantningen var ung, dannede den tætte Krat,

der Gang paa Gang maa være blevet gennemhugget i Aarenes Løb, og i vor Tid bestaar Trævæksten foruden af Alléresterne og enkelte fritstaaende Træer med brede Kroner spredt over Grønsværen, af højskovagtige Træholme af blandet Bestand lige fra Eg og Bøg til Hestekastanie, Avnbøg, Ahorn, Elm, Ask, Naur og enkelte andre Arter i ringere Mængde.

At alt, hvad der er tilbage af det oprindelige Anlæg, bør bevares, er der Enighed om i Principet, og at de aabne Græssletter med enkelte fritstaaende Træer vil blive bevarede, kan vist ligeledes anses for givet. Tilbage bliver derefter kun de skovagtige Dele, hvor forskellige Muligheder er tilstede, kun ikke den ene, som mange Mennesker haardnakket forlanger, at alt skal blive, som det er. Det lader sig nu en Gang ikke gøre at standse Træernes Vækst, og naar Træerne vokser, fordrer de Plads, der enten maa tilvejebringes ved Udhugning eller vil blive tilvejebragt derved, at de stærkere dræber de svagere.

Naar status quo ikke lader sig opretholde, bliver det nødvendigt at gøre sig klart, hvad der kan opnaas, og hvorledes det, man ønsker, bedst kan tilvejebringes. Det mindst gennemgribende er at tynde ud mellem Træerne lidt efter lidt, tage et undertrykt Træ hist og her, inden det gaar ud, ligesom der af og til bringes et lysbehøvende Træ Hjælp, før de skyggende Naboer faar det ødelagt. Derved bevares det væsentlige, det af Stammer baarne Kronetag, det højskovagtige Præg. Under et saadant Tag er selvfølgelig ikke meget Lys, der kan ikke vokse Grene og kun meget faa Buskarter, men Jorden kan dækkes af Anemoner, Bukkar og andre Skovbundsplanter; Bregner, Kristtorn, Tjørn, Vedbend og andet lignende kan trives derinde, vel at mærke naar der hegnes langs alle Gange, saa Bundvegetationen faar fuldstændig Fred. En væsentlig Fare rummer denne Fremgangsmaade imidlertid, den Fare der ligger i Træernes begrænsede Levealder, der medfører, at Døden før eller senere selv kommer med Øksen, kommer Menneskene i Forkøbet og fælder ogsaa de Træer, der gerne skulde blive staaende, fordi der ikke i Tide er sørget for Afløsere, og fordi de, der endnu en Tid lang bliver tilbage, er saa »opknebn« og ranglede, at de langt fra er skønne, naar de stilles frit. Den Dag en større Del af Træerne har naaet Grænsen for deres Levetid, er et Stykke Skovpark, der har været behandlet efter dette Princip, derfor ødelagt og staar ikke til at redde. Nu skal det indrømmes, at Træernes Levetid er forholdsvis lang. Vi har Ege her til Lands, der har levet i

Valdemarernes Tid, og 130 Aar er i og for sig ingen Alder for en Eg. Selv Træer som Lind, Ærtræ, Naur og Elm kan blive 3—400 Aar eller mere, Hestekastanie, Avnbøg, Birk og Lærk lever henved 200 Aar, men der er andre som mange Pile- og Poppelarter, Robinia, Fuglekirsebær og El, der naar Støvets Aar lige saa hurtigt som et Menneske, og Træer, der staar tæt og indklemt fra alle Sider, tilmed i en Bys urene Luft, kan langt fra gøre Regning paa saa lang en Levetid som ellers normalt for Arten. I Betragtning af, at de ældste Eksemplarer i Træsamfundet derude allerede er henved 130 Aar gamle, vil der være god Grund til at tænke paa Aføsning paa Steder, hvor høj Plantning stadig vil være at foretrække.

For at fremelske ny Trævækst er det imidlertid nødvendigt at skaffe Lys. Unge Træer er ude af Stand til at vokse op under et sammenstuttet Kronetag, ja der maa hugges saa meget, at Opvæksten i de første 30—40 Aar kan vokse frit uden at trække altfor meget efter Lyset, indtil den er kommen saa nogenlunde op i Højde med de gamle Trækroner; og for at tvinge de unge Træer i Vejret er det nødvendigt at plante i Smaaholme og saa tæt, at deres Stræben mod Lyset fremskynder Højdevæksten og forhindrer dem i at grene sig for langt nede. Ved jævnlig Udttynding begunstiges de bedste Eksemplarer, og i Løbet af et halvt Hundrede Aar er der tilvejebragt nye Træer, der kan blive tilbage, naar de omstaaende ældre Eksemplarer efterhaanden giver op.

En Havebestyrelse, der ikke alene tænker paa de nærmeste Aar, men arbejder paa længere Sigt, vil derfor være nødt til at hugge ret kraftigt enkelte Steder; hvis der da ikke er Tale om en Bestand af Eg og Ær, Elm og Lind i saa frodig en Udvikling, at der praktisk talt ikke behøver tænkes paa en Fornyelse, fordi det kritiske Tidspunkt ligger saa langt ude i en fjern Fremtid, hvor Haven maaske forlængst vil være nedlagt, og Arealet udnyttet paa anden Maade, hvad der imidlertid kun rent undtagelsesvis kan siges at være Tilfældet i Frederiksberg Have.

Den førstnævnte af disse Fremgangsmaader bevarer tilsyneladende Stillingen, men tilside-sætter ganske Hensynet til Fremtiden, medens den anden Maade medfører kraftige Indgreb straks, men til Gengæld sikrer Plantesamfundets Bevarelse.

Andre Fremgangsmaader tager Sigte paa en større eller mindre Omformning af Parken, Haveinspektør Elers Kock omdannede saaledes det skovagtige Areal mellem Kildegrotten og Apistemplet til aabne Plæner med en-

kelte fritstaaende Træer, idet han ryddede det hele med Undtagelse af enkelte særlig smukke Træer og udlagde Arealet med Græs, en Forandring der vist nok maa siges at have været en Vinding for Haven; men i Søndermarken foretog samme Haveinspektør adskillige Genemhugninger med en Fornyelse af Træbestanden for Øje.

Den nuværende Haveinspektør synes at følge et ganske bestemt Princip, der imidlertid maa siges at være mindre heldigt. Han lader Træerne staa urørt en lang Aarrække, til de er stærkt mærkede af Kampen for Tilværelsen, hugger derefter temmelig lyst og efterplanter samtidig ikke med Træer, men udelukkende med Buske.

I Sammenligning med de Underplantninger, der foretoges i Haveinspektør Flindts Tid med Anvendelse af alle mulige Blomsterbuske, af hvilke mange fordrer fuld Sol og ganske umulig vilde kunne trives under de paagældende Forhold, er Valget af Buske nogenlunde upaaklageligt under det nuværende Styre, og under visse særlige Forhold vil denne Fremgangsmaade være god og fuldt ud forsvarlig som f. Eks. under de gamle Ege i Charlottenlund Skov, men i Frederiksberg Have er den de aller fleste Steder højst uheldig, baade fordi man i de tilplantede Dele af Haven efterhaanden vil komme til at gaa med tæt Krat til begge Sider i Stedet for at have frit Indblik mellem Stammerne over Skovbund, hvor Øjet kan følge Terrænets faste Form, med Stammernes kraftige Rejsning, netop noget af det mest tiltalende i en Skov, men ogsaa fordi der slet ikke gøres noget for at skaffe Afløsning for Træbestanden, der dog kun kan leve et begrænset Aaremaal og før eller senere maa erstattes, hvis Haven skal vedblive at bestaa.

Ved Selvsaaning vil der muligvis nok fremkomme et og andet Træ i det tætte Krat, men disse vil næppe kunne naa at komme op, før Kronetaget atter har lukket sig sammen, og enligststillede, som de er, vil de fleste Arter des-

uden være tilbøjelige til at vokse sig brede i Stedet for at skyde i Vejret og derfor gaa deres Undergang i Møde, efterhaanden som de højere Træer igen lukker Lyset ude.

Skal der rettes Bebrejdelser mod den nuværende Havestyrrelse, maa de derfor ikke gaa ud paa, at der hugges for meget, men derimod paa, for det første at der hugges for sent, at der ventes med Udtynding, indtil ogsaa de Træer, der skal blive staaende, har taget for megen Skade, dernæst at Skovbund overalt forandres til Buskekrat, men for det tredje maa det i særlig Grad vække Ængstelse, saa lidt der gøres for at skaffe Fornyelse af Træbestanden, hvis Undergang er uundgaaelig, om ikke Skeen inden altfor længe tages i den anden Haand.

Dette gælder ikke alene Frederiksberg Have men i lige Grad ogsaa Søndermarken og navnlig Rosenborg Have.

Det er i Dagbladene blevet foreslaaet, at der skulde nedsættes et Raad, med hvem Haveinspektøren skulde konferere angaaende enhver Hugst i Haven, noget der næppe vilde være praktisk og højst sandsynligt kun vilde føre til negative Resultater. Bedre vilde det være, om en Kommission af Sagkyndige i Forbindelse med Haveinspektøren fik Lejlighed til at udarbejde en samlet Plan, en Disposition for de nærmeste Aars Arbejde, for derigennem at faa klarlagt, hvad der bør tilstræbes, og hvorledes det tilstræbte kan opnaas.

Hvis en saadan Kommission yderligere kunde faa et vist Tilsyn med, at Planen blev rigtig forstaaet og virkelig fulgt, og hvis den samtidig kunde faa en raadgivende Stilling, saaledes at vigtige Spørgsmaal angaaende Haverne, saasom Opstilling af Monumenter, Kiosker o. a. l. blev den forelagt til Erklæring, vilde meget være vundet; og en saadan bredere Basis vilde antagelig ogsaa i nogen Grad virke beroligende paa de mange, der aarlig bliver opskræmt, naar Øksen klinger inde i de gamle Haver, som omfattes med saa stor Sympati af hele Byens Befolkning.

E. ERSTAD-JØRGENSEN.

»VOLDENS VENNER«

VI opfordrer vore Medlemmer til at sende os korte, kraftige og fyndige »Voldrim« til Indskrift paa de Byfaner, der omtales paa Side 8. Voldmedaillen i Sølv vil blive tildelt de 10 bedste Voldrim. Forslag til saadanne Voldrim bedes sendt til Foreningens Kontor, St. Kannikestræde 13, København K.

OM UDS STILLINGSPLANER

FOREDRAG AF PROFESSOR ANTON ROSEN I FORSKØNNELSESFORENINGEN
DEN 11. MARTS 1924

TANKEN om en stor Udstilling i København er for ikke længe siden forelagt for Offentligheden, og jeg skal i Aften — efter Opfordring af denne Forenings Bestyrelse — fremsætte nogle Bemærkninger om Udstillingsplaner og da især om Beliggenheden af en Udstilling i Forhold til den paagældende By. Beliggenheden af et stort Udstillingsanlæg i Forhold til den By, det skal knytte sig til, er jo ikke nogen ligegyldig Ting, thi det er uimodsigeligt, at Beliggenheden og Karakteren af denne kan have en fuldkommen vital Betydning for hele Sagen.

Da det har sin Interesse i denne Forbindelse at kaste et Blik tilbage over Planerne for de Udstillinger, vi tidligere har afholdt her i Landet, skal jeg give en kort Oversigt over dem og nævne dem i Rækkefølge. Først kommer den lille beskedne Udstilling paa Ridebanen ved Christiansborg 1852 — bygget af HETSCH. Her drejede det sig kun om en enkelt Bygning, som optog hele Udstillingen — sandsynligvis har der dog været en Del Friluftsudstillinger omkring paa Ridebanen. Dernæst kommer Industriudstillingen 1872 i København. Her drejede det sig ogsaa om en Udstilling, der var arrangeret indenfor et eneste Hus — nemlig den nuværende Industriforeningsbygning. Det var et virkeligt stort Greb at bygge dette Palæ til en Udstilling og saa lade det staa til Efterslægtes Brug. Bygningen bestod dengang af 4 Fløje, og hele den store Gaard mellem disse var glasoverdækket, og saa var der naturligvis en velordnet Forbindelse med Tivoli. Bygningen opførtes af Architekten VILHELM KLEIN og det blev en Bygning, vi fremdeles kan glæde os ved — stor og enkel som den er i sine Forhold.

Saa var der vor sidste Udstilling i København 1888 — det Aar, som i lange Tider derefter betegnedes »Udstillingsaaret«. MARTIN NYROP var Bygmesteren — og denne Udstilling slog fast, at nu var København en nordisk Storstad. Her var den rigtige Flugt og monumentale Holdning over Anlægget og Bygningerne, og saa laa den, hvor den skulde være — nemlig midt i Byens Hjærte — i hvert Fald som Staden nu havde formet sig — ligesom den forrige Udstilling i intim Forbindelse med Tivoli. Siden Tid — altsaa i 35 Aar — har København mærkelig nok ikke haft nogen stor Udstilling. I det øvrige Land har med Mellemrum, f. Eks. i Randers, Nakskov, Horsens o. s. v. været afholdt mindre Provinsudstillinger og dernæst nogle Dyrskuer — f. Eks. det sidste virkelig store af denne Art: den 18de Danske Landmandsforsamling i Odense Aar 1900 — dernæst en Amsudstilling i Haslev 1906 og saa endelig 1909 den store Landsudstilling i Aarhus.

Alle disse Udstillinger har haft deres Beliggenhed i nær Tilknnytning til de paagældende Byer — i ganske umiddelbar Forbindelse med dem. Efterhaanden som en stor By udvikler sig, bliver det selvfølgelig stadig vanskeligere at tilvejebringe en Udstillingsplads i Byens

Centrum — selv om man regner med, at dette Centrum forskyder sig noget, hvad der jo maa blive Tilfældet med en By som København, der har sin faste Begrænsning mod Sundet. Den By, der saaledes som vor Hovedstad, for 35 Aar siden paa naturlig Maade afgav en Udstillingsplads med Adgang fra Raadhuspladsen, er ikke mere — uden en vis Modification — i Stand til at afse en saaledes beliggende Plads.

Det Bygningsanlæg, der kræves for at yde den fornødne Ramme om et Stævne af denne Art, er af betydeligt Omfang — for at nævne Tal maa man vel op paa Arealer, der er 5—6 Gange saa store som Aarhus- og Malmø-Udstillingerne. Det bebyggede Areal var for Aarhus 50,000 m², for Malmø 60,000 m², det vil altsaa sige, at man til en international Udstilling i Stor-København maatte regne med et bebygget Areal af ca. 300,000 m², og saa var det jo endda et Minimum i Forhold til de store Udstillinger i Paris, London og f. Eks. San Francisco.

Naar man da spørger: Kan København afgive Ramme om et saadant Stævne, findes her en Udstillingsplads, stor nok, smuk nok og tilstrækkelig vel beliggende? — Ja, da kan det jo ikke nægtes, at de Arealer, som Tanken af og til har kredset om — Amager eller Valby Fælled og Dyrehaven, er noget afsides beliggende i Forhold til Staden, og at det i hvert Fald til at begynde med mangler de kraftige Færdselsforbindelser, som gør Anlægget brugeligt. Der kan alle tre Steder bygges Udstillingsanlæg, som i og for sig kan være tilfredsstillende. Dyrehaven er naturligvis i sig selv et vidunderligt Terrain for et saadant Anlæg, men ved at bygge en Udstilling midt i denne skønne Natur vilde den tabe netop det Skønhedsmoment, som er dens Særpræg. Dyrehaven er alene i sig selv en Attraktion — og maa ikke, selvfølgelig ikke forstyrres.

Arealerne paa Amager deler sig iøvrigt i 2 Afdelinger — først den egentlige Amager Fælled og dernæst Arealerne ved den nuværende Flyveplads. Dette sidste er af betydelig Interesse i Forbindelse med Spørgsmaalet om en Østhavn, som forhaabentlig maa blive Resultatet af vore Havneovervejelser. Beliggenheden ud til det aabne Sund og det dybe Vand er jo vidunderlig, og den nære Forbindelse med Saltholmen vil under en Udstilling ikke være uden Betydning, men Forbindelsen med Staden er jo overmaade mangelfuld. Kommer Havnen, da overvindes maaske en Del af Vanskelighederne, men Udstillingens Budget vil ganske utvivlsomt lide under Beliggenheden i Byens Periferi — i Forhold til Søprojektet, hvor hele Byen ligesom favner Udstillingen. Projektet ved Flyvepladsen er iøvrigt fremsat af en anonym Medborger for mindst 12—15 Aar siden, og jeg skal senere forevise en Plan, som dengang blev sendt til en Række udstillingskyndige Personer.

Et Udstillingsanlæg opført paa et af disse

Arealer kan imidlertid bygges omtrent, hvor som helst i Verden. Den Plan, jeg har fremsat, adskiller sig herfra ved, at den, saa vidt jeg ved, kun er mulig netop i København.

Den ledende Tanke har været den at føre Bygningsanlægget fra Nord til Syd gennem selve Staden og saaledes, at Udstillingen viser sin ydre Hovedfront paa det Sted, hvor Byens Puls og Hjærte banker stærkest, umiddelbart ud mod Havnen ved Langelinie, saaledes at Bygningerne for dansk Kunst og Kunsthaandværk samt en Solennitetsbygning opføres i selve Kastelsgraven bagved og til Siderne for Langelinies Pavillon. Her skulde Udstillingen udadtil vise sit Ansigt, her skulde Danmark ved det aabne Hav vise Verden sit rødhvide Flag — en mægtig Standard paa et bredt firkantet Taarn — hvorfra Strømmen førtes gennem Udstillingsbygninger opførte i Kastelsgraven og videre ad en Luftbro gennem Øster Allé til det egentlige Bygningsanlæg, der er tænkt midt gennem det tre Hundrede Alen brede Søbælte fra Østerbro til Gl. Kongevej, dog saaledes, at Sct. Jørgens Sø, som Vandværket disponerer over, lades urørt af Bygninger.

Fra Modtagerstationen paa Østerbro er atter tænkt en Luftbro, der fører til Fælledparkens Indgang. Her i Parken og paa den Nord for liggende Fælled, hvor der findes ca 60 Td. L. ubevokset Areal, tænkes Plads for Landbrug og Havebrug.

Ved Bygningernes Gruppering midt gennem Søerne skal naturligvis tages Hensyn til de faa Skønhedsværdier blandt Bygningerne paa Søernes Sider — f. Eks. Soldenfeldts Stiftelse — og der skal levnes Plads til Baadfart i begge Retninger.

Paa det gamle Jernbaneterrain og det nuværende gamle Ladegaardsterrain, som netop i denne Periode kan indgaa i Anlægget, er udmærket Plads til Maskinhaller o. l., og saa skulde Udstillingens egentlige Hovedindgang findes her i Nærheden af Byens anden Puls — Raadhuspladsen — forbundet med Tivoli ved en kort Luftbane.

Saaledes som Udstillingen efter min Plan er tænkt beliggende igennem Staden, er Adgangen fra de enkelte Bydele saa let som tænkes kan. Der er Adgang til Udstillingen overalt — ved Østerbro og Gyldenløvesgade samt fra de mellemliggende Broer — ikke at tale om fra Langelinie og Raadhuspladsen — eller dog ganske nær ved denne. Det vil blive muligt ved denne samlede langstrakte Bebyggelse i store Linier at opnaa Simplicitet og Ro i Bygningernes Udformning. Jeg har saaledes især tænkt paa et Bygningssystem, der ved Aarhus Udstillingen blev ligesom Ekstrakten af Erfaringerne fra det store Byggearbejde — nemlig den saakaldte Søjlehal. Den var beliggende parallelt med den egentlige Industrihal og havde et Areal paa 4000 m². Den blev til paa den Maade, at Komiteen tre Uger før Aabningsdagen gav mig Ordre til at skaffe en Udvidelse paa Industrihallen af samme Størrelse, som denne var i Forvejen. Vi arbejdede paa Tegnestuen i tre Døgn, og Bygningen var derefter færdig paa tre Uger. Den blev opført over et Kvadratsystem med henved 25 Alen mellem Pillerne. Disse formedes som Søjler, der bar et

Dragerloft, hvor imellem Ovenlysene var anbragt. En saadan ensartet Behandling af Udstillingsrum i stor Stil vil være af ypperlig Virkning og tillige økonomisk.

Den arkitektoniske Form maa selvfølgelig blandt andet tage sit Udgangspunkt fra Materialet. Ved et Udstillingsanlæg maa det — efter dansk Forestilling — være Træ. Vi har vel nok, tør jeg sige, her i Landet oparbejdet en Tradition for den særlige Anvendelse af dette Materiale, saaledes at det forbliver synligt i alle sine ydre Samlinger. Træet maa, efter min Mening, udnyttes i sine naturlige savskaarne Flader — ikke skjules af Puds, saa at det herved imiterer et andet Materiale. Nu burde man maaske imprægnere Træet til Flammesikkerhed — det er en Sag, der fordrer mange Overvejelser og navnlig Forhandlinger med vort udmærkede Brandvæsen og med Assurandører. Det vil jo nok være en bekostelig Sag at imprægnere det Hele — selv om man opretter sin egen Imprægneringsanstalt — jeg kunde tænke mig en praktisk Anordning — nemlig den, at man imprægnerede partivis, saa man tilvejebragte ligesom brandfri Bælter — og saa er jo da Vandet lige for Haanden.

At der et Sted paa Udstillingslegemet udvikler sig Betingelser for en permanent Bygning, betragter jeg som givet.

Saadanne Planer opstaar, naar Tiden er inde — naar den rette Luftning stryger over Sagen — naar Anledningen er der til at udarbejde og forelægge Planer i nærmere Behandling.

Fra de fleste store Udstillinger i Udlandet kendes et — ikke altid heldigt — Fænomen som »Nationernes Gade«. Det er en Samling Huse, der oftest tjener som en Slags Visitkort for de enkelte Nationer — Huse, som indeholder Læse- og Samlingsrum — Tesalon o. l. —, de klæ'r som Regel ikke hinanden, saaledes som de anbringes. Jeg vil da antage, at det kunde være en god Reform, om man i Stedet for »Gaden« skabte en »Nationernes Park«. Hertil var Kastellet ydre Bastioner særlig godt egnede. Husene kunde bygges her i passende Afstand fra hinanden — opførte af de enkelte Landes egne Arkitekter paa den udpegede Grund, hvor Huset skulde føjes ind i Naturen, uden at man fældede et Træ.

Saaledes som Udstillingen tænkes lagt — parallelt med de væsentlige Hovedforbindelser i Byen og skærende alle radiale Færdselsforbindelser, vil Trafikken kunne foregaa paa den naturligste Maade. Fremmede vil let kunne finde sig tilrette. Hotellerne og alle andre Bosteder for de fremmede vil være som strøede langs med Udstillingslegemet. Jernbane- og Havneforhold vil ogsaa staa i naturligt Forhold til Anlægget — og saa Flyvetrafikken — ja, naturligvis bør en Udstilling i vore Dage være i ganske direkte Kontakt med en Flyverstation. Endnu kræver denne imidlertid — paa Grund af sit radielle Anlæg — saa store Dimensioner, at den ikke uden videre kan indgaa i denne Plan — jeg havde tænkt paa Peblingsøens Areal i dette Øjemed — men her kan jeg kun skaffe de 500 m paa den ene Led! — saa maatte jeg opgive den. De Sagkyndige, jeg har konfereret med, lader dog ikke Haabet ude — men stoler ligesom jeg paa den lodret opstigende Maskine, som er et af de næste store Maal

for Aviatøren — saa er en Station paa Peblingesøen ideel. Med den stigende Udvikling af Flyvetrafikken har man Lov til at planlægge et regelmæssigt virkende Led i Trafikken mellem nogle af Udstillingens Hovedafdelinger — navnlig med Landbrugsterrainet.

Efter foretagne Undersøgelser rummer Gennemførelsen af denne Udstillingsplan ingen tekniske Vanskeligheder: Fast Bund findes i Søerne ca. 3 m under Vandfladen, i hvilken Dybde der findes et ca. 2 m tykt Lerlag. Tømmer og Pæle flaadest fra Udkastningsstederne til Stedet, hvor Anvendelse sker. Indhegning af Udstillingspladsen kan i det væsentlige lades ude af Betragtning. Jeg har i Henseende til Bundforholdene indhentet Oplysninger hos Deltagere i Arbejdet ved Pilotering i sin Tid ved Fredens Bro og ved Dronning Louises Bro — her blev jo rammet Spunsvægge paa begge Sider af Broen og Pælene atter fjernede. Endelig er der for ganske nylig foretaget lignende Arbejder i mindre Maalestok ved Gyldenløvesgade. Bekostningen ved Pæleramningen vil stille sig saaledes, at denne Funderingsmaade kan udføres for ca. 9 Kr. pr. Meter Flademaal, hvad der vil svare temmelig nøje til Udgiften ved Fundering paa fast Land, ikke mindst naar man ser hen til de paa Landjorden nødvendige Jordarbejder, Vejanlæg o. s. v.

Det er ingen Tilfældighed, at min Tanke ved denne Lejlighed er faldet paa Udnyttelse af Søerne. Min Fantasi har i flere Aar kredset om disse Vandarealer, der paa en saa kraftig og ejendommelig Maade bryder tværs gennem Byen. Søernes Linie har givet det ene Sæt af Byens Hovedaarer deres langbuede Form — og Søerne venter nu selv paa den kraftige Haand, der kan give dem den Renaissance, der skal hæve dem op af den forkludrede og sammenlappede Tilstand, hvori de for Tiden befinder sig. Her er jo hverken Idyl eller Storstad. Hvilke Muligheder, der ligger gemt ved Søernes Bredder, er svært nok at sige, men Vandbæltet er jo et herligt Moment. Det er den eneste store frie Plads i Byens Midte — og den Behandling, som et Udstillingsanlæg vil gøre Søerne til Genstand for, vil — uden at skade dem — kunne vække Bevidstheden om Søernes Værdi og muligvis øge de Evner, der vil arbejde for en permanent Løsning af Søernes Ordning — en Ordning, som bør tage sin Begyndelse umiddelbart efter Udstillingens Slutning. Her ligger der en mægtig Opgave — som ikke kan løses ved nogle Lapperier som smaa grønne Holme eller lignende — der kræves et virkeligt Storsyn, som i Flugt med Byens Udvikling og Kravene om byplanmæssig Ordning af Færdselslinier tager denne uvurderlige Skat op til en virkelig Løsning.

I min Udstillingsplan havde jeg oprindeligt paa Jernbaneterrainet — tæt ud mod Sct. Jørgens Sø — tænkt et højt Taarn lige overfor Hovedindgangen, som falder udfor Paladsteatret. Det var tænkt som en interimistisk Bygning som de andre — først under Journalistbehandlingen ved Publikationen af mit Pro-

jekt, blev det efterhaanden til en veritabel Skyskraber — og da jeg netop for nylig havde udført Projektet til en saadan — bestemt for en amerikansk Arkitektkonkurrence — men som Toldvæsenet i New York havde været saa venlige at lade ligge i et Skur akkurat en Maaned med det Resultat, at Projektet kom nogle Dage for sent — var det ret naturligt, at jeg optog Ideen. Jeg har Grund til at formene, at man fra amerikansk Side med Sympati vilde optage Tanken at anvende og maaske selv opføre et saadant Hus for deres Afdeling paa Udstillingen. Ja, den Side af Sagen tror jeg egentlig nok kunde realiseres — men alt det hjemlige — det vilde saamænd nok slaa Klik. Det varer sikkert mindst 20—30 Aar endnu, før København faar sin Skyskraber. Det gaar uden Tvivl med den Sag, som det er gaaet med en lignende før. Jeg erindrer en Samtale, jeg for nogle Aar siden havde med en meget populær forhenværende Borgmester. Det drejede sig om et lignende Projekt, men adskilligt mere beskedent — jeg argumenterede overfor Borgmesteren, idet jeg gjorde opmærksom paa den udmærkede Luft og det fortræffelige Lys, der fandtes oppe i disse Regioner i Forhold til det, man vadede i hernede. — — — Ja, sagde han spøgende, det er aldeles rigtigt — men hvorfor i Alverden skal nogle have det bedre end andre.

For godt 2 Aar siden var vi samlede — en lille Kreds af Kunsthåndværkere og Kunstnere — Fællesraadet for Kunstnere og Kunsthåndværkere — hvis Formand fremdeles er Jens Møller Jensen. Vi havde blandt andet haft Ledelsen af den store danske Udstilling for Architektur og Kunsthåndværk i Stockholm 1918. Med Mandater fra vore Foreninger holdt vi fremdeles af og til Møder for at drøfte Udstillingsspørgsmaalet — paa et af disse Møder skabtes Impulsen til Udstillingstanken. Jeg tror, det var Fællesraadets Sekretær, Overretssagfører Park, som først udtalte Ordet — Verdensudstilling. Jeg udarbejdede efter dette Møde i Hovedtræk den Plan, som jeg nu har forelagt, hvorefter vi i Forening fremsatte den for daværende Handelsminister Rothe. Jeg skal afslutte disse Bemærkninger i Aften med et Citat af vor Henvendelse til Ministeren — det lyder saaledes:

»I mere end een Henseende har vort Fædreland i svundne Tider vakt Udlandets Opmærksomhed. Store Aandens Foregangsmænd i Kunst og Videnskab, i Dyrkning af den danske Jord og i en verdensomfattende Handel, har i Fortid og ind i vore Dage givet os det Kulturmærke, der berettiger os til at hæve vor Røst for Verden, for at mane til Fredens Arbejde. Danmark, som under Verdenskrigen kunde hellige sig Arbejdet indadtil, Danmark, som ved Genforeningen med Sønderjylland vandt Sejrr uden Krig, bør nu byde Verdens Folkeslag den Lejlighed til atter at knytte Broderskabets Baand mellem Folkene — det som ene fæstnes ved Fredens Gerning.«

EKSTRAKT AF AARSBERETNING 1923

AFLAGT PAA GENERALFORSAMLINGEN DEN 11. MARTS 1924

AF de Sager, hvormed Bestyrelsen i det forløbne Aar, i hvilket der har været afholdt 20 Bestyrelsesmøder, hvoraf 1 Fællesmøde med det raadgivende Udvalg, har været beskæftiget, skal nævnes de følgende:

Helligaands Kirkeplads. Der blev paa sidste Generalforsamling fremsat et Forslag fra d'Hrr. ELFELT, ROLUND og SMITH angaaende en delvis Bebyggelse af Kirkepladsen. Planen har været drøftet af Bestyrelsen, der ogsaa har drøftet et fra Statsbanedirektør BUSSE hidrørende Forslag, der gik i samme Retning. Intet af disse Forslag har dog tiltalt Bestyrelsen, der derfor har maattet afstaa fra at tage sig af dem.

Marmorbroen. Der har været ført Forhandlinger med Arkitekt THORVALD JØRGENSEN om Muligheden for dens Istandsættelse, hvad der dog nu paa Grund af det fremrykkede Stadium af Forfald desværre ikke er mulig.

Frue Kirke. Det har været ført Forhandling med Arkitekt CHRISTEN BORCH om Principerne for den Restaurering, Kirken for Tiden er Genstand for. Om den ganske faldefærdige Johannes-Gruppe over Portalen har der ogsaa været ført Forhandling. Bestyrelsen maa være af den Anskuelse, at Gruppen bør fornyes i det Materiale, i hvilket den nu fremtræder: Marmor.

Ombygning af en Ejendom paa Nytorv. Paa Foranledning af Magistraten har Bestyrelsen haft Lejlighed til med vedkommende Bygherre at drøfte Principerne for denne Ejendoms Ombygning under Hensyn til den Betydning, det vil have, at den nye Ejendom passer ind i Helheden paa Torvet, saaledes at man ikke skal faa Historien med Gammel Torv om igen.

Domhusporten i Frederiksberggade.

Restaureringen af en mod Christians Kirke Plads vendende Bygning.

Træ-Lysmasterne ved Frihedsstøtten. Herom Københavns Belysningsvæsen været tilskrevet.

Nødtørftsanstalten paa Raadhuspladsen. Herom har der været brevvekslet med Magistraten.

Renholdelse af Partiet ved Søerne. Ligeledes.

Opstilling af en Benzin-Tank ved Frederiksholms Kanal. Ligeledes.

Forholdene i Trondhjems-gade. Henvendelse angaaende en Byggegrund, der anvendes som Losseplads. Sagens Behandling endnu ikke afsluttet.

Automobilernes Tilsmudsning af Husfaçader m. m. Herom har der været brevvekslet med det af Justitsministeriet nedsatte Udvalg. Sagen er endnu ikke afsluttet.

Postkassernes Udseende. Efter at Postvæsenet er ophørt med at afvaske Postkasserne, er disses Udseende blevet meget malpropt. Der har været ført Forhandling herom med Overpostmesteren.

Dragebrønden paa Raadhuspladsen er nu endelig blevet opstillet — Foreningen har som bekendt bevilget et Beløb af 10,000 Kr. hertil — men desværre springer dette Springvand ikke saa lidt som de andre Springvand i Byen.

Griffenfeld-Busten. Forhandlingerne om denne Bustes Anvendelse er endnu ikke ført til Afslutning.

Tycho Brahe Statuen.

Træer paa Selvejes Allé i Valby. Efter Anmodning af Selvejerlaget har Bestyrelsen udtalt sig angaaende Spørgsmaalet om Bevarelsen eller Ikke-Bevarelsen af de paa de paagældende Veje værende Træer.

Beplantning af et Areal ved Borups Allé. Sagen er endnu ikke afsluttet.

Gravmæle-Udkast. Bestyrelsen har deltaget i Afholdelsen af en paa Foranledning af Kunstnerforeningen af 18. November foranstaltet Konkurrence om Udkast til smukke Tegninger til Gravmæler. En Udstilling af de præmierede Udkast vil blive afholdt i indeværende Foraar.

Dekorative Navneplader paa Hjørnebygninger. Sagen er ikke afsluttet.

Lygter i Kastelsportene. Sagen er ikke afsluttet.

Udvidelse af Lyngbyvej og Roskildevej. Sagen er ikke afsluttet.

Søerne i Byens Periferi. (Emdrup Sø, Damhussøen).

Havnen. Bestyrelsen forbereder et Møde angaaende Havnen og de denne omgivende mange Nybygninger.

Dyrehaven. Bestyrelsen har medunderskrevet en afsluttende Henvendelse fra Naturfredningsforeningen til Landbrugsministeriet angaaende Bevarelsen af visse Partier af Dyrehaven som Lystskov.

Dansk Byplanlaboratorium. Afholdelse af Byplanmøder.

Udstillings-Planerne.

Møder. Saadanne har været afholdt paa Bibliotekspladsen, hvor Arkitekt THORVALD JØRGENSEN talte, og ved Thorvaldsens Museum, hvor Direktør OPPERMANN talte.

Strandparken ved »Helgoland«. Møde paa Strandvænget Sct. Hans Aften. — Bestyrelsen har tilskrevet Magistraten om at faa Areal et beplantet og om at faa ogsaa det Areal, der i Øjeblikket er udlejet til Kolonihaver, udlagt til Strandpark samt om at faa anlagt den Forbindelsesvej, der i Øjeblikket mangler mellem Strandboulevarden og den nye Strandpromenade.

Rosenborg Haves Regulering. angaaende hvilken Foreningen i 1920 udskrev en Konkurrence med Uddeling af Præmier til Beløb af ca. 8000 Kr., er taget op paany til Drøftelse med Ministeriet, idet Foreningen ikke mener, at denne Sag skal betragtes som afsluttet med den afholdte Konkurrence.

Fældningen i Frederiksberg Have. Angaaende den formodede stærke Hugst i denne Have har Foreningen anstillet Undersøgelser, der dog har godtgjort, at der ikke er foretaget Fældninger i stærkere Grad, end hvad der maa antages at være til Gavn for Træbestandens fortsatte sunde Trivsel.

Borgerfonden til Hovedstadens Forskønnelse. Bestyrelsen har forberedt Oprettelsen af en Borgerfond, som er tænkt dannet ved Bi-

drag af alle Byens Borgere — større eller mindre Bidrag, alt efter de paagældendes Evne og Lyst. Sagens Forberedelse er afsluttet, men Bestyrelsen har efter Samraad med det raadgivende Udvalg stillet Sagens Gennemførelse i Bero i Erkendelse af, at Tiden i Øjeblikket ikke er moden. Bestyrelsen har dog til Stadighed sin Opmærksomhed henvendt paa det rette Tidspunkt for Sagens Fremlæggelse for Offentligheden.

»Politiken»s Altankonkurrence.

Meta og Valdemar Svane's Forskønnelses-Legat. Som meddelt i Tidsskriftet har afdøde Grosserer F. V. SVANE i sit Testamente bestemt, at et Legat paa 20,000 Kr. skulde tilfalde Foreningen til Realisering af dennes Formaal. Ka-

pitalen kommer dog først til Udbetaling, naar den til Nydelsen af Renten f. T. indsatte Person er afgaaet ved Døden.

Konsulentvirksomhed. Foreningens Bestyrelse har ved forskellige Lejligheder ogsaa i det forløbne Aar fremsat Udtalelser i Spørgsmaal, i hvilke Staten, Kommunen eller private har ønsket at høre Bestyrelsens Mening.

Foreningens Aarsmedaille har Bestyrelsen ikke fundet Anledning til at uddele for Aaret 1923.

Vestfronten. For at søge dette pragtfulde Terrain bevaret med de nuværende Volde og Grave har Bestyrelsen paabegyndt et Arbejde, og der vil i det kommende Foraar blive afholdt et større Møde om Sagen.

CHRISTIANSHAVNS VOLDS BEVARELSE

VOLDKOMITEEN lader i disse Dage paa Byens Gader en Væbner klædt i Dragt fra c. 1660 gaa rundt med det ovenfor gengivne, af THOR BØGE-LUND tegnede Banner. Ham følger en anden Væbner, der bærer en Standart — formet som en af de gamle Byfaner (Kvartermærker) — der bærer følgende af SOPHUS MICHAELIS forfattede Verslinjer:

*De gamle christianshavnske Volde
skal Skønhedsvagt om Byen holde
og danne af de grønne Skanser
om København et Friluftspanser.*

Det er Tanken efterhaanden at lade flere og flere saadanne Væbnere slutte sig til, saa der tilsidst dannes et Tog af Væbnere, der gennem Standardernes Indskrifter maner de københavnske Borgere til at værne om Resterne af den Vold, der i sin Tid selv var et Værn for Hovedstaden og derigennem for hele Riget.

Voldmedaillen (Bronze 1 Kr., Sølv 10 Kr.) sælges fra Foreningens Kontor.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE
REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

GADEKUNST

PAA Udstillingen „DANSK REKLAMEKUNST“

Af HENNING BRÖCHNER.

DENNE nylig afsluttede Udstilling indeholdt ogsaa en Del af Gadens Inventar og Reklamemidler.

Straks indenfor Dørene til den store Midter-sal laa »Gaden« med Butikker langs Siderne og med Kiosken, Avisstaden og Plakatsøjlerne i Midtlinien.

Den gennemførte Ensartethed i Skiltningen, som meget anerkendelsesværdigt var overholdt paa hele Udstillingen, virkede her som Vold mod den naturlige Udformning af en Butiksfacade, ligesom Lærredet og de tynde Lister røbede, at det hele var Attrap. Inspirerende Forbilleder vilde man forgæves søge.

En Undtagelse dannede ALLAN CHRISTENSENS Butik, hvor selve Facademonteringen i solid Træbeklædning var gjort til et Led i selve Forretningens Udstilling.

Et og andet var der dog at lære af disse Butiksforsider i Retning af diskret og virkningsfuld Farveafstemning, og i en Niche for sig fandtes en smuk Samling af JØRGEN LAURSENS Smaaskilte, af hvilke de fleste fra Tid til anden har været gengivet i »Forskønnelsen«.

Hvad der gjaldt om Facaderne, gjaldt til dels ogsaa om selve Vindusrummets Udformning, som i flere Tilfælde mere havde faaet Karakter af Udstillingskabine (men som saadan ofte meget smukt arrangeret af THOR BØGE-LUND) med den velkendte sindrige Opbygning og drapperede Baggrund end af normalt Udstillingsvindue.

Smukke Undtagelser og Forbilleder til Efterfølgelse var Lindved Petersens Hjørnebutik med sine to Vinduer, hvert prydet af en Kaffe-mølle.

Naar man erindrer de blinkende Messing-rædsler, der mispryder selv de største Kaffe-forretninger — og i København mere end i nogen anden By i Europa —, var det en glædelig Overraskelse at se de to udstillede Eksemplarer efter Tegning af Arkitekt P. WULFF-HANSEN: en tokværnet Kaffemølle med Krukker af Tranquebarfajance og pagodetagformede Tinlaag og en trekværnet med hvide Porcelænskrukker og kroneprydede forgyldte Laag, begge med omhyggeligt gennemarbejdet Underbygning og Hjul i Farverne henholdsvis Sølv og blaåt — og Guld og grønt.

En Skitse til en smuk Vindusindramning havde man i den af Arkitekt B. HELWEG-MØL-

TERS arrangerede Udstilling for Heerings Likerer.

Rudens Sprosseværk foroven, Nicherne i Vinduets Forgrund og det trappeformede Arrangement var alle velegnede til at flattere de udstillede Varer, hvis Ensartethed oplivedes af Flaskernes varierede Form og Pakningernes Farver.

Muligvis vilde man foretrække en Farve i selve Vindusrummet, der virkede mindre kold i den elektriske Belysning end den anvendte blaa-grønne, og i al Fald burde Hjørnebutiken have taget begge sine Vinduer i Brug i Stedet for at blænde det ene.

Til Gengæld frydede man sig over det male-riske gamle Hjørneskilt med sit cirkelrunde Rigsvaabenemblem.

Hvad der ellers vistes af Udhængsskilte, lo-vede ikke godt for Fremtiden. De klodsede »Flexlume«-Skilte med de fede, ophøjede gen-nemlyselige Glasbogstaver synes — som al Lys-reklame overhovedet — ganske uimodtagelige for kunstnerisk Kontrol, og det vulgære Total-indtryk tilsløres kun ubetydeligt af den Om-stændighed, at en dygtig Arkitekt som f. Eks. Professor ANTON ROSEN havde givet Tegning til selve Skiltearmen.

Helt forfærdelige var derimod de paa Trappen udstillede Vindusbogstaver og Emailleskilte, der burde være henvist til en Særafdeling for Modeksempler.

Ogsaa Smedemester OLUF SCHÆBEL udstil-lede Udhængsskilte foruden en Række Foto-grafier af smukt udførte Gitre og Porte — fra Rigsarkivet, Andelsbanken og andre velkendte Eksempler. Om Udhængsskiltene gjaldt det, at de vel var præget af megen Dygtighed i Udførelsen og solid Smag fra Tegnerens Side (Arkitekt LAURITZEN havde leveret Tegningen til et Apotekerskilt og Billedhugger EGGELING til et Bagerskilt), men dog vidnede de om en forunderlig Konservatisme, som en traditionstro Repræsentant fra en Periode, hvor alle Skilte, paa hvilke der overhovedet blev ofret Omhu, saa ud, som om de reklamerede for en Kunst-smed, der leverede en Kraftpræstation af Sind-righed og Vidtløftighed i sine Arbejdsmaterialer.

I vor Tid skyder saadanne Skilte vistnok lidt over Maalet — de virker ikke blot præcise, men ogsaa ofte prætentiose. Der er i Øjeblikket en vis Tendens til at operere med enkle Former

og stærke Farver, med ukunstlede Skiltetavler og letlæste Bogstaver — og en tilsvarende Tendens bort fra det bombastiske og forsnørklede.

Midt i »Gaden« hævdede sig den af »Foreningen for Kunsthåndværk« udstillede Kiosk, tegnet af Professor ANTON ROSEN og forsynet med Vinduskilte efter Tegning af POUL SÆBYE og HAKON SPLIID.

Vore nuværende Kiosker, navnlig de ældre, tager maaske nok i deres ydre Form det orientalske Navn lidt for bogstaveligt og virker i en tilsvarende Grad fremmedartet isolerede i deres Omgivelser.

Men samtidig er de — atter her fortrinsvis den ældre Type med den livlige Tagform, de smaa Lygter og Slott-Møllers træskaarne Felter — af en vis pittoresk Virkning i Gadebilledet.

ANTON ROSEN havde, naar lige undtages, at der var kælet lidt for sentimentalt for Flagstangen paa det flade Tag, givet Afkald paa Pynteligheden og til Gengæld dyrket Logiken, uden at Resultatet paa nogen Maade blev glædeløst. Tværtimod var der en egen Forening af Ynde og Soliditet over dette firkantede Taarn, der paa de to Sider er forsynet med en retvinklet Udbygning, der fortil tjener som Ekspeditions-karnap og bagtil som en praktisk og rummelig Entré.

Udstillingens Eksemplar var imidlertid kun at betragte som et Udkast af spinklere Materiale og maaske ogsaa mindre Dimensioner, end man vilde vælge, naar det skulde føres ud i Livet. Som Bygningen fremtraadte, virkede den mere i Overensstemmelse med sin nuværende Funktion som Udstillingskiosk.

Særlig bemærkelsesværdig var den Maade, hvorpaa den ellers saa vildtvoksende Kiosk-reklame her var bragt under Disciplin, idet den var holdt i en og samme Størrelse som Beklædning af de mange smaa Ruder. Ogsaa over dette var der et vist teoretisk Præg: Annoncerne vil næppe finde sig i at gaa i Geled, og Beskueren savnede næsten de grimme Reklamer til Afveksling og flatterende Baggrund for de smukke.

Paa Undersiden af det stærkt fremspringende Tag var anbragt forgyldte, udskaarne Træfelter med Planetsymbolerne — men mon dette smukke flade Tag, der passer saa godt til og er en Forudsætning for Helheden, herhjemme i vort regnfulde Klima er praktisk, naar Talen som her er om en Bygning, i hvilken der bl.a. skal kunne føres Telefonsamtaler?

Arkitekt B. HELWEG-MØLLER havde — ligeledes paa »Foreningen for Kunsthåndværk«s Initiativ — givet Tegning til et ambulante Avis-

stade, og deraf skabt noget iøjnefaldende nyt med forbavsende faa og smaa Midler.

Saa lidt skulde der altsaa til for at omdanne disse Gaderædsler til et morsomt og tiltalende Fænomen: en saare enkel Profilerings af Taget, en lige saa enkel men ny Formulering af Hjul-egerne, en Samling af Reklamesedlerne i en kollektiv Ramme — først nu saa man, hvor hæslelige Dagbladenes Brødskrifter egentlig er — en behagelig Lakfarve og nogle faa Ord i kultiverede Bogstavtyper og sluttelig den lille morsomme Idé at anbringe Vognstængerne paa hver sin Side af Skuret, saa at Haandtagene kroner det som sorte Horn. Uden Hundekunster var dette Smertensbarn af et kombineret Opholds-, Udstillings- og Salgsskur samt Trækvogn bragt under Disciplin og gjort til et lille Stykke god Gadekunst.

Man maa blot haabe, at Eksemplet maa blive efterfulgt, helst ligefrem typiseret gennem en Masseproduktion, — samt at Bladhandlerne og Vejrguderne maa føle deres Ansvar og fare blidt frem mod dette Gadens nye og smukke Barn. Det ene Eksempel, der er opstillet paa Raadhuspladsen, har desværre ombyttet sin diskrete Farve med skrigende gult.

»Foreningen for Kunsthåndværk« havde ogsaa foranlediget Fremstillingen af de to Plakatsøjler efter ANTON ROSENS Udkast. Mens Avisvognen heldigt afhjælper et Savn, gælder det om Plakatsøjlerne som om Kiosken, at en Fornøjelse ikke er synderligt paakrævet.

Ganske vist blev der talt vidt og bredt om Plakatsøjlernes tunge Tromler, men Harmen gjaldt dog vistnok mere deres ofte ubetimelige Placering end egentlig selve deres Habitus. Og bortset fra den klodsede øverste Afslutning er de københavnske Plakatsøjler vel næppe heller daarligere end Udlandets. Tværtimod har deres større Periferi den Fordel, at Plakaternes Overflade ikke fjernes alt for meget fra det eneste naturlige: den fuldstændig plane Opklæbning, mens Udlandets kakkellovnsspinkle Søjler ofte forvrænger Indtrykket af den stærkt buede Plakatflade.

Den samme Fejl skæmmede Udstillingens Plakatsøjler, der i det hele taget syntes ganske at fornægte deres eget Væsen som Brugskunst. Plakatsøjlerne skal være en Baggrund, til Nød lidt af en Ramme for sin Beklædning — og ikke som disse et pyntet Inventar af forgyldt Forlorenhed. Fremdeles skal Plakatsøjlen staa fast og sikkert, være saa at sige groet op af Stenbroen — og ikke som her være en dinglevorn Jardinière uden Balance eller Stabilitet.

Begge Plakatsøjlerne var beregnet til to Rækker store Plakater og en Midterstribe af smaa

A. Lindegaard fot.

Teaterplakater. Desværre var den ene fortrinsvis pyntet med Reklamer for en litografisk Anstalt, og paa den anden var den midterste Række erstattet af Plakathoveder, d. v. s. halverede Plakater.

Hvad iøvrigt Plakaterne angaar, mødte hvert udstillende Medlem af »Tegnersamfundet« med en, men blandt de 24 Udstillere fandtes ingen, der gav Grund til større Fremtidsforhaabninger. Thi Navne som BØGELUND, SETOFT, SVEN HENRIKSEN, SÆBYE og blandt de yngre HENRY ANDREASEN og HAKON SPLIID tilhører alle Nutiden — og de øvrige viste oftest Magtesløshed over for Opgaven eller en mere eller mindre nærgaaende Snylten paa udenlandske Forbilleder uden at naa blot den gode Kopis Højde.

Disse Plakater, den retrospektive Afdeling, Konkurrencerne og Udstillingens Gadeplakater vil iøvrigt blive omtalt nærmere i »Forskønnelsen«s aarlige Plakatrevue.

I Udstillingskataloget findes flere Artikler, af hvilke kan nævnes POUL HENNINGSENS om Butikers Udstyr, Kontorchef KRØYERS om Lysreklamer og HENNING BRØCHNERS om Gadeplakater. Særlig bemærkelsesværdig er Litograf C. ANDREASENS »Aabenhjertige Udtalelser om Friluftsréklamer«, hvis Slutning fortjener at citeres:

»Er der nogen Reklameform, der kan ærgre og irritere — i hvert Fald det dannede Publikum — saa er det en smagløs Gavltreklame. En Gavlt — hvor trøstesløs den end kan være i sin hæslige Nøgenhed — den er dog patineret af Vejr og Vind, har næsten faaet en Forsvindingsfarve. Men saa kommer »Atelier 00«. Her er Plads for en flot Reklame —, og Resultatet bliver en kæmpemæssig Dame paa en grufuld Baggrund. Et andet Sted i en gammel Gyde smækkes en Palmelund eller et eksotisk Landskab op med en Kæmpepaafugl. Er det ikke Hæslighedens Apotheose? Den hyggelige Gy-

de er ødelagt, og Reklamen, der maaske har vundet nogle ukritiske Kunder, har mistet endnu flere ved denne Vandalisme. Men jeg skal ikke heller ivre imod Gavltreklamen, blot vise hvordan den ikke bør være. Se ved Nørrevold lige ved Nørregade, hvor den gamle morsomme, skæve Gavlt er bleven beplastret med — ja med hvad — det er umuligt at finde ud af. Se et Modeksempel i Gothersgade over det interimistiske Posthus. Paa Bagsiden af »Gutenberghus«, hvor »Hjemmet« har Trykkeri, findes en mægtig Reklame for Bladet, enkel og godt reklamerende. Her er et Bevis paa, at en Gavltreklame med smaa Midler kan gøres god.

Blandt Friluftsréklamerne findes et Vildskud, som i de senere Aar har faaet Lov at gro overalt i Byen, tilmed paa de mest udsatte Steder. Det er de smagløse Reklamer paa alle Byens Filmteatre. Det er beskæmmende for vor Plakatindustri at se de ofte gode og smukke, i hvert Fald af Kunstnerhaand skabte, udenlandske Plakater ved Siden af vore dels trykte og dels malede Filmsreklamer.

I Filmens Barndom, hvor Forevisningen foregik i nogle Sidegadebutiker, kunde man tilgive disse Alleenbergske Malerier, men nu, hvor det ene Filmspalæ efter det andet dukker op, bygget af anerkendte Arkitekter, der vaager over selv den mindste Detail, nu skulde den gamle Indianers Krigsmaling være bannlyst. Men næppe er Arkitekten ude af Døren, førend en Stab af Malere klasker og klistrer hele Arkitektherligheden over med Ild og Blod, og da Braset som et andet Omslag skal skiftes hver Uge, maa det ikke koste noget. Films-teaternæringen er endnu bunden, og derfor findes der endnu en Del ikke ødelagte Ejendomme, men den Dag, da der bliver frit Slag, vil Vildskudet i »Friluftsréklamen« sikkert udfolde sig i al sin Herlighed, hvis det ikke luges bort i Tide.»

EN NY STRØGBUTIK

BLANDT de ikke altfor talrige københavnske Butiker, som har ofret en kunstnerisk Medvirken eller blot en regulerende Omhu paa Udstyret, vil — som rimeligt er — en stor Procentdel vise sig at være Luksusforretninger: Kunsthandler (FALCK-RASMUSSENS »Kunstbod« i Hyskenstræde, SALICATS »Eventyrskrin« i Kronprinsessegade), Chokoladeforretninger (SØBORGS paa Kg. Nytorv), Cigarbutiker (OBELS og HIRSCHSPRUNGS paa Gl. Torv). Selv for Undtagelsernes Vedkommende (f. Eks. RUBOWS Bagerforretning i Vimmelskaftet) har man givet Butiken et vist eksklusivt Præg med Anvendelse af kostbare til Tider maaske endog lidt præcise Materialer.

Kun sjældent finder man — som paa Hjørnerne af Karreerne om Struensegade-Jesper Brochmandsgade og (delvis) i Karreen Amager Boulevard-Amagerfælledvej — et helt Sæt jævne Butiker (en Bagerbutik, en Slagterbutik, en Brugsforening, o. s. v.) indordnet en fælles arkitektonisk Eksteriør-Ramme.

Som oftest vil saadanne Handlende, naar det kommer højt, søge Assistance hos en Butiksmon-

tør og faa installeret en Overdaadighed af Glas og Messing i en blank og blinkende Banalitet.

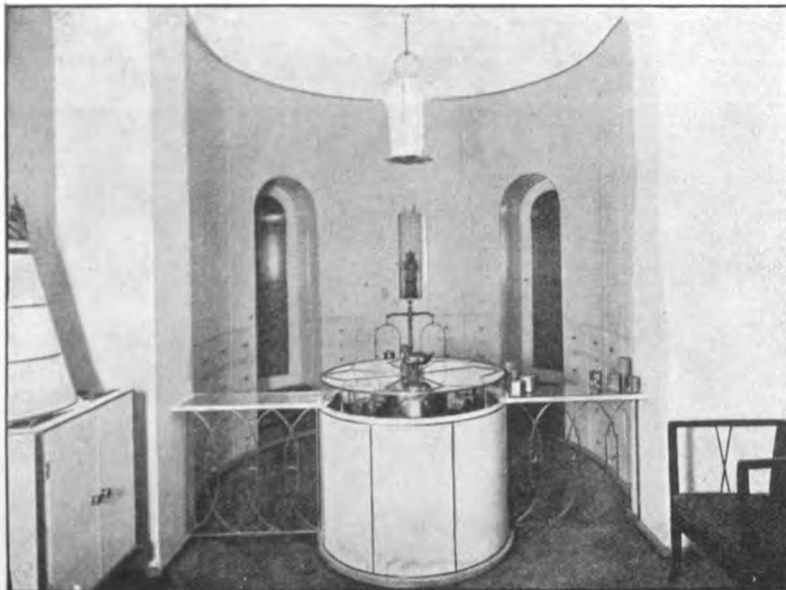
Naar Arkitekt HELWEG-MØLLER med »Tedd's Thehandel« i Ejendommen Østergade 44 har givet en Tebutik et Præg af forfinet Luksus og diskret Raffinement, er det derfor en iøjnefaldende Undtagelse.

Aarsagen er sikkert dels Beliggenheden paa vor mondæneste Promenadekorso i en smuk gammel Ejendom.

Men der ligger utvivlsomt ogsaa noget af en Tendens til Grund — nemlig Hævdelsen af, at Te ikke længere er en Vare, som man sender Pigen i Byen efter hos den nærmeste Urtekrammer, men at den ægte Te ligesom den fine Parfume og den ægte Vin er en Luksusvare og derfor et personligt Anliggende underkastet en individuel Smag, for den mondæne Bourgeoisidame, naar hun gør sine Indkøb.

Som Tilfældet i Reglen er med HELWEG-MØLLERS arkitektoniske Arbejder, finder man ogsaa her en vis rationel Kølighed i selve Formen og et charmerende lille Pointe af Behagesyge i Formuleringen.

Arkitektens Overbevisning, at Diskretion er en Ejendommelighed, som det undertiden er meget virkningsfuldt at gøre til en Æressag, er i iøjnefaldende Grad kommet dette Butikseksterior til Gode.

Alt for ofte bemærker man, hvorledes en Butik bemægtiger sig en net og bramfri Ejendoms Stuetage og tager Magten fra Helheden ved en anmassende og overlæsset Skiltning eller huler Façadens Underdel ud med store gabende Spejlglasruder.

HELWEG-MØLLER har her indskrænket sig til et Udhængsskilt, toflojet med fortil sammenstødende Kanter, i den enkle, ukunstlede Genre, hvis paa en Gang moderne og traditionstro Form han alene (»Klostergaarden«, Amagertorv, »Café Stjernen«, Gl. Strand) synes at have Øje for paa denne Side Øresund, mens den forlængst har vundet Hævd i svenske Storbyer (se Artikel og Illustrationer i »Forskønnelsen« Nr. 11, 1918) — og iøvrigt ladet Vinduesindramningens indvendige Ramme drage Blikket ind mod Butiken.

Men ogsaa selve denne interne Indramning virker med saare enkle Midler.

Paa en lys japansk Straamaatte, bemalet med Tuschornamenter, staar orientalske Kunstgenstande og Kummer med den sorte Te, mens Indfatningen udgøres af Sidepaneler og en Baggrund af blæn-

dende grønt Silketøj, der i Hjørnerne er dækket af forgyldte Felter i Messingtraadnæt.

Og bag alt dette hænger fra Loft til Gulv et rødt og farvestraalende, rigt broderet orientalsk Silketæppe.

Naar dette er trukket til Side, har man frit Indblik i selve Butiksinteriøret, hvis beskedne Dimensioner paa en virtuos Maade er udnyttet til et Præg af Sluttethed og Intimitet.

Atter her er Varens Art karakteriseret gennem de glatte, udekorede graa Vægges forfriskende Kølighed og delikate Tone, gennem Vitrinskabets orientalske Kunstudstilling, gennem Buddhafiguren i Bagvæggens lille Niche og i Gulvets kinesiske, geometriske Mønstre i mørkegrønt Marmor mellem Solnhofenfliserne.

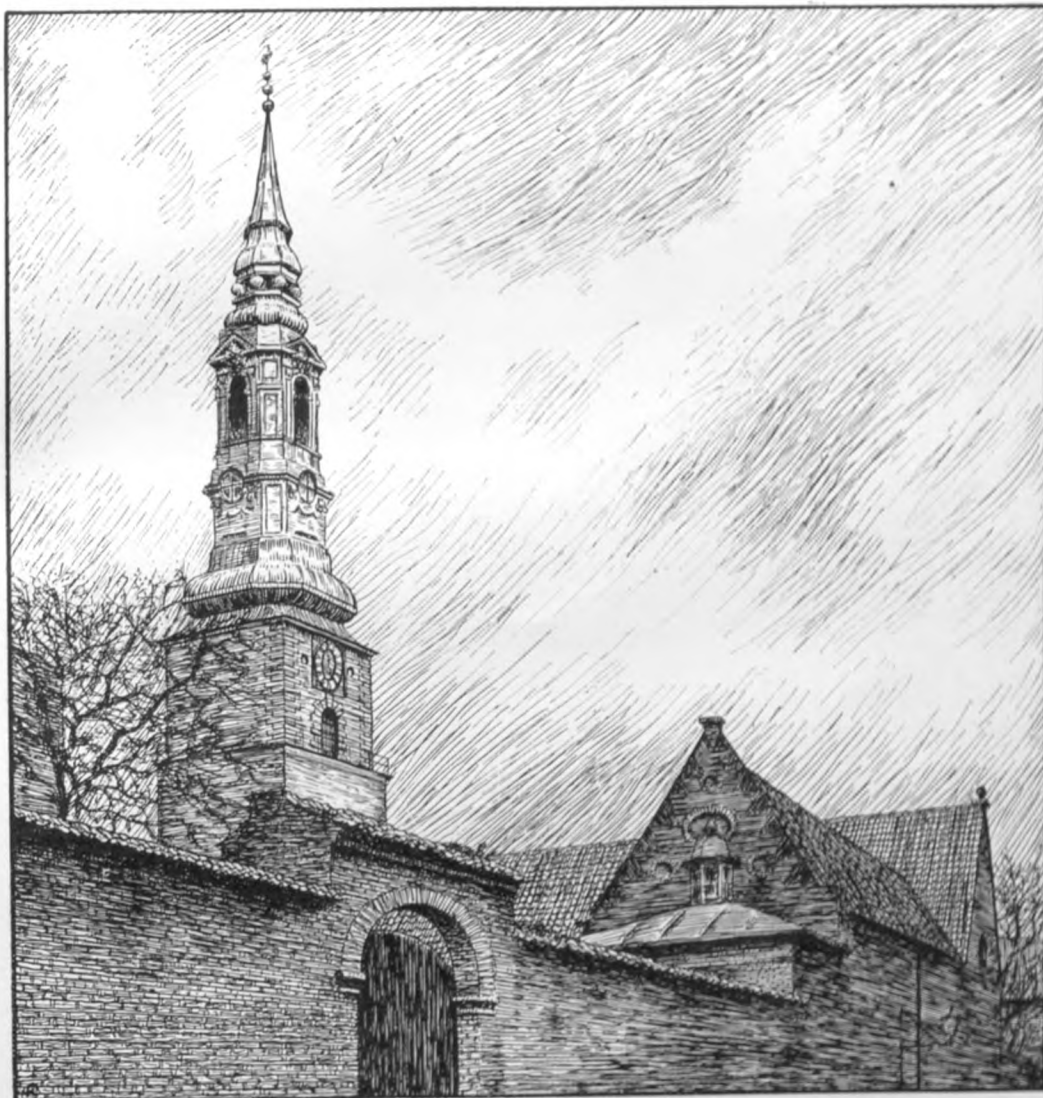
Men alle disse Allusioner er gjort paa fuldkommen naturlig, ligesom selvindlysende Maade og formaar ikke at tilsløre et af Rummet største Fortrin, dets uanset al kosmopolitisk Elegance aabenbare danske Præg, og dets trods al Modernitet umiskendelige Pagt med gode gamle Traditioner.

Thi i Butiksrummets bageste Begrænsning giver Halvrotunden med sine to Dørnicher og sine smaa morsomme Skuffer, Side ved Side og Række over Række, meget à propos et arkitektonisk Udtryk for Slægtskabet mellem »Apotek« og »Butik«.

H. BR.

BLADE AF BYENS BILLEDBOG

Sct. Petri Kirketaarn
set fra Larsleistræde

Efter Tegning af
KR. KONGSTAD

„BYENS RENLIGHED“

I Kristiania paatænker man at afholde en »Renselses-Uge«, i hvilken man vil rense ud i Kælder og paa Pulterkammer, og i hvilken det efter Forlydende med pekuniær Støtte fra Kommunalbestyrelsen paatænkes indført Afvaskning af Husfacader, hvor disse overhovedet kan afvaskes. Vi vil sætte os i Forbindelse med »Tilsynsraadet for byens utseende« i Kristiania, hvilket Raad vi har den Glæde at tælle blandt vore Medlemmer, og skal i et senere Hæfte komme tilbage til denne Sag. Naar man ser paa ovenstaaende Billede af Hotel d'Angleterre, hvis Facade i disse Dage er blevet vasket, og ser Forskellen mellem de afvaskede og endnu snavsede Dele af Facaden, vil det vist erkendes, at forannævnte Sag ogsaa har Bud til vor Hovedstad.

„VOLDENS VENNER“

Vi erindrer om, at Voldmedaillen, der sælges til Fordel for en fortsat Istandsættelse af Christianshavns Vold, faas paa Foreningens Kontor, St. Kannikestræde 13¹, Mandag, Onsdag og Fredag Kl. 4—7 Em.

Pris: 1 Kr. (Bronze) og 10 Kr. (Sølv).

UDGIVET AF FORENINGEN
TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE
REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

Kbhvn. - Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

Sværtegade 3.

KØBENHAVNSKE BUTIKSFAÇADER

Af HENNING BRÖCHNER.

BUTIKEN er et ældgammelt Fænomen, som har eksisteret lige fra Oldtiden. De Krav, der stilledes, har selvfølgelig været stærkt veksellende gennem Tiderne, men hele Middelalderen igennem og et godt Stykke op i den nyere Tid har den æstetiske Udformning haft let ved at holde Trit med Teknikens langsomme Udvikling. Derfor finder vi ogsaa, navnlig i Holland og England med deres store oversøiske Handel, ideelle Butikstyper fra det 18. og 19. Aarhundrede.

Princippet var bl. a. dette: med en samlende Kordongesims over Udstillingsvinduerne — anvendt som Skilteplads — at tilsløre de smaarudede Butiksvinduers forskellige Form og Placering — et Princip, der paa de rette Steder er

anbefalelsesværdig den Dag i Dag selv i en Storstad.

Af denne Periode's Butikstyper findes kun faa Rester bevaret i vore Dages København. Byens Handelscentrum er i det væsentlige placeret paa samme Sted som før i Tiden, og den moderne Udvikling har da skaanselsløst fjernet disse Udtryk for svundne Tiders fornemme Handelskultur som for lidet effektfulde i den moderne Forretningsgade.

De faa tiloversblevne Butiker findes da ogsaa fortrinsvis i gamle Gader, som den moderne Trafik er gaaet uden om, eller indehaves af Firmaer, hvis grundfæstede Ry har afholdt dem fra — eller unødvendiggjort — en Deltagelse i den moderne aggressive Reklamering.

Eksempelvis kan nævnes de høje Stuebutiker, henholdsvis Sværtegade 3 (Schwartz), Bredgade 10 og Skindergade 38 (Struer), samt de lavere i Bredgade 4. I alle disse Eksempler er Butiksfaçaden ikke blot en integrerende Del af Bygningens Façade, idet Vinduernes Form og Størrelse de fleste Steder er direkte bestemt af Portenes Dimensioner, men i de Tilfælde, hvor et og samme Firma ikke optager hele Husets Bredde, staar hver enkelt Butik i Geled med sine Kolleger, ja de staar endog solidarisk i Anvendelsen af en minimal Skiltning — ud fra den fuldkommen korrekte Opfattelse, at Butiken er karakteriseret tilstrækkelig tydeligt ved sin Indgang og sine Vinduer samt disses Indhold.

Den arkitektonisk prægede Fremhævelse af Butikens Stueetage i Forhold til den øvrige Façade ved Hjælp af kraftigt profilerede Karme finder vi i to andre gamle Butiker, Gætjes paa Fælledvej 10 og Dalhoffs i Store Kongensgade 22. I den første finder vi et andet Princip for Butikens Forhold til Helheden: Den hævder sin Ret til Selvstændighed, men hævder den dog hensynsfuldt, idet den anerkender Underetagen som Husets bærende Element, der vel taalor at blive kraftigere accentueret, men ikke at blive udhulet med store Spejlglasruder, der slaar Benene fra Bygningen.

De Tilfælde, hvor man i den moderne Tid fra første Færd har skabt Bygningen med tidssvarende Butiker, er ikke altfor talrige. Det mest afklarede Eksempel er Varehuset, paa hvilket Wertheim i Berlin staar som Prototypen. Dette MESSELS Stovværk er en Forædling af Varehuset til den sociale Rang, som Købmandshuset havde under Handelens tidligere Storhedstider. Men Bygningen er ifølge selve sit Princip indadvendt og ofrer derfor lidet paa sine Udstillingsvinduer. Andre Varehuse: POELZIGS i Breslau, SCHERINGS for Tietz i Berlin og BOBERGS for Nordiska kompaniet i Stockholm viser en større Aabenhed ud mod Gaden, men ogsaa for disses Vedkommende gælder det, at den udsatte Beliggenhed paa aabne Pladser eller Gadehjørner forpligter Arkitekten til at skabe et Grundlag for de øverste Etager og et vist Sammenhæng med disse.

I Magasin du Nords Bygning har vi et typisk Eksempel paa den manglende Opfyldelse af disse Krav. Den fremskudte Spejlglasunderdel mangler den fornødne Bærekraft for Overdelen, ligesom de taler hver sit Sprog — lidt forældet Fransk og nymodens Esperanto.

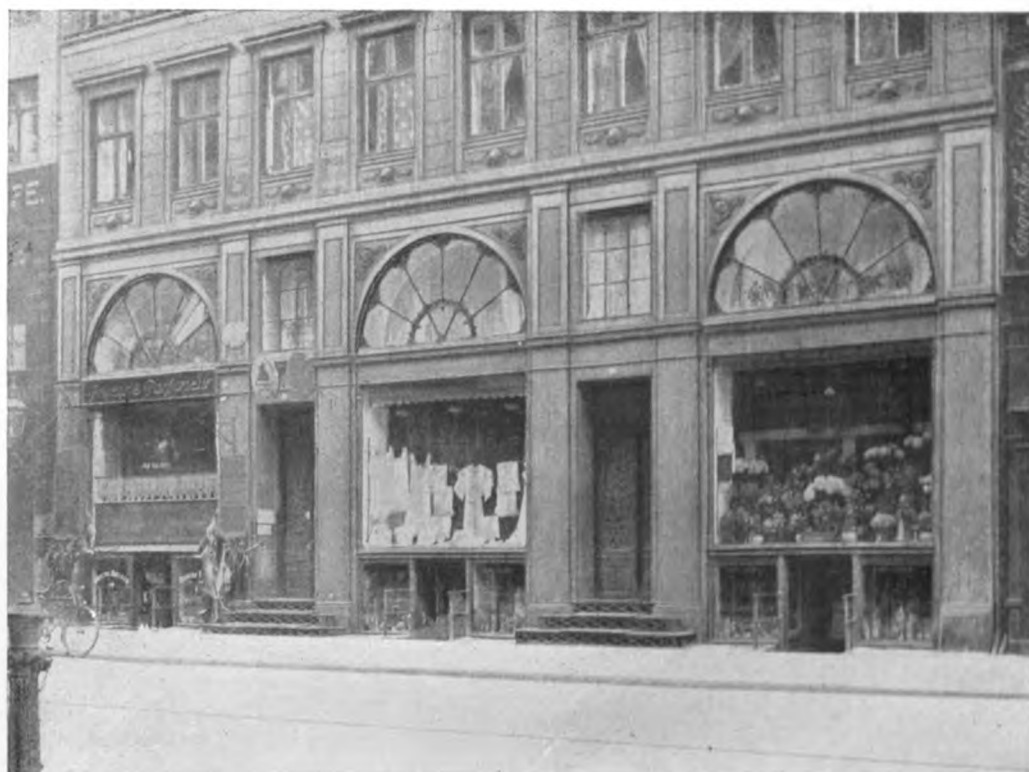
Ogsaa de moderne Tilfælde, hvor Butiken er skabt som et harmonisk underordnet Led i Bygningen og samtidig med denne, er ret sjældne.

Gads Boghandel, Vimmelskaftet 32, og Dahls Skomagerbutik, Højbroplads 5, er gode Eksempler, fordi Bygningernes Overdel i hollandsk Renæssance med sine Karnapper og Forsiringer ikke slaas i Stykker af Butikerne, der til Gengæld faar en ret underordnet Rolle, der i det store og hele sikkert ikke vil tilfredsstille en Butiksejers Selvhævdelsestrang.

I langt de fleste Tilfælde vil Butiken til en større eller mindre Grad isolere Façadens nederste Etage, og her bør i Udstyret skelnes mellem Strøgforretningerne i den typiske Handels-gade og Forsyningsbutikerne i Beboelseskvarteret. I Strøggaden maa der gives Skiltningen en vis Frihed, for at de enkelte Butiker kan hævde sig i den stærke Konkurrence. Trods al Forskelligartethed fremkommer der dog en vis levende Helhed, og selv om mange Skilte slaar Façaden i Stykker eller helt ihjel, giver de i al Fald et broget Billede, som maaske til syvende og sidst er at foretrække for hæslig eller aandløs Arkitektur. Selv de store Udstillingsvinduer, der fjerner Husets bærende Led, kan tolereres i Butiksgaden. Thi den stærke Færdsel, den ofte smalle Gade og Butikernes suveræne Betydning vil i Reglen praktisk talt eliminere Bygningens øverste Del for Blikket. Man har oftest Huset paa saa nært Hold, at man ikke faar noget samlet Overblik, og Kordongesimsen danner saa at sige den øverste Begrænsning af Gadevæggen. Et karakteristisk Bevis har man deri, at saa godt som ingen, selv af Strøgets Stampublikum, aner Eksistensen af Bestes morsomme lille Skiltetavle med Bagersvenden og den forgyldte Kringel (Østergade 36), fordi den er anbragt over første Etages Højde. Derfor er den fremskudte Spejlglasunderdel paa Illums Bygning naturlig, men den bombastiske Marmoroverdel nærmest et Spild af endda ikke særligt skønne Kræfter.

Selv hvor Butiken er placeret paa et Hjørne af en aaben Plads, behøver der ikke at fremkomme noget Sammenspil med den øvre Del af Façaden. Paa Gammeltorv har vi to ellers vidt forskellige Eksempler herpaa. Hirschsprungs Butik genopliver ved diskrete og eksklusive Midler noget af en gammel engelsk Butiks Patricierstemning og staar godt til den indifferente Arkitektur, og Obels spidsfindigt udstyrede Butik sætter takket være den adskillende Balkon ustraffet sin Wienerstil op mod Husets Efterligning af nederlandsk Renæssance.

Men selv om Konkurrencen i Handels-gaden giver en vis Frihed, er denne dog at opfatte som en Frihed under Ansvar. Det vil sikkert være haabløst at docere æstetiske Principer for Butiksindehaveren. Dertil er hans ubæn-

Bredgade 10.

Bredgade 4.

Hjørnet af Frederiksborggade og Rosenborggade.

dige Trang til Opdrift for stor og hans Begreb om »storstadsmæssigt« Butiksudstyr for naivt. De sorte Glasskiltes forgyldte Rædsler skal sikkert først uddø gennem deres egen Hypertrofi. Maaske vil da den Tid komme, da Handelsmanden gennem Erfaringen lærer, at et smagfuldt Vinduesarrangement virker stærkere end alle Lyseffekter og Guldbogstaver, — at Kultiverethed ogsaa er et Reklamemiddel, og at Diskretion til Tider kan virke opsigtsvækkende.

Selve det moderne Udstillingsvindue synes endnu ikke at have fundet sin Form. Mode-magasinerne sværmer endnu for det repræsentative »Illusionsvindue«, der skaber en illusorisk Scene med Interiørkulisser, Voksfigurer i Kostumer, Møbler, Tæpper, Spejle og Lyseffekter. Men samtidig findes der — ogsaa hos Varehusene — en Tendens mod større Sælgelighed. De store Dimensioner forsvinder, og det lille Vindue faar en Renæssance og gøres til en Ramme om et Faatal af Genstande, ordnet dekorativt med Stoffer og Farver, med Bund og Baggrund til et helhedspræget Billede.

Problemet store Ruder kontra smaa Ruder kan sikkert som Helhed afgøres saaledes, at de store Ruder forretningsmæssigt set og til dels ogsaa æstetisk er at foretrække i det Fler-tal af Tilfælde, hvor Forretningen ønsker frit

Indblik til de udstillede Varer, saaledes først og fremmest i Stormagasiner og Udstyrsforretninger, mens de smaarudede Vinduer med deres Sprodsenet vil give et destingveret Præg til det Faatal af Forretninger, som ikke har Brug for at udstille en Mangfoldighed af Varer — f. Eks. et Bageri, et Mejeri, en Cigarforretning, en Vinhandel, etc.

Butiksfaçaden bør imidlertid ikke blot opretholde et vist alment Smagsniveau, der bør til-lige bestaa et vist Forhold mellem Butikens Art og dens Udstyr. Der bør være en prin-cipiel Forskel mellem en Boghandel og en Ci-garbutik, mellem en Bank og en Vinhandel. Boghandlen og Banken maa være præget af mere Fornemhed og Soliditet end Cigarbuti-ken og Vinhandlen — men disse bør atter være mere tilbageholdende og afdæmpede end Halv-tredsøres-Basaren og Viktualiebutikken.

En Bank er en halvt offentlig Institution og bør ogsaa i sit Ydre demonstrere sin Veder-hæftighed og Soliditet i Form af en vis fornem Nøgternhed som f. Eks. Frederiksberg Bank og Arbejderbanken har gjort det i Filialafdelin-gerne henholdsvis Frederiksborggade 4 og Nør-rebrogade 62. Og noget lignende gælder Apo-tekets eksklusive, halvt videnskabelige, labora-torieagtige Forretning.

St. Kongensgade 22.

Fælledvej 10.

Vinhandlen og Cigarbutikken bør ogsaa afholde sig fra al markskrigersk Udvendighed og være sig deres Fags Anciennitet og høje Kulturstade bevidst uden lyriske Forsøg paa at genskabe de svundne Tiders Romantik — saaledes som Hirschsprungs Gammeltorvbutik undtagelsesvis har forstaaet det. Nogen tilsvarende høj Standard findes ikke indenfor de moderne københavnske Vinforretninger, til Gengæld viser Tedds Tehandel, Østergade 44, og Søbørgs Chokoladeforretning, Kg. Nytorv 16, samt Rubows Bagerbutik, Vimmelskafte 37, at selv de daglige Fornødenheder kan udstyres med en præcis Indramning.

Dette lader sig meget vel forsvare, naar Talen som her er om Butiker, der ønsker at hævde deres Fornemhed i Byens fineste Handelskvarter, men i al Almindelighed bør Forsyningsbutikken ikke ofre nogen Overdaadighed paa det Ydre — en Flotthed, som Forbrugeren maa betale, uden at faa noget til Gengæld — men derimod give det Indre et hygiejnisk og gedigent Præg. Thi

Butiken i Beboelseskvarteret, som forsyner Beboerne med de daglige Fornødenheder, har ganske andre Vilkaar end Strøgbutikken og har ikke nogen iøjnefaldende Reklame behov. Enhver af Kvarterets Beboere ved, hvor Grønthandleren, Bageren og Mejeriet har sin Butik. Her er derfor det bedst tænkelige Grundlag for et vist Maadehold i Skiltningsformen, en vis Chance for at stemme Tonen ned.

Der findes da ogsaa adskillige nette og bramfri Forsyningsbutiker rundt omkring, men dog ikke flere, end at de danner Undtagelserne. Hist og her har en Arkitekt skabt en individuelt præget Indramning uden at skyde over Maalet. Som Eksempel kan nævnes Urtekramforretningen Nørregade 22 og som et Forbillede paa Løsningen af en yderst vanskelig Særopgave Ligkisteforretningen Smallegade 13.

22

Paa dette Felt kunde Butiksmontør- og Butiksinventarforretningerne, der har forvoldt megen Smagsforvirring i større, navnlig Ekviperingsforretningers Udformning, maaske gøre Nytte med rationelle Løsninger af mange smaa Opgaver.

Et enkelt Sted — Hjørnerne af Struensegade og Jesper Brochmannsgade — er ikke mindre end fem Butiker samlet under en kollektiv og fuldkommen ensartet Ramme, sikkert uden at

det derfor har voldt nogen Vanskelighed at identificere Mejeriet ud fra Brugsforretningen eller Slagteren fra Viktualiehandleren. Men andre Steder — f. Eks. paa Trianglen og paa Vibenshus ved Strandboulevarden — er det oprindeligt planlagte Fællesskab i Skiltningen blevet slaat i Stykker af de enkelte Butikers sorte og forgyldte Rædsler.

Den moderne Arkitekturs Nøgternhed og Stramhed synes gunstig for en Disciplinering af Skiltene som et Led i Arkitekturen, formet af samme Materiale og med samme Slags Bogstaver. Det viser sig da og-

Skindergade 38.

saa, at Butikstypen i de nybyggede Kvarterer i Reglen er baade praktisk og smukt formuleret, af en egen naturlig Beskedenhed, og nogen Individualitet gives der altid Chance til. I Hjørnebutikerne ved Fensmarksgade—Refsnæsgade er Ruderne bygget fremspringende ud, saa at de giver et ekstra godt Indblik i det lille flisebesatte Vinduesrum og trods Karens store Dimensioner giver en hyggelig Mindelse om Stuekarnapperne i vor gamle Købstadsarkitektur. Men man træffer ogsaa adskillige Fejlgreb og Misforstaaelser af Opgaven — specielt dens Milieu. Paa Hjørnet overfor har Arkitekten ofret en smukt profileret Sandstensindramning, der dog forekommer noget for præcis til de smalle Vinduer og deres smaaabørgelige Indhold. Og i Butikerne Borupsallé 5 og 23 er Vinduerne smalle og høje og snævre

som Skydeskaar, saa de udstillede Genstande klemmes sammen paa en tilsyneladende altfor snæver Plads, mens der foroven — hvor ingen Varer er udstillet — aabnes et underligt tomt Indblik til Lokalets Loft, hvorved der skabes en ubehagelig Mangel paa Samling og et desillusionerende Indtryk, som naar man fra en daarlig Plads kan kigge op i Sofitterne.

De moderne Arkitekters Interesse for Bogstavtyperne og deres formelle Udtryksfuldhed

En Butiksform, som vi herhjemme slet ikke kender, er Arkade- og Passagebutiken. I Slutningen af 18. Aarhundrede paabegyndtes Rue de Rivolis Arkaderækker og aabnedes den første Butikspassage i Palais Royal i Paris, og siden har den overdækkede Forretningsgade fundet Efterligning i de fleste europæiske Storbyer. Anbringelsen af Butikerne bag Buegange eller Søjlerækker er flatterende for Gadebilledet og en fristende Opgave for Arkitekten. I

Smallegade 13.

har skaffet os en Række smukke Navneplader paa Gadehjørnerne, men desværre ogsaa en hel Del forkvaklede Skiltebogstaver. Paa de ovennævnte Bankfaçader har man som Forbillede til de støbte, forgyldte Bogstaver over Hjørneindgangen valgt en fed, klattet Type fra en af Bogtrykkets Dekadenceperioder og yderligere outreret enkelte af Typerne — navnlig K't — til en ren Karrikatur. I andre Skiltebogstaver, f. Eks. paa den nævnte Ejendom i Borupsallé, er Bogstaverne til Gengæld saa afpillede og tørre, at de til Tider minder om Sildeben — en for saa vidt naturlig Lighed, som disse Typer, takket være Arkitektens ensidige Sans for det konstruktive, kun er Skeletter af Bogstaver.

de nordlige Lande volder det dog ofte nogen Vanskelighed ved at skaffe Butikerne det mest mulige Lys og skaffe den rette Balance mellem den arkitektoniske Skønhed og den handelsmæssige Brugbarhed. Stockholm faar et Eksempel ved den ny Gennemkrydsning af Kungsgatan, og København kunde have faaet et, hvis Arkitekt CLEMMENSENS Udkast til Reguleringen af Nicolai Plads var blevet virkeliggjort.

Derimod har Passagerne som sagt haft en stor Sukces Europa over. Efter Forbilledet i Palais Royal fulgte Passage des Panoramas og andetsteds i Paris Galerie Colbert og Galerie Vincenne, Milano har sin berømte Galleria Vittore Emanuele, Berlin sin Metropol- og

sin Linden-Passage og Stockholm sin Passage Birger Jarl. Kun København har en Miniaturparodi ved Flueøjnene. Men maaske vil Fremtiden bringe denne Butikstype frem ogsaa herhjemme, særligt velegnet som den er for nord-

lige Forhold i Henseende til baade Belysning og Klima. Muligvis vil vi ad Aare faa en overdækket Strøgpromenade, uden Vogntrafik, en hyggelig og livfuld Butikspassage og et Storstadsfænomen mere.

BUTIKSDEKORATIONER I MARTIN DYRBYES NYE BUTIK

I sin nye Butik paa Købmagergade har Kaffehandler MARTIN DYRBYE ladet Maleren VIGGO BRANDT udføre en Frise paa ialt 6 Billeder, hvis Motiver alle har Tilknytning til For-

skønnede Træ *Coffea*. Frisen, hvis enkelte Felter maaler 3 Alen i Bredden, 2 Alen i Højden, vilde utvivlsomt have vundet i Virkning, saafremt den havde kunnet anbringes i en noget

retningens særlige Art. Som Valdemar Andersens Frise i Obels Cigarbutik paa Hjørnet af Nygade og Gammeltorv har hentet sine Motiver fra Høsten og Behandlingen af den liflige Urt *Nicotiana*, henter Viggo Brandts Frise sine Motiver fra Indhøstning og Transport fra det ikke mindre paa-

lavere Højde end Tilfældet er i det paagældende meget højloftede Butiksløale. Butiksrummets Udformning var imidlertid paa Forhaand givet, men ogsaa under de forhaanden-

værende Forhold virker Brandts Frise fortræffeligt ved sin sikre Form og ved sit kultiverede Farvevalg.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN
Kbhvn. - Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkær)

Urtegaarden.

SCT. PETRI URTEGAARD

EFTER at et Medlem af Foreningen havde henledet Bestyrelsens Opmærksomhed paa,

»at der synes at foregaa en Ødelæggelse af den overordentlig smukke Urtegaard ved Sct. Petri Begravelseskapeller. Telefonselskabet er nemlig ved at rasere en Del af Haveanlægget med Begravelser og tilsvarende Ligsten for at omdanne Grunden til Garager for Automobiler m. v., hvorved det skønne Gadebillede af Larsleistræde vil lide ubodelig Skade», har vi om Sagen brevvekslet med Kirkekollegiet, og har derefter modtaget følgende Oplysninger:

»Urtegaardens Areal indskrænkes med en ca. 5 m bred Strimmel Jord, der sælges til Kbhvn.s Telefonselskab, der paa Arealet agter at opføre Garager. Den fælles Hegnsmur flyttes, og det indvundne Areal maa ikke bebygges højere end Hegnsmuren. Kirkekollegiet har ikke haft Midler til en nødvendig Fornyelse af Kloakanlæg til Urtegaarden, Istandsættelse af gamle Gravsteder m. v. og har derfor ment at burde sælge det paagældende Areal paa nærværende Tidspunkt fremfor at vente, indtil Staten ved eventuel Overtagelse af Telefonselskabet exproprierede Arealet.

Urtegaardens Areal er allerede én Gang — ved Opførelse af Telefonselskabets Bygning —

blevet indskrænket med en noget tilfældig Afskæring; det store Komplex har altid trykket Urtegaarden med dens lave omliggende Bygninger. Ved den nu foretagne Ændring af Grænsen vil der efter Kollegiets Mening blive en meget sikrere Begrænsning og Harmoni mellem Telefonselskabets Bygning, den nye Hegnsmur og Urtegaarden, ikke mindst fordi den nye Hegnsmur set fra Urtegaarden vil dække meget mere af Telefonselskabets Bygning». — — —

Som det fremgaar af foranstaaende, vil den kommende Bebyggelse af Urtegaardens Areal ikke forandre noget ved det Gadebillede man har fra Larsleistræde, men det maa ikke desmindre vække Beklagelse, at denne smukke »Klosterhave«-Idyl nu igen er blevet forstyrret (smilgn. GEORG NYGAARDS Artikel i Forskønnelsen 1917 Side 57).

Loven om Bygningsfredning af 1918 omfatter jo ikke Kirker og Kirkepladser. Spørgsmaalet om Afhændelsen af det heromhandlede Areal er derfor afgjort administrativt af Kirkeministeriet. Vi vil haabe, at der, naar Telefonselskabet næste Gang trænger til Udvidelse til Garager eller i anden Anledning, maa blive givet Selskabet Anvisning paa at skaffe sig Garageplads andre Steder i Byen end i Urtegaarden. Nu kan denne ikke taale at blive mindre.

HVORFOR SYGNER BYENS TRÆER?

Af Stadsgartner V. FABRICIUS HANSEN.

FORSKØNNELSEFORENINGEN og Borgere i Staden har til Tider rettet ovennævnte Spørgsmaal til mig, naar de med Bedrøvelse har set, at nogle af Gadens Træer pludselig begyndte at sygne hen eller endogsaa blev fjernet, fordi de var gaaet ud, og mit Svar har i de fleste Tilfælde været »Kalamiteten skyldes Gas i Jorden«. Thi ganske vist har Træerne i en Storbys Gader mange andre Fjender at kæmpe imod og maa i mange Tilfælde nøjes med et rent Minimum af saadanne gode Vækstbetingelser, der gerne skal være til Stede for at opnaa en sund og smuk Udvikling, men af alle disse Fjender er Gassen, der strømmer ud af opstaaede Utætheder paa Gasledningerne, dog den mest ondartede, der ikke alene ved at forarsage Sygdom og Død er i Stand til fuldstændig at gøre det af med den Sundhed og Ensartethed og den dermed i Forbindelse staaende Skønhed, der maaske hidtil har præget en Gades Træbestand, men ogsaa til for lang Tid eller for stedse at umuliggøre en Retablering af Skaden.

Denne Kilde til Træernes Ødelæggelse har naturligvis eksisteret ligesaa længe, Træerne og Gasledningerne har maattet finde Plads i ret nært Naboskab, men det deraf flydende Onde kommer iøvrigt ret forskelligt til Udbrud paa de forskellige Steder, selv om Træer og Ledninger ligger i nogenlunde samme Afstand fra hinanden. Der er Gader, hvor man aldrig eller saa godt som aldrig mærker nogen Ulempe, og andre Steder kan der hengaa en lang Række af Aar mellem hver Gang, Ondet viser sig, men saa er der desværre ogsaa Gadestrækninger, hvor det er en fast Regel, at der en eller flere Gange hvert Aar maa fjernes Træer paa Grund af Gasforgiftning. I de senere Aar synes Forholdet nærmest at have forværret sig, formodentlig i nogen Grad paavirket af de stærke Jordrystelser, der foranlediges af de tunge Sporvogne og Lastautomobiler. Et sørgeligt Eksempel paa Gassens ødelæggende Virkning her i Byen afgiver Sønder-Boulevard, navnlig Strækningen fra Halmtorvet til Ny Carlsbergvej. Her blev for 27 Aar siden plantet 3 Rækker Elmetræer, der voksede godt til, blev sunde og kraftige og virkede særdeles velgørende i dette ellers mindre tiltalende og paa Plantninger fattige Kvarter. Men netop, da Træerne var begyndt at faa nogen Karakter og Betydning, begyndte Utætheder paa Gasledningerne at vise sig, og i Løbet af faa Aar døde det ene

Træ efter det andet og maatte fjernes. Paa nævnte Strækning var i sin Tid plantet 220 Træer, og af disse er nu kun 91 tilbage, hvoraf nogle endda er i en ret ynkelig Forfatning, og bortset fra, at nogle enkelte muligvis kan være blevet fjernet af andre Aarsager, skyldes Elenigheden udelukkende Gassens Indvirkning. Hertil kommer saa yderligere, at Jorden efterhaanden er blevet i den Grad gennemtrængt af Gas, at det næsten har været umuliggjort at forny Træerne, da Efterplantningerne som oftest har givet et ret kummerligt Resultat.

Et andet Sted, hvor Træerne paa samme sørgelige Maade har tiltrukket sig Opmærksomheden, er Vesterbrogade og navnlig Strækningen fra Axeltorvet til Raadhuspladsen paa den nordvestlige Fortov. Her staar nu kun en lille Rest sygelige Træer tilbage, hvis Antal stadig formindskes, da snart et og snart et andet Træ dør bort. Og dog er der ikke mindst paa dette Sted i en lang Række af Aar gjort et stort Arbejde for at bevare Træerne. Gang paa Gang har det været forsøgt ved grundig Udgravning, Udluftning og Isolering af Plante-hullet og ved omfattende Omskiftningen af Jorden at faa udgaade Træer erstattet med nye, sunde Træer, men i Reglen er det gaaet saaledes, at det nyplantede Træ kun har holdt Livet et Par Aar, idet enten Gassen fra den omkringværende Jord eller en ny Utæthed paa Gasledningerne derefter har gjort det af med det. Foreløbig har man maattet opgive at plante nye Træer paa dette Sted, men Sagen er taget op til Drøftelse for om mulig at finde Udveje, saa at der med Haab om et gunstigt Resultat atter kan foretages Nyplantninger. Som det er gaaet her, er det — heldigvis dog i Reglen i mindre Udstrækning — ogsaa gaaet mange andre Steder i Byen, og i vor Nabokommune afgiver Frederiksberg Allé en kun altfor sørgelig Demonstration af dette Forhold. Iøvrigt er Forholdet internationalt, det kendes overalt og vækker overalt de samme Bekymringer.

Ondet viser sig i Reglen ved, at et eller flere Træer begynder at sygne, Bladene bliver gullige, visner og falder af, Barken skrumper ind paa de yngre Grene og paa de ældre Grene og paa Stammen skaller den ofte helt af, de unge Rodspidser dør bort, og de ældre Rødders Bark bliver blaalig og slimet. Det hele gaar ofte saa umaadelig hurtigt, og inden det opdages, er Jorden imellem og omkring Rødderne næsten altid i den Grad inficeret af Gas,

at Træet er et sikkert Dødens Bytte, og desvære drejer det sig ret hyppig ikke om et, men om flere Træer paa en Gang. Saa snart Skaden opdages, bliver den straks meldt til Belysningsvæsenet, der ogsaa straks lader Ledningerne grave fri og Utætheden reparere, men Resultatet er næsten altid et eller flere Huller i Trærækken. Spørges der, om der da ikke gøres eller kan gøres noget for at afværge denne for Byens Træer yderst alvorlige Kalamitet, bliver Svaret, at der gøres en hel Del og vistnok omtrent det samme som i andre Storbyer. Belysningsvæsenet foretager hvert Aar systematiske Undersøgelsesboringer over Ledningerne, foruden at disse, hver Gang en Gade omlægges, omhyggeligt efterses, og desuden sker der ret jævnlig Flytning af Ledningerne alene af Hensyn til Træplantningerne. Hvor der er Asfaltbelægning, haves desuden permanente Undersøgelsesrør over Ledningerne for derved at kunne konstatere Utætheder. Det er naturligvis meget vanskeligt og paa sine Steder forbundet med meget store Udgifter og næsten uoverkommeligt i de bestaaende Gadeanlæg at træffe saadanne Foranstaltninger, der løser Spørgsmaalet paa en tilfredsstillende Maade. Bedre lader det sig vel praktisere ved Projekteringen af nye Gadeanlæg at ordne Forholdene saaledes, at Trærnes Trivsel i nogenlunde betryggende Grad gøres uafhængig af Gasledningerne. Spørgsmaalet omfattes af Københavns Kommune med stor Interesse, og der arbejdes paa at finde en tilfredsstillende Løsning, som kunde betyde omend ikke en fuldstændig Afhjælpning af Ondet, saa dog en væsentlig Forbedring af de nuværende Forhold.

Hvormange af Byens c. 14000 Træer paa Gader og Veje der aarligt maa lade Livet paa Grund af Gasforgiftning, er lidt vanskeligt at sige, da det er ret forskelligt, men Antallet af de lidt større og mere betydende Træer kan vistnok sættes til c. 40 Stk. om Aaret. Iaar, hvor den stærke, vedvarende Frost har foranlediget mange Brud paa Ledningerne, bliver Antallet desværre sikkert betydelig højere.

Selv om Gassen saaledes maa betegnes som Trærnes værste Fjende, og Risikoen for at skulle sætte Livet til vilde være adskilligt mindre for Gadens Træer, hvis der ingen Gas fandtes, er disse Træer dog ogsaa af andre Aarsager ganske anderledes udsat for Sygdom, Vantrivning og Død end de Træer, der er anbragt i Parkerne eller paa anden Maade beskyttede Steder. Jeg skal saaledes nævne, at den stærke Færdsel i Gaderne giver Trærne

mange og ofte ondartede Skrub, der foranlediger Saar paa Træstammerne, og disse Saar bliver ofte Arnestedet for alvorlige Svampeangreb. Den i de senere Aar stærkt forøgede og til Tider hensynsløse Automobilkørsel giver sig desværre ogsaa Udslag i, at saa og saa mange af Byens Træer hvert Aar bliver kørt ned, maa fjernes og erstattes med nye, og selv om Kommunen i Reglen faar de dermed forbundne Udgifter refunderet, er Resultatet dog ikke opmuntrende, da man som Erstatning for et større Træ i Reglen faar et af en langt yngre Aargang. At Heste gnaver, og Mennesker ved Hjælp af Knive skræller Barken af Træstammerne er ogsaa stadig tilbagevendende Begivenheder, der maa regnes med. Hertil kommer, at selve Byluften ikke alene er Trærne ugunstig, men i mange Tilfælde navnlig overfor Naaletræer endogsaa har en direkte skadelig Indvirkning. Ikke mindst er selve Placeringen af Træet i Gadens Stenbro lidet overensstemmende med dets Natur. Træet staar nærmest som i en stor Urtepotte, og det viser sig da ogsaa, at dets Rødder ikke søger vidt omkring som under naturlige Forhold, men holder sig indenfor et ret begrænset Omraade. Dette Forhold har iøvrigt den lille Fordel, at et saadant Træ er forholdsvis nemt at flytte med et gunstigt Resultat, da man ved Flytningen kan faa en saa væsentlig Del af Rødderne med. Gadens faste og ofte uigennemtrængelige Dække besværliggør desuden Røddernes Aandedræt og Udvikling, og det i mange Tilfælde stærkt begrænsede frie Areal omkring hvert Træ er naturligvis — navnlig naar Træet bliver større — saa forholdsvis ubetydeligt, at Træet kun faar meget lidt af den naturlige Væde og er vanskeligt at komme til Hjælp paa tilfredsstillende Maade ved kunstig Vanding. Naar hertil kommer de ofte ret uheldige Lysforhold, Stormens intensive Styrke paa Gadehjørnerne, den til Tider stærke Hede, der tilbagekastes fra Bygninger og Gadens Stenbro eller Asfalt, foruden de sædvanlige Insekt- og Svampeangreb, som hjemsøger alle Træer, forstaar man, at et Gadetræ i en Storby ofte har det ondt. Naar vi imidlertid alligevel i saa mange Tilfælde kan glæde os over Gadetrærnes smukke, oplivende, hyggende og mildnende Virkning i Gadebillederne, maa man nærmest beundre Trærnes Evne til at kunne nedsætte Fordringerne til deres naturlige Livsbetingelser og til at kunne tage til Takke med de trange og haarde Kaar, Storbyen for det meste byder dem.

ØDELÆGGELSEN AF NATUREN I KØBENHAVNS OMEGN

I »Berl. Tid.« for 20. og 21. Juni (Aft.) har Professor VINDING KRUSE skrevet to Artikler om »Ødelæggelsen af Naturen i Københavns Omegn«, et Emne, der selvsagt i høj Grad maa interessere dette Tidsskrift og den Forening, der udgiver det, al den Stund vi saa ofte Lejlighed gaves og saa vidt vore Evner — især de pengelige — rakte, har gjort Synspunkter gældende, som falder ganske i Traad med Forfatterens.

Prof. VINDING KRUSE henleder Opmærksomheden paa, hvorledes Bebyggelsen i Hovedstadens nærmeste Omegn i de sidste 10 Aar har ødelagt uerstattelige Skønhedsværdier. Naar Byen i disse Aar er vokset med 100.000 Indbyggere, var det selvfølgelig nødvendigt, at der blev bygget Huse til dem; men det var ikke nødvendigt, at Bebyggelsen foregik paa bedste Beskub »ganske planløst og hensynsløst, set fra selv beskudne Krav om Bevarelsen af Omegnens Naturskønhed«. Det var ikke nødvendigt at lade høje og lave Huse, Skur og Kolonihuse brede sig og kvæle al forhaandenværende landskabelig Skønhed. En fast Overledelse kunde efter en samlet Plan have ledet Bebyggelsen udenom de Oaser, som endnu fandtes tæt udenfor Storbyens Stenørken for 10—20 Aar siden, men som nu uhjælpelig er gaaet tabt. At en saadan efter forud lagt samlet Plan arbejdende Overledelse har manglet, skyldes en Mangel i vor Lovgivning. Planer af denne Art maa lægges med megen Fremsynet, saa Byudviklingen ikke en skønne Dag overrumpler en Egn, hvis Naturskønhed fortjener at bevares. Havde man i Tide — blot for 15—20 Aar siden — haft en samlet Bebyggelsesplan, der ligefrem lagde Servitut om Ikke-Bebyggelse paa visse karakteristisk smukke Partier, saa kunde — siger Prof. V. K. — med ringe Bekostning et Bælte af Marker og Enge omkring den tidligere saa smukke »danske« Landsby Hvidovre have været fredede, hvorved Bebyggelsen, der nu tilfældigt kastede sig over denne Egn, kunde have været ledet ad andre Baner, hvorden intet ødelagde. — Vi er tilbøjelige til at mene, at der findes Arealer, hvor en Bebyggelse især med lave af Haver omgivne Huse, vilde betyde en Gevinst; men Sagen er vel, at den, der først bygger, netop søger et smukt Sted at bygge paa; saa følger andre efter til det samme Sted, og inden man ser sig for, er Skønheden allerede trampet ned.

Det er netop derfor, det gælder at se sig for i Tide. —

Professor K. bemærker, at Egnen Syd for Damhuskroen allerede nu er fuldstændig ødelagt, men indrømmer, at det har været uundgaaeligt; han peger samtidig paa Rødovre, hvor der langs Harrestrupaa endnu ligger en Række fra den almindelige Villabebyggelse afsondrede gamle Gaarde og Gartnerier, og dette Parti bør fredes »inden den brutale Villabebyggelse kaster sig over det«.

I Utterslev ser Prof. V. K. ogsaa et afskrækkende Eksempel paa Planløshedens sørgelige Følger. Denne smukke Landsby med sit Gadevær og sine straaetækte Huse er ombygget ganske à la Stationsby. Landsbyen har ikke maattet vige for Storstadens ubarmhjertige Udvikling, det er ikke fem Etages Huse, der har fortrængt Landsbyidyllen, tværtimod, det er en temmelig lav Bebyggelse her har fundet Sted, og med en fornuftig Overledelse kunde man uden at forringe Boligerne have opført Huse, der var i Harmoni med det forhaandenværende; men man har her — som alle Vegne ellers — overladt alt til den tilfældige Bygherres og hans Murmesters Vansmag. Gangstien fra Utterslev til Bispebjerg frembyder endnu en smuk Udsigt over til Søborg »som med sine mange røde Tage endnu godt kan tage sig ud som en lille Købstad«. — Ak ja, de røde Tage, hvor forsoner ikke alene de med et ellers grimt Hus, og hvor kan Skifertaget virke forstemmende paa et iøvrigt smukt Hus. — »Men den frie Udsigt skyldes jo kun, at Utterslev Mose endnu for en stor Del er Mose; thi ellers vilde den moderne Villabebyggelse selvfølgelig straks styrte sig over den«. Begyndelsen er allerede gjort, paa de tørreste Steder er der bygget, og efterhaanden, som Afvandingen skrider frem, vil Bebyggelsen tage til. — Hvis det altsaa ikke lykkes at faa Arealet fredet som Naturpark. —

Om Bispebjerg skriver Forf., at her, hvor man for faa Aar siden havde den skønneste Udsigt til Dyrehaven, er der nu bygget Rækkehuse i et saadant Omfang nedad selve Bakkens Skraaning, at Udsigten er ganske ødelagt; havde man for 20 Aar siden fredet Bispebjerg, var denne Skønhedsværdi bleven bevaret med ringe Bekostning. Med den fjernere Omegn gaar det paa samme Maade; Gentofte Sø er allerede nu saa belemret med Villabebyggelse, at den oprindelige Skønhed er gaaet tabt, og Egnen

imellem Gentofte og Jægersborg, der endnu har nogen Skønhed tilbage, er truet. Det bedrøveligste ved disse Naturødelæggelser er, at de ødelagte Arealer har et langt ringere Fladerum end de Markflader, der egnede sig lige saa godt til Bebyggelse, og var Bebyggelsen efter en bestemt Plan ledet hen til disse Steder, havde Villabeboerne haft Naturskønheden at glæde sig over. — Men det er netop Sagen, naar den byggende har frit Valg, saa vælger han at bygge midt i Skønheden. Det er vel en Slags aandelig Nærsynethed, der her giver sig til Kende.

— — —
For at undgaa saadanne Ødelæggelser i Fremtiden maa Byens Udvidelser ledes i bestemte Baner og efter en for en meget vid Omkres og paa langt Sigt lagt Plan. Af de enkelte Udstykningsforetagender og den enkelte Villabygger kan man kun vente den brutaleste Egoisme [et stærkt Udtryk, der maaske kan oversættes »tankeløs Naivitet«]. Villabyggeren skænker ikke det en Tanke, om hans Villa ødelægger Skønhedsværdier for Tusinder andre Mennesker, blot han selv faar en smuk Udsigt, men heller ikke paa, at en senere Bebyggelse ogsaa ødelægger hans Udsigt. De første Huse paa Marken mellem Jægersborg Allé og Ordrup Krat havde straks en smuk Udsigt til Skoven, men efterhaanden mister de allesammen Udsigten. Den moderne Villabebyggelse er brutal og dum.

Ejheller af de stedlige Kommunalbestyrelser og Sogneraad kan man, selv om der findes hæderlige Undtagelser, vente Forstaaelse. Derfor maa der gives en for hele Landet gældende Naturfredningslov. Den nugældende Lov af 8. Maj 1917 har vist sig ganske utilstrækkelig til at lede den mægtige Udvikling. »Naturfredningsforeningen og dens energiske Formand Hr. ERICK STRUCKMANN har kæmpet en haard Kamp og . . . . . i flere Tilfælde naaet udmærkede Resultater«.

Men Loven bør grundigt revideres. Dens administrative Apparat maa først og fremmest simplificeres. »I Stedet for Amtsnævne, Overfredningsnævnet og Naturfredningsraadet bør der ganske simpelt indrettes en fælles Naturfredningsmyndighed for hele Landet, et centralt Naturfredningsraad paa højst 5 Medlemmer«, der til Gengæld maa kunne vie hele deres Arbejdskraft til denne Opgave under Hensyntagelse til de lokale Interesser og med teknisk, naturvidenskabelig og landbrugskyndig Bistand. Først maa dette Naturfredningsraad lade foretage en systematisk Kortlægning af alle ejendommelige Landskaber, derefter ud-

arbejde en Naturfredningsplan og endelig efterhaanden som der bliver Raad dertil paalægge Fredningsservitutter. At saadanne vil kræve betydelige Erstatningssummer til Ejerne, er Forf. klar over, men jo før der tages fat paa Arbejdet, jo billigere bliver det.

Den nugældende Lov opererer med alt for smaa Beløb; ethvert voksent Menneske burde være Medlem af Naturfredningsforeningen; men da dette Ideal tidligst naaes om to Hundrede Aar, nytter det ikke at vente paa det, og der er da ikke andet at gøre end at paalægge samtlige Skatteydere en lille aarlig Naturfredningsafgift f. Ex. 3 Kr. — Derigennem vilde de fornødne Midler kunne skaffes tilveje, og den vilde indirekte give Skatteyderne Valuta for Pengene.

Naar Naturfredningens administrative Apparat er blevet forenklet og de fornødne Midler er tilvejebragt, maa der tages fat paa de mest truede Punkter, Omegnen af alle større Byer, i første Række København. Her nævner Forf. Markerne omkring Bernstorff Park, hvor der endnu er en ganske fri Udsigt over imod Skovbrynet; men længe varer det ikke, hvis der ikke gribes ind. Furesøen er allerede skæmmet af Villabebyggelsen [ja i de aller-sidste Dage har vi endog hørt om Opførelse af et Hus — efter de banaleste Mønstre — paa Pæle ude i Søen!], men Egnen omkring Farumsø kan endnu reddes. De endnu uberørte Indsøer Sjø Sø og Skarritsø maa ogsaa skærmes, inden det bliver for sent, og der maa ikke alene skaffes Hjemmel for, at Bebyggelse visse Steder helt kan forbydes, men ogsaa for, at naa der skal bygges, skal Bebyggelsen være i Overensstemmelse med Landkabets Karakter.

Det gælder i første Række om at lede Bebyggelsen bort fra Nordsjælland ud over de store Arealer, der ligger paa begge Sider af Roskilde Landevej, ud til Køge Bugt med et fredet Bælte langs Stranden og ud til Fæstningsterrænet. Her er Plads til Byens Udvidelse i de kommende 20 Aar. Paa disse Arealer kan der skabes et mægtigt Villakvarter, og hvis der samtidig indføres Bygningscensur, vil dette Villakvarter tilmed kunne blive baade ejendommeligt og afvekslende, samtidig med at Nordsjællands skønne Landskaber bevares for os og for Efterslægten.

»Men det er paa høje Tid. Der maa snarest muligt handles. Og der kræves først og sidst Plan, Oversigt og fast Ledelse«.

Vi har i foranstaaende stærkt sammentrængte Referat gengivet Prof. VINDING KRUSES Syns-

punkter i Hovedtrækkene og har egentlig intet at føje til, idet de ialt væsentligt falder sammen med de ofte her i Tidsskriftet forfægtede Anskuelser m. H. t. Bebyggelsen af den egentlige By og dens nærmere og fjernere Omegn. Det er netop Plan og System vi gentagne Gange har efterlyst, ligesom vi ogsaa — baade for Byens og Omegnens Vedkommende — har krævet, at Nybygninger holdes i Harmoni med det forhaandenværende, det een Gang givne. Os kan det kun glæde, at disse Anskuelser faar stedse videre Raaderum, og at de gennem et udbredt Dagblad bliver gjort tilgængelige for et stort, over hele Landet spredt Publikum.

Stadsingeniør KARSTEN har i »Berl. Tid.« for 26. Juni besvaret Prof. V. K.s Artikler og paa-viser, at en stor Del af de Krav Prof. opstiller allerede er sket Fyldest, forsaavidt det har været økonomisk overkommeligt. Det er saaledes Tanken at bevare Utterslev Mose i sin Helhed som Park; Københavns Kommune har sikret

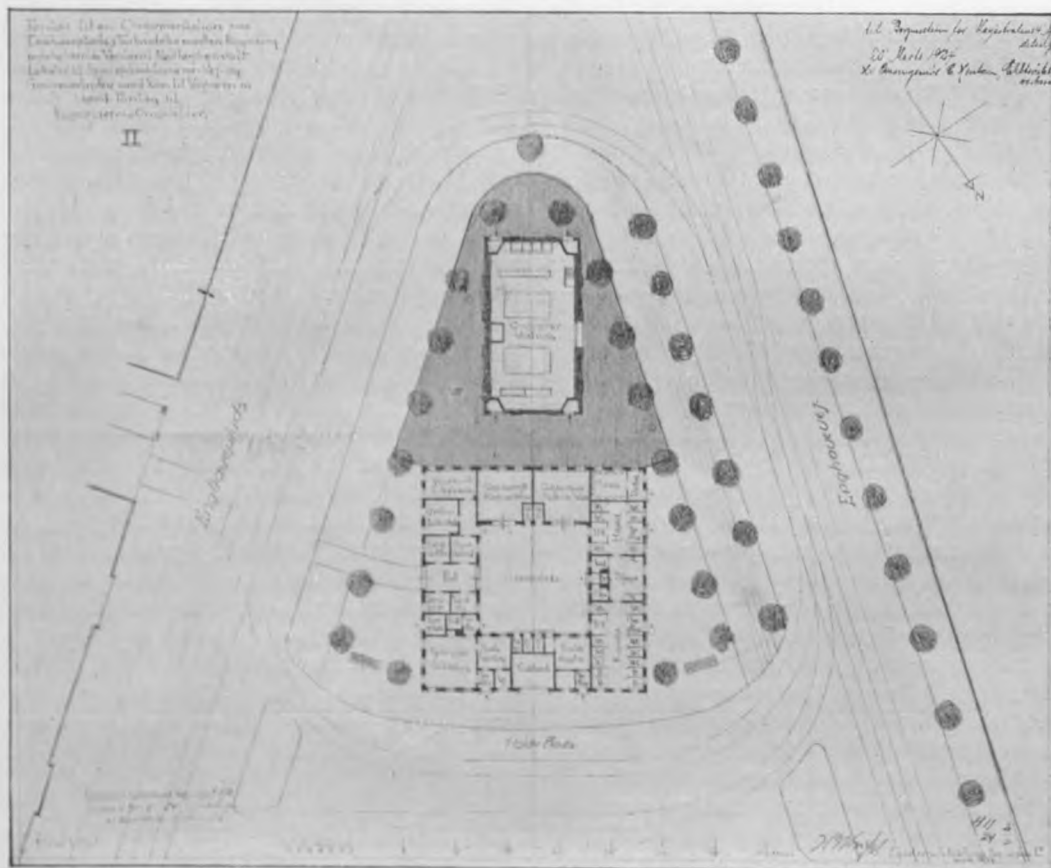
Villabebyggelse paa sin Side af Mosen og har indledet Forhandlinger med Gladsaxe Kommune om en lignende Foranstaltning. Der er ved planlagte nye Vejanlæg taget Hensyn til, at der langs dem holdes Udsigter aabne imod naturskønne Punkter, og af Stadsingeniørens Artikel fremgaar det overhovedet, at Interessen for at gøre det nye opvoksende København smukt, afvekslende og sundt er levende hos de paagældende kommunale Myndigheder.

Derimod peger han paa Statens Ansvar og gør gældende, at der ved Salg af dens Arealer tages for lidet Hensyn til Befolkningens sande Interesser. Han nævner særlig Salget af Kastрупfortet og gruer for Vestenceintens Skæbne. »Skal nu dette store Bælte ogsaa udparceleres i Smaalodder og ødelægges?«

Lad os haabe, at Ligegyldighedens Tid er forbi, og at en offentlig Mening maa vokse sig stærk nok til at hindre fortsatte Ødelæggelser.

FORHOLDENE PAA ENGHAVEPLADS

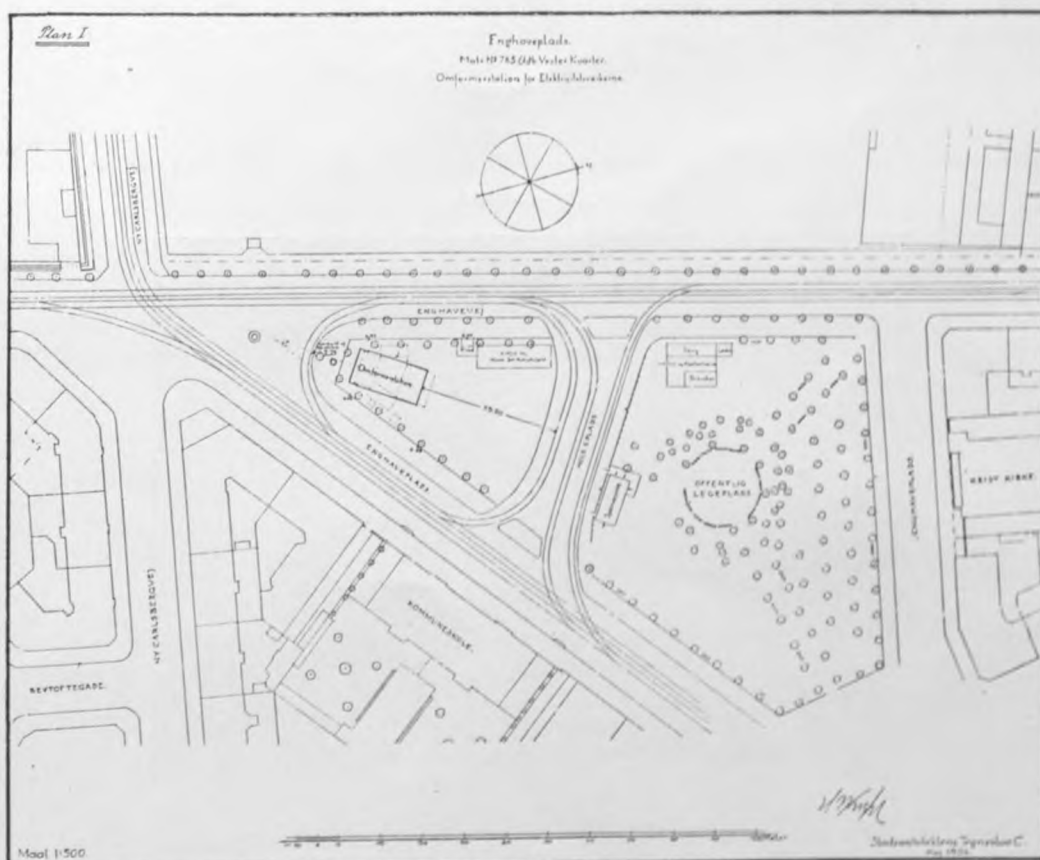
Et Medlem henledte i Foraaret Bestyrelsens Opmærksomhed paa det Virvar der raader paa Enghaveplads. »Der er her et Opholdsrum for Sporvognsfunktionærer, et Kontor for Vej- og Kloakvæsenet, Skure for Arbejdere og Skure til Redskaber — alt højst forskelligt, men samlet sammen med Brædder og Pigtraad til et forvirret Hele. Desuden findes paa Pladsen en Iskagebod, et K. F. U. M.-Hjem for Arbejdsløse, et Nødtørftshus samt en Del Sandkasser«.

Efter i denne Anledning at have henstillet til Magistraten, at der søgtes udarbejdet en Plan til Pladsens Regulering, eventuelt saaledes, at selve Planens Gennemførelse udskydes til senere Tider, naar de økonomiske Forhold tillader det, har Bestyrelsen fra Magistraten modtaget Meddelelse om, at der er udarbejdet Planer til Afløsning af de paa Enghaveplads spredt staaende Skure med en permanent Bebyggelse af den trekantede Del af Pladsen op mod Ny Carlsbergvej, saaledes som vist paa

Plan II, bestaaende af en kvadratisk Bygning, indeholdende Rum for Sporvejene og Vej- og Kloakanlægene samt en Nødtørftsanstalt og en aflang Bygning, bestemt til en elektrisk Omformerstation.

Opførelsen af den førstnævnte af disse Bygninger har Magistraten af Hensyn til de økonomiske Forhold foreløbig maattet udskyde. Derimod er Omformerstationens vedtaget af Kommunalbestyrelsen, og den vil — som vist paa Plan I — nødvendiggøre en midlertidig Flytning af Sporvejscentralen og af Vej- og Kloakanlæggenes Skure til Legepladsen nord for Sporvejenes Holdeplads.

Disse Oplysninger har Bestyrelsen taget til Efterretning, idet man dog overfor Magistraten indtrængende har henstillet, at de projekterede Nybygninger formes saaledes, at de mod henholdsvis Enghavevej og Kommuneskolen vendende Façader kommer til at ligge parallelt med de vedkommende Husfaçader.

BLADE AF BYENS BILLEDBOG

Glyptotekshaven.

Raadhushaven.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

Kbhvn. - Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkær)

Fra Landsretshaven i Bredgade.

BEPLANTNING AF GAVLE

FRA Stadsingeniør A. C. KARSTEN har vi modtaget følgende:

Herved tillader jeg mig at gøre opmærksom paa, at Gadebilledet paa mange Steder kunde forskønnes meget, om der skete en Beplantning op ad fritstaaende Bagmure og Gavle. Et Eksempel, som ofte har stødt mig, er den store grimme Mur fra Nr. 63 i Bredgade, som vender ud mod Landsrettens smukke Have. Hvis der op ad denne Mur blev plantet Epheu, Raadhusvin, Blaaregn, Clematis m. m., vilde det sikkert kunne blive en Forskønnelse, og Ejeren af Nr. 63 kan det næppe skade.

Stadsingeniøren rører i sin foranstaaende Henvendelse ved et Spørgsmaal, som vil kunne faa stor Betydning for Gadebilledets Udseende. Allerede for 12 Aar siden — i Forskønnelsen 1912 Side 37 — gjorde vi opmærksom paa Gavlenes Virkning i Gadebilledet, idet vi bragte en Række Gengivelser af dels færdigbehandlede Gavle, ved hvilke Arkitekt og Bygherre i Fællesskab havde regnet med, at disse Gavle i mange Aar vilde henstaa udækkede, nemlig ved at Nabogrundene enten ikke blev bebyggede eller i et Aaremaal vilde forblive henliggende med lav Bebyggelse, dels de almindelig kendte Typer for Gavlmure med andre Sten end dem, der var anvendt til den mod Gaden vendende Façade, med udsparede Blændinger, raa Fugning etc. etc.

Nu er det jo indlysende, at ikke alle Gavle egner sig til Dækning med Grønt, navnlig naar den op over en Naboejendom ragende Del af Gavlen mangler en tilstrækkelig bred Forbindelse med Gade eller Gaard, men som Medlem af Foreningens raadgivende Udvalg, Havearkitekt ERSTAD-JØRGENSEN i omstaaende lille Artikel gør opmærksom paa, vil der kunne fremskaffes saa mange Exempler paa Gavle, hvis Beplantning med Lethed lader sig foretage, at allerede disse Gavles Beplantning i en saadan Grad vilde kunne sætte sit Præg paa Gadebilledet, at det fuldt ud er Resultatet værd at søge denne Del af Opgaven løst.

Ved Opgavens Løsning i den Udstrækning, som det efter Omstændighederne er muligt, maa vi imidlertid gøre Regning paa vore Medlemmers virksomme Bistand ved Indsamling af det fornødne Oplysningsmateriale. Stadsingeniøren anfører Gavlen paa Ejendommen Nr. 63 i Bredgade, og vi for vort Vedkommende peger straks paa en Gavl, hvis Beplantning vil betyde en heldig Forandring af Gadebilledet, nemlig Gavlen til Ejendommen Nr. 4 i Bredgade (og St. Strandstræde 3), hvilken Gavl danner en saa uendelig lidt flatterende Baggrund for det Kannevorske Hus paa Hjørnet af Bredgade og St. Strandstræde og faktisk dominerer hele den østlige Del af Kongens Nytorv paa en højst uheldig Maade. Det vil — derom føler vi os overbevist — vække almindelig Paaskønnelse, om vi i Løbet af et Par Aar kunde faa den nuværende grimme Re-

Fra Landsretshaven. Baggavlen fra Ejendommen Bredgade Nr. 63.

klamegavl afløst af grønne Ranker. Her er det nemlig saa heldigt, at Gavlen mod Bredgade-siden har en ret bred Forbindelse med Gaden (se Billedet paa Side 35), ad hvilken Beplantningen kan ledes op.

Her har vi altsaa to Exemplar til at begynde med, men vi beder altsaa vore Medlemmer sende os flere. Naar Materialet er behandlet — det er jo muligt, at ikke alle de os opgivne

Gavle lader sig beplante —, er det da Hensigten at rette en Henvendelse til de paagældende Ejere om hver for sit Vedkommende at yde deres lille Bidrag til Byens Forskønnelse ved en Beplantning af deres Gavle. For om muligt at faa Beplantningen gennemført inden Vinteren vilde vi sætte Pris paa at faa det Materiale, som vore Medlemmer er i Stand til at skaffe os, tilsendt snarest muligt.

SAADAN som der nu engang bygges i en By, kan det ikke undgaas, at der hist og her bliver noget, der helst maa skjules; Gavle, hvor senere Nabohuse skal slutte sig til Rækken, eller Bagsider, der ikke egner sig til at ses fra offentlig Vej. Under gunstige Forhold staar saadan en Gavl kun et Aar eller to, før den dækkes, idet Naboparcellen bebygges, men undertiden kan Byens Børn faa rigelig Lejlighed til at glæde sig over Synet af en snayset graa Gavl paa et rødt Hus, der blev bygget, dengang Forældrene eller Bedsteforældrene var unge; Byggeriet følger sine egne Love og Luner.

De Former, hvorunder Byggeriet i de senere Aar føres frem, hvor hele Karréer opføres paa en Gang, er i den Henseende at foretrække, men ved Siden af det egentlige Boligbyggeri opføres der dog navnlig i de ældre Bydele stadig Huse, hvor en ny, mere eller mindre smuk Façade ledsages af en nøgen Gavl, der kun higer efter at faa dækket sin Nøgenhed snarest

mulig. Det vilde være en Velgerning mod Byen og dens Beboere at faa alle disse Gavle klædt med grønt, og naar man ved, hvor let det i de fleste Tilfælde vilde være at opnaa, forstaar man næsten ikke, hvorfor det ikke er mere almindeligt, end det er.

Men ikke alene de nøgne Gavle burde overvokses af Slynplanter, ogsaa mange Façader eller Façadedele vilde være godt tjent med nogle grønne Ranker; og hvor Slynplanter anbringes med Skønsomhed, er de af langt større Værdi for Gadebilledet end disse Trærækker, der aldrig kan blive til Træer, blandt andet fordi der slet ikke er Plads til rigtige Træer dér, hvor de er stillet.

Noget Universalmiddel til Byens Forskønnelse er Slynplanter imidlertid ikke. Det er langt fra alle grimme Gavle, der kan overvokses. Overalt hvor der paa Naboparcellen er bygget »Bazarbygninger« og andre Butikker, fremskudt foran længere tilbageliggende Be-

boelseshuse — noget ikke længere helt sjældent Fænomen — der er Gavlen hjemfalden til Reklamebrug; Slynplanter er der i alle Tilfælde ingen Mulighed for at faa anbragt, med mindre der træffes ganske særlige Foranstaltninger med Plantebeholdere paa Bazarbygningens Tag eller andet ret omstændeligt, der kun rent undtagelsesvis kan ventes udført.

Heller ikke ved Gavle, som er overskygget af Træer, eller som af anden Grund mangler det fornødne Lys, lønner det sig at plante; selv Vedbend, der ellers godt kan vokse ved en nordvendt Væg, kan faa det for mørkt.

Selvfølgelig vil det heller ikke under alle Omstændigheder betyde en Forskønnelse af Gadebilledet, at en Husfaçade vokses over; men selv med disse Forbehold kan der uden Tvivl plantes hundredevis af Slynplanter her i Byen paa Steder, hvor det kun kan virke forskønnende.

Naar dertil kommer, at Beplantning vel nok er den billigste Udsmykning, man overhovedet kan anvende, billigere, vil jeg antage, end selv en Gang Hvidtekalk, skulde man synes, at alt taler for at gøre Brug af dette simple Middel.

Af overvejende Betydning for Økonomien er det imidlertid, at der plantes selvklatrende Arter, altsaa Planter der ved særlige Hefteorganer er i Stand til selv at holde sig fast paa Muren, og som derfor ingen Opbinding har nødvendig. Foruden den stedsegrønne Vedbend findes forskellige Vildvinsarter med denne Egenskab, saavel den saakaldte Raadhusvin (parthenocissus tricuspidata eller ampelopsis Veitchii), der vokser mere vedbendagtig, som ogsaa den egentlige Vildvin eller Jomfruvin (p. quinquefolia) med sine forskellige Varieteter.

Desværre er der et syndigt Virvar i Vildvinsarternes Benævnelse, hvorfor det ikke altid er saa let at vide, hvad man køber; Hovedsagen er, at Heftetraadene er forsynet med tydelige Hefteskiver; lad Sorten saablied kaldt parthenocissus eller ampelopsis med Tilnavnet quinquefolia, radicanissima, virginiana, muralis

eller hvad Planteskolen ellers finder mest betegnende, blot Rankerne holder sig fast, saaledes at der slet intet Arbejde bliver med senere Pasning. En virkelig selvklatrende Vildvin hefter sig lige saa fast og fuldt saa smukt, som nogen Gartner kan binde op.

En af Grundene til, at de grimme Gavle saa sjældent overvokses, er jo nok den, at ingen ved, hvor længe den enkelte Gavl skal staa synlig, og at det i Almindelighed antages, at Grunden vil blive bebygget, længe før Slynplanter vilde kunne naa at gøre nogen Virkning; et Ræsonnement der som oftest baade regner med for kort Ventetid og samtidig undervurderer Vildvinsarternes Vokseevne. Under gunstige Forhold kan en 4—5 Etagers Gavl være næsten overvokset i Løbet af ganske faa Aar, idet det slet ikke er ualmindeligt at se Vildvin vokse baade 3 og 4 Meter paa en enkelt Sommer.

I denne Forbindelse kan der vist være Anledning til igen at minde om de enkeltstaende Træers store Værdi for Byens tiltalende Udseende, hvad enten de staa paa kommunal Jord eller paa private Grunde. Man maa haabe, at de Arkitekter og Ingeniører, der projekterer de nye Gader, i højere og højere Grad maa gaa bort fra Alléprincippet — Trærækkerne — og i Stedet afsætte Pladser paa egnede Steder, hvor et enkelt eller nogle faa Træer kan faa Lov at vokse sig store og kønne; og af næsten lige saa stor Værdi vil det være, om private vilde plante Træer paa Steder, hvor disse kan faa fredede Forhold at vokse under, medens deres Kroner vil føje sig ind i Gadebilledet og frembringe den

Modsatning til den megen Sten, der tiltaler de aller fleste Bybeboere.

Med ringe Bekostning — i god Kontakt med Tidens Krav — kunde Hovedstaden vinde betydelig i Skønhed og Ynde, naar der i højere Grad end nu blev gjort Brug af de to simple Forskønnelsesmidler:

Selvklatrende Slynplanter og velplacerede Træer.

E. Erstad-Jørgensen.

Det Kanneworffske Hus paa Hjørnet af Bredgade og St. Strandstræde.

Harsdorffsvej.

Blegdamsvej.

Vodroffsvej.

Nørresogade.

GAVLE.

Fotografierne er tagne i 1912.

FRA SMEDELINJEN

Den svenske Kirke og »Victoria«-Stiftelsen
set fra Smedelinjen.

En af Spadserestierne langs
Voldgraven.

Et mindre malerisk Parti.

Vi bringer et Par Billeder fra den smukke Spadserevej paa den Del af Smedelinjen, som nu allerede i nogle Aar har været tilgængelig for Offentligheden. Her kan ingen Genvej skydes gennem dette Anlæg. De forholdsvis faa Mennesker, der færdes langs den sivkransede Voldgrav, gaar her for selve Omgivelsernes Skønheds Skyld. Billedet paa for-

rige Side formaar kun ufuldstændigt at give et Begreb om den Stemning, der hviler over Voldgravens hvilende Vande med den gamle Voldmølle i Baggrunden. Det er, som var det endnu Halvfjerdsernes København, man gik i.

I Parkanlægget gjordes for en Del Aar tilbage et Indgreb ved Opførelsen af den svenske Kirke og senere ved Opførelsen af den

svenske »Victoria-Stiftelse« — begge paa den Del af Smedelinjen, der har Façade mod Søndre Frihavnsvej. Kirken og Stiftelsen fører nu selv det smukkeste Forsvar for deres Tilværelse, idet disse Bygninger saavel i Façaderne mod Vejen som i Façaderne mod Voldgraven paa meget smuk og naturlig Maade indføjer sig i Omgivelserne.

Hvad der derimod intet har med Forskønnelse at gøre, er det Skur, der tæt ved Broen over Kastelsgraven til Norgesporten byder

sin Grimhed frem til Beskuelse. Af Indskriften paa Tagskiltet at dømme, synes Skuret at tjene som Oplagsrum for en Skøjteløberforening. Men kunde dette Skur — samt enkelte andre knap saa iøjnefaldende anbragte — ikke henvises til mere afsides Steder? Hvad om de helt forsvandt? Vi lader dog ikke tilsvarende Skure skæmme Peblingesøens Bredder eller Frederiksberg Haves Kanaler, fordi der ogsaa dér løbes paa Skøjter een Maaned af Aarets 12.

NYE KØBENHAVNSKE SKILTE

Skilt paa Ejendommen Vimmelskafte No. 38.
Tegnet af FRODE HASS. Billedskærerarbejdet udført af Billedhugger THOMAS HANSEN.

Skilt paa Ejendommen Graabrødretorv 16. Tegnet af JENS MØLLER JENSEN.

FRA Tid til anden dukker der nye Skilte op paa vore Gader. Siden vi i 1922 beskæftigede os med dette altid taknemlige Emne, er der kommet nye til. Vi bringer her en Gengivelse af det for Vinhandlerfirmaet Kofod og Hass tegnede Udhængsskilt, hvis Virkning i Gadebilledet dog i nogen Grad svækkes ved dets for høje Anbringelse paa Façaden.

Det andet Skilt er forsaavidt intet Forretningsskilt, som det kun skal tjene til at markere en mod en Stump Gade mellem Klosterstræde og Graabrødretorv vendende Fløj af en Ejendom som hørende til Torvet. Skiltet er opsat af Husets Ejer, Overretssagfører F. Wolff.

Det tredje Skilt er ogsaa kun tænkt at skulle virke rent dekorativt over Indgangen til Ejendommen No. 7 i St. Kannikestræde, hvor det er anbragt af Ejeren, Grosserer Julius Berthelsen.

Skiltene er for Smedearbejdets Vedkommen-
de udført af Firmaet J. P. Chr. Jensen & Søn.

TIL NÆSTE AAR HAR FORENINGEN BESTAAET I 40 AAR

NAAR man holder Fødselsdag, faar man Gaver, og naar Fødselsdagen er en af dem med de runde Tal, plejer Gaverne at være flere og større end sædvanlig. Vi vilde gerne have vore Fødselsdagsgaver i Forvejen, nemlig ét nyt Medlem for hvert af de gamle. Vi saa gjerne, at Indmeldelserne af de nye Medlemmer skete allerede iaar, saa at vi kunde gaa ind i Jubilæumsaaret med dobbelt saa mange Medlemmer som vi har i Øjeblikket.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

Kbhvn. - Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkær)

RENLIGHED — SOM LED I BYENS FORSKØNNELSE

V i har allerede nogle Gange her i Tidsskriftet drøftet Begrebet Renlighed — men væsentlig Gadernes Renlighed. Om Gadernes Renlighed — eller Mangel paa Renlighed (jfr. de af Automobilene overstænkede Husfaçader — Forskønnelsen 1923, Side 40) kan der fremdeles siges adskilligt, som lejlighedsvis ogsaa skal blive sagt. Denne Gang vilde vi gjerne fremdrage et Forhold, der i langt højere Grad end selve Gadernes Renlighed præger Byens Udseende — nemlig Husfaçadernes Renholdelse. I Forskønnelsen 1924, Side 16, bragte vi et Billede af Hotel d'Angleterre, et Billede, der viste Hotelfaçadens Udseende paa et Tidspunkt, da den var under Afvaskning. Det var meget oplysende at se Forskellen mellem den renvaskede og snavsede Del af Façaden, og det kan ikke nægtes, at Bygningen tog sig adskilligt pynteligere ud i vasket Stand end i snavset. Som Tilfældet var med denne Bygning, var det med andre Bygninger hist og her i Byens Gader, og som almindelig Regel kan det siges, at en meget stor Del af Byens Husejere har saare ringe Interesse for, hvorledes deres Huses Façader tager sig ud. Vort Klima med den ret store Nedbørprocent i Forbindelse med den Omstændighed, at de talrige Fabriksskorstene selv i de tættest bebyggede Bydele til Stadighed faar Lov at spy deres fede Røg ud over Byens Tage og faar den til at klæbe paa Husenes Mure, gør, at en nymalet Façade i forbløffende kort Tid antager et med et mildt Ord snavset Udseende. Et Exempel herpaa kan anføres. En Ejendom i Lille Kannikestræde (Krigsraad Mørks Minde) blev malet. En Maaned efter var Façaden plettet af Regn og Røgnedslag, ganske fedtet at føle paa og i Virkeligheden næsten lige saa snavset som før den blev malet.

Det er i de fleste Tilfælde slet ikke saa meget Ommaling, Husfaçaderne trænger til som til en almindelig Afvaskning. Det vakte derfor vor Interesse at erfare, at man i den norske Hovedstad havde indført en Renlighedsuge, og som tidligere omtalt satte vi os i Forbindelse med den Afdeling af Kristiania Kommune, der hedder »Tilsynsraadet med Byens Utseende«, hvis Formand tidligere var Borgmester SOPHUS ARCTANDER, og som efter dennes Afgang ledes af Hr. NILS VOGT. Ved sidstnævntes velvillige Imødekommenhed fik vi en Udtalelse fra Kristiania Sundhedskommissions Ingeniør, Hr. E. BORCH, der skriver følgende:

»Idéen til renholdsuken i Kristiania — efter amerikansk mønster — blev optat av Kristiania sanitetsforening og av denne sat ut i livet efter conference med stadsfysikus i Kristiania og av en av sanitetsforeningen for anledningen nedsat komité bestaaende av foreningens formand, 2 representanter fra Kristiania sundhedskommission — Dr. DIESEN og undertegnede —, en representant fra Kristiania gaardeierforening og en fra »Hjemmenes vel«. Som sekretær blev ansat en fagkyndig reklamechef. Det hele var bygget paa frivillig arbeide, hvorfor pressen maatte bearbeides.

Da man straks var paa det rene med, at »uken« stod og faldt med kommunens støtte, søkte man denne om de nødvendige penge og fik straks baade fra raadmandens og formandskapets side en meget velvillig behandling av saken.

Der blev nu utarbeidet plan for arbeidet, trykt cirkulærer, plakater etc. til gaardeiere og leieboere. Kristiania Renholdsverk overtok saa bortskaffelsen av avfaldet, men paa grund av den forventede svære søppelmængde maatte der til transporten benyttes privatleiede kjøriere, og da Renholdsverket ikke kunde opta søppelmængden i sine prammer, hvori søppelen ordinært føres til øer i fjorden, og da det gjalt at faa avfaldet fjernet hurtigst mulig, besluttede man sig til at utfinde hensigtsmæssige store aapne arealer til opbrænding av avfaldet. Med velvillig bistand fra Kristiania brandvæsen blev saa disse »Jubilæumsbaal« sat fyr paa efter hvert, og paafyldingen foregik stadig, mens branden holdt sig vedlike.

Der blev bortkjørt ca. 10 000 læs, og omkostningerne dreier sig om ca. 60 000 kroner.

Av klutesamlere, skraphandlere, »jobbere« etc. er der desuden bortkjørt sikkert 2—3000 læs nyttig avfald, filler, metaller, brukbare møbler etc. Herved er indsamlet beløb, som sikkert kan skrives med sekscifret tal, hvorhos en masse mennesker har skaffet sig en pen ekstraskilling.

»Uken« maa saaledes i det hele siges at ha været meget vellykket. Som et eksempel paa, hvad der er kommet paa fyldpladserne, kan nævnes, at man har fundet hele fuldt brukbare møblelementer, pianoer, penge og en bankbok.

Som det sees av vedlagte cirkulære, er der ogsaa skeet henvendelse til gaardeierne om at

interessere sig for at bli kvit rotter og duer og har man allerede seet resultater herav.

En mængde utøi er blevet luernes bytte. Dette er konstateret ved vor kontrol paa fyldpladsene.

Der har været frygt for, at brændingen skulde foranledige sanitære misligheter ved røk, men det kan oplyses, at der til dette kontor kun er indkommet en eneste klage fra en liten bygning ved en av pladsene.

Kristiania Sanitetsforening udsendte en Pjece, i hvilken det bl. a. hedder:

»Det norske folkelynn er rart. Man lar det seile og skure saa længe det gaar — indtil man en dag sier stop, og tar et skippertak for at rette paa alt det som er gaat skjævt.

Folk i sin almindelighet samler paa alt mellem himmel og jord, som muligens(?) engang i tiden vil kunne brukes til et eller andet.

Der samles paa gammelt tøj, straahatter, ramponert bohove, gamle sko, tomæsker, mere og mindre ødelagte elektriske apparater, aviser o. s. v.

De finder det paa loftet, i kjælderen, i kottet og i — kjøkkenbænken. Se bare efter paa disse steder hos Dem selv og hos et par andre. I kjælder, paa loft, i kottet og skaper ligger det. Ligger og samler støv og skidt. Det vokser — indtil skippertaket kommer. Desuten er det brandfarlig, dette med opsamling av skrot og skrammel paa loftet.

Bortset fra det uæstetiske og det brandfarlige ved ophopning av gamle ting paa loft og i kjælder er det sundhetsfarlig. Der hvor det ikke blir gjort rent, der trives tuberkelbacillen. Tuberkelbaciller dræper flere paa et aar end der blev dræpt under den 4-aarige verdenskrig, tiltrods for »vor tids moderne krigsførsel«.

Endnu en ting: Skrot og skrammel samler i sig fugtighed og er en god grobund for sopp — og sopp gaar over paa og angriper træverket i huset.

Derfor:

Rydd i kjælder, paa loft, i kottet og i skaper.
»Ut av huset med alt unødig rot.«

Ta et skippertak.

Skipptaket

er helt frivillig. Renslighetsuken truer ingen til at ta det, men ber at gaardeiere og leieboere vil gjøre sit bedste og møtes i sin fælles interesse: At faa gaarden ren fra kjælder til loft. Resultatet vil bli: En ren gaard — mange rene gaarde — en ren by. Det er Renslighetsukens maal: Byen ren til jubilæumsaaret.

Vi foreslaar, at De sætter arbeidet igang i Deres gaard saaledes:

3. mai: Utdel bilagene til denne brochyre saa at hver leilighet faar sit eksemplar.

Ophæng plakaten: »Ut av huset med alt unødig rot« i trappeopgangene — saa at den virker som en huskeseddel for Deres leieboere.

Plakaten faaes for en krone i kioskerne. Anskaf den i god tid.

Faa dannet en lokal arbeidskomite, som derefter sætter arbeidet igang efter timeplanen.

5. mai: Anvis leieboerne plads for søppelhaugen. Giv portneren besked om at renske op i lyskassen. Avtal med de øvrige huseiere ikvartalet om rotteudrydning.

7. mai: Hæng plakaten: »Ut av huset...« paa yttersiden av porten.

Naar De — efter at alt det overflødige som ligger rundt om i Deres gaard er bragt ut paa gaardspladsen — henger plakaten paa yttersiden av porten, er det et tegn til renovationsvæsenet om at det, uten utgifter hverken for Dem eller leieboerne, kan kjøre rotet bort. Renovationsvæsenet vil gjøre det og ta med sig plakaten.

Vi har anmodet kommunen om at koncentrere sin arbeidsstyrke paa bortkjøringen av alt det som renskes ut av husene, og kommunen, som gjerne vil ha byen ren til jubilæet, har lovet det.

Brandvæsenet vil hjelpe kommunen igjen ved at la søppelen brænde paa »jubilæumsbaal« paa ledige tomter i og omkring byen, under brandvagt. Paa denne maate blir søppeltransporten kortere end vanlig — og hver vogn kan greie tre ganger saameget som almindelig.

Det vil af det foregaaende ses, at »Renlighedsugen« i Hovedsagen tog Sigte paa Hjemmenes Renselse, paa Husets Indre mere end paa det Ydre. Dette gav os Anledning til at rette den Forespørgsel til forannævnte Tilsynsraad, om der i Tilknytning til »Renlighedsugen« var iværksat eller paatænkt at iværksætte en lignende Renlighedsuge med Hensyn til Afvaskning af Husfacader o. l. Gennem Raadmanden for Kristiania Kommunes 2. Afdeling modtog vi derefter fra Bygningschefen en Erklæring, i hvilken det udtales, at der — saavidt Bygningschefen bekendt — ikke havde været saadanne Planer oppe. »En egentlig Afvaskning af Husfacader« — hedder det videre i Erklæringen — »er her i byen forholdsvis sjelden, idet denne fremgangsmaate passer daarlign til vore almindelige bygge-materialer — kalkpuss og overkalkede facader.

De faa gamle træhuser, som endnu findes, kunde jo godt vaskes, likeledes de faa oljemalede murhuser, men for hovedmassen af byens huser egner denne behandling sig mindre godt.

Her gaar man i reglen til hel oppussning af facaderne, saaledes at disse males eller overkalkes — rigtignok efter at de smudsige partier som oftest først er rensset med en pencil, dyppet i sæpevand og derefter avskyllet. Paa denne maate kan man jo ogsaa i dette tilfælde tale om en avvaskning af facaderne.

Iaar, da vi jo kommer til at fejre byens jubileum, foretas efter opfordring fra herværende kontor usædvanlig hyppig oppussning af facadene og indhegningerne. Man har saaledes denne vaar herfra udsendt ca. 600 paalæg i denne retning, hvilket vel i de fleste tilfælde kan sies at være efterkommet i større eller mindre udstrækning.

I den danske Hovedstad ligger Sagen for saa vidt anderledes, som Hovedparten af Husfacaderne enten er af Mursten eller oljemalede, medens kun forholdsvis faa er kalkede. Murstens- og Stenfacaderne klarer sig altid bedst — ja de bliver endogsaa kønnere med Aarene, naar de staar hærdede og vejrbidte af Sol og Regn, men ved de oljemalede og kalkede Facader er Forholdet et ganske andet. De trænger hvert eller hvert andet Aar til at komme i Berøring med en Svaber eller en Hvidtekost, men dette skulde ogsaa synes at være overkommeligt. Ser man imidlertid paa Resultaterne, saaledes som de hidtil har frembudt sig,

skulde man tro, at Opgavens Løsning var forbundet med de største Vanskeligheder. Det vil sikkert ikke møde Modsigelse, naar vi slaar fast, at der fra Husejernes Side — dette gælder i lige høj Grad Staten som de private Ejere — gøres meget lidt for Byens ydre Renlighed, enddog dette Forhold bidrager til i højeste Grad at sætte sit Præg paa Byens Udseende. Vil man have et Par Exempler, da beder vi vore Medlemmer gaa gennem Stormgade og betragte Ejendommene med de ulige Numre mellem Stormbroen og Vestervoldgade; disse Ejendomme tilhører for Størstepartens Vedkommende Staten og trænger i høj Grad til at stifte Bekendtskab med Vand og Sæbe. Eller se Metropolitanskolen! Eller gaa ned i Amaliegade mellem Sct. Annæ Plads og Slotspladsen. Her findes nogle Ejendomme blandt de lige Numre, hvor Sæbevand vilde gøre Vidundere. Vi skal indskrænke os til disse Exempler. Skulde vi nævne alle, vilde det være omtrent som at aftrykke Vejviserens Gaderegister.

I Erkendelse af, at Renlighed i Byens Udseende er et Led i Hovedstadens Forskønnelse, vil Foreningens Bestyrelse prøve at faa Grundejerne — igennem deres Foreninger — interesserede for at holde deres Husfacader rene. De dermed forbundne Udgifter er ikke saa store, at Ejerne med Føje kan skyde sig ind under, at de ikke har Raad til at afholde dem. Udgifter til udvendig Renholdelse bør være lige saa faste som Udgifter til Trappevask, Skorstensfejning o. l., Udgifter som ingen dog tænker paa at skubbe fra sig.

DET MINDRE MALERISKE KØBENHAVN

DE grimme Cykleskure, der i deres Faldfærdighed længe har misprydet Østbanegaarden, er nu forsvundne og ved at give Plads for en Pavillon med Udstillingsvinduer Mage til den alt eksisterende. Pavillonen vil næppe komme til at betyde nogen æstetisk Berigelse af Bybilledet, snarest det modsatte. Men den vil dog altid være at foretrække som Udtryk for Bestræbelser for at hidføre ordnede Forhold, hvad der saa sandt var haardt tiltrængt her.

OMBYGNINGEN AF EJENDOMMEN NR. 67 I BORGERGADE

2. Partier fra Ejendommens Gaard.

Façaden mod Borgergade.

Parti af Gaardspladsen inden Restaureringen.

OMBYGNINGEN AF EJENDOMMEN NR. 67 I BORGERGADE

HOFFOTOGRAF ELFELT har henledet Redaktionens Opmærksomhed paa den stedfundne Restaurering af den gamle Ejendom Nr. 67 i Borgergade, af hvilken vi her bringer et Par Billeder, som Hr. Elfelt samtidig stillede til vor Raadighed. Ejendommen, der i sin oprindelige Skikkelse menes at stamme fra Midten af det syttende Aarhundrede, har tidligere været Genstand for Ombygning bl. a. i Midten af det attende Aarhundrede, fra hvilket Tidspunkt Forbygningen hidrører. Den lille Sidebygning i Gaarden menes derimod at stamme fra c. 1660. Ejendommen købtes i 1923 af den nuværende Ejer — Malermester HERMAN PETERSEN —, der lod den gennemgaa en gennemgribende Restaurering ved Arkitekt ERIK BUCH.

Det er os en Glæde at bringe disse Billeder, der afgiver et smukt Exempel til Efterfølgelse for Ejerne af mange andre gamle Huse i den indre Bydel.

ET BLAD AF BYENS BILLEDBOG

Gothersgade set fra Hjørnet af Nørrevoldgade. De to Træer (paa Rosenborg Excerserplads og foran Fransk-reformert Kirke) er af ypperlig Virkning i Gadebilledet.

DANTE-PLADSEN

DET tog nogle Aar at faa Dante-Søjlen rejst; men endelig blev det Alvor, og København har nu for en Gang Skyld faaet en Plads, som vækker Glæde, og som der er lidet eller intet at udsætte paa. Søjlen synes udmærket placeret og harmonerer smukt med sine Omgivelser baade i Farver og Forhold; ikke lige godt med dem alle; man skal helst se i samme Retning som den Poesiens Musa, der kroner den gamle enkle og prunkløse Søjle. Hvor gammel denne navnløse Granit-søjle er, og hvor den har haft sit Hjem i det romerske Riges Hovedstad, er det ikke værd at fordybe sig i; den stammer næppe fra Roms glørværdigste Tider, men synes netop derfor at passe til det graa middelalderlige Gry, som hvis store, klare Morgenstjerne den udødelige Digter kom til at skinne. Paa den kubisk formede, i al sin Spinkelhed ædle og med store, skønne Guldbogstaver prydede Sokkel rejser sig den graa og slanke Søjle, der dog vilde have manglet Priken over I'et, hvis ikke UTZON FRANK — vor danske Florentiner — havde prydet den med sin rolige, skønne Statue, der netop har en pla-

stisk Rytme, svarende til Stilen i de berømte Terziners ædeltvuggende Andante. Statuens Patina, det fine Blink af Guld-kronen mod Himlen, Firenzes Bronzerelief med Dantes skarpt-skaarne strenge Profil i Kvaderdækningen om Monumentets Fod, Lygte-Flankeringen — alt synes heldigt samstemt til en ren og enkel Virkning, et Pust af Kunst og Poesi ind i Byens Stenhjerte.

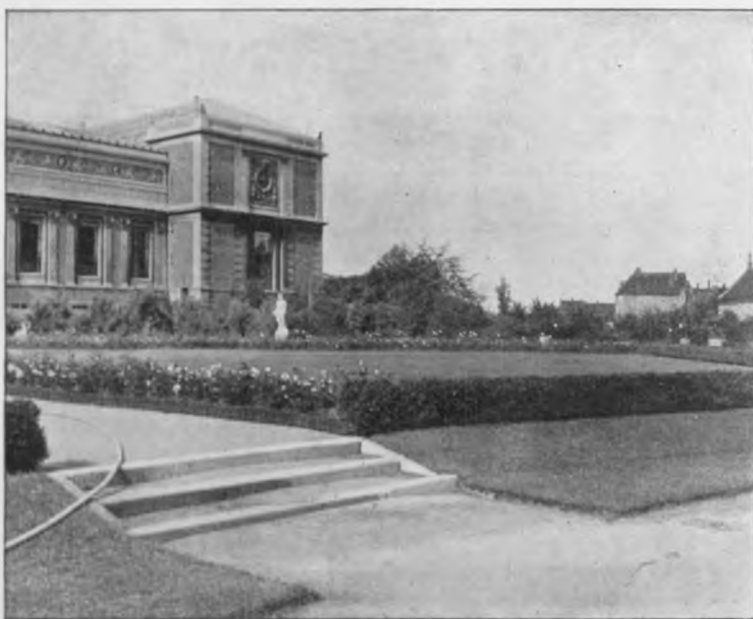
— — —
Dante-Pladsen udvider ligesom Byens Horisont fra vore egne nationale Enemærker til et videre kunstnerisk Udsyn. Vi skylder endnu vore egne aandelige Stormænd en Del, men der er noget nyt og sjælsbefrugtende i, at vor By ogsaa har taknemlige Tanker til overs for den fællesmenneskelige Kultur og de Impulser, dens store Aander har givet hele Menneskeheden. Pladser for Shakespeare, Molière, Cervantes, Camoens, Goethe, for Fidias, Michelangelo, Raffael, Rembrandt — ja, hvorfor ikke? Blot man var sikker paa at opnaa ligesaa fine og smukke Resultater, som dette første Forsøg har givet os i Dante-Pladsen. S. M.

BLADE AF BYENS BILLEDBOG

Fra Haveselskabets Have.

Fra Haveanlægget foran Kunstmuseet.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

Kbhvn. - Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

Gadebillede fra Studiebyen (Sømarsvej).

STUDIEBYEN I HELLERUP

EFTER saa tidligt som i 1911 at have bragt en Omtale af engelske Havebyer (af Dr. phil. VILH. LORENZEN) offentliggjorde vi her i Tidsskriftet i 1917 en længere Artikel »Havebyen — Et Nutidsproblem«, i hvilken vi gav en Oversigt over de mest kendte af de da eksisterende Havebyer, samtidig med at vi slog til Lyd for, at denne Art af Forstadsbebyggelse toges op herhjemme som en naturlig Aflastning af den stadig sig udviklende Hovedstad. Baade før og siden har man set den ene Havekoloni rejse sig efter den anden, kaldende sig »Haveby«, hvad der i og for sig er ganske misvisende, eftersom ingen af disse Bebyggelser paa noget andet Punkt er beslægtet med Havebyens Idé end dette, at de ligger udenfor den egentlige Hovedstad ved Bane eller Sporvej. Det er rent og skært Parcelbyggeri, der her er Tale om, en Bebyggelsesform, som selvfølgelig har sin Fordel for den enkelte Familie, men som sikkert ad Aare vil berede Byplanlægningen uovervindelige Vanskeligheder, fordi disse Parcelbyggeföreninger efterhaanden omkring Hovedstaden trækker en Ring, der en Gang vil hindre en naturlig Koncentrering af Forstadsbebyggelsen, ligesom den vil lægge sig paa tværs af den naturlige Regulering af de store Færdselsveje til og fra Hovedstaden.

Den egentlige Haveby venter fremdeles paa sin Løsning her i Danmark. Og Løsningen kommer muligvis aldrig herhjemme, fordi vort Land næppe i en overskuelig Fremtid vil fostre en saa stor Fabriks- eller Industrivirksomhed, som er den første Forudsætning for Havebyens Opstaaen. Der var en Gang for en halv Snes Aar siden Tale om, at A/S Burmeister & Wain agtede at anlægge en saadan Haveby for sine Arbejdere, men Tanken kom vist aldrig længere end paa Papiret.

Det maa da hilses med Tilfredshed, at der ude i Hellerup — paa nogle Grunde, der tidligere hørte til Ejendommen »Søholm«, men som nu ejes af Gentofte-Ordrup Kommune — har rejst sig en Haveforstad, hvis Opførelse følger en ganske bestemt Plan, nemlig den: gennem praktiske Forsøg at finde de Boligtyster, der egner sig for vore hjemlige Haveforstæder.

Dette Foretagende skylder Københavns almindelige Boligselskab sin Tilblivelse, idet dette Selskab efter at have planlagt adskillige Hundrede Haveboliger i Københavns Omegn, i Slutningen af 1920 traadte i Forbindelse med Gentofte-Ordrup Kommune med det Formaal for Øje at skabe en større samlet Bebyggelse i denne Kommune.

Planen, til hvis Gennemførelse man ogsaa

Lundeskovvej Nr. 23. Tegnet af
Arkitekt POUL HOLSØE.

Huset har Forstue, 2 Værelser
og Køkken i Stueetagen, 3 Værel-
ser i Tagetagen. Kælder under hele
Huset. Centralvarmeanlæg.

Opførelsespris (1922) c. 29,500
Kr. excl. Centralvarmeanlæg.

Lundeskovvej Nr. 6. Tegnet af Ar-
kitekt HENNING HANSEN.

Façaden er berappet, fuget i Leje-
fugerne og hvidtet. Forstue, 2 Væ-
relser og Køkken m. v. forneden,
3 Soveværelser paa 1. Sal. Kæl-
der under hele Huset. Centralvar-
meanlæg.

Opførelsespris (1921) c. 21,000
Kr. excl. Centralvarmeanlæg.

Lundeskovvej Nr. 29. Tegnet af
Arkitekt HENNING JØRGENSEN.

Façaderne er rødliges Flamsten
fuget med Mørtel iblandet pulveri-
seret Teglsten for at give den sam-
lede Façade en afdæmpet Tone.
2 Værelser og Køkken i Stueetagen,
2 Værelser foroven.

Opførelsespris (1921) c. 19,000
Kr.

Dobbelthus Sømarksvej Nr. 24—26. Tegnet af Professor EDVARD THOMSEN.

Façaderne er udførte af gule, haandstrøgne Sten, der for Gavlkammenes og Murenes Vedkommende er afdækkede med Skiferplader, og disse danner en Fortsættelse af Gesimsen, der kun dannes af et Brædt, der er malet som Skifer. Hver af Lejlighederne bestaar af Forstue, 2 Værelser, Køkken m. v. i Stuen samt 2 à 3 Værelser i Tagetagen.

Opførelsespris (1921-22) c. 35,000 Kr.

Lundeskovvej Nr. 32. Tegnet af Arkitekt ANDERS P. KIRKERUP.

Façaden vandskuret og gulskalket. Gesims hvidt. I Stueetagen Forstue, 3 Værelser og Køkken, i Loftsetagen 2 Værelser og Kammer.

Opførelsespris (1921) c. 17,000 Kr.

Lundekrogen Nr. 9. Tegnet af Arkitekt KAY FISKE.

Façaden er gule Mursten, skurede og farvede. Skodder mørkegrønne. Vinduer og Døre sorte og hvide. I Stueetagen Forstue, 2 Værelser og Køkken. I Tagetagen 3 Værelser, alle med Altan.

Opførelsespris (1922) c. 20,000 Kr.

sikrede sig Støtte fra Indenrigsministeriet, gik ud paa at opføre et Antal Huse af forskellig Type — Rækkehuse, Dobbeltuse og Enkeltuse — for derved at belyse de enkelte Typers Fortrin og eventuelle Mangler, og for gennem Forsøg i Praksis at udfinde, hvorledes de forskellige Typer i økonomisk Henseende forholdt sig til hinanden. Desuden vilde man undersøge Anvendelsen af andre Materialer end de gængse, ligesom der ogsaa skulde foretages Undersøgelse af Varmetabet gennem Ydermure, dels af forskellige Slags Sten, dels af samme Slags Sten behandlet paa forskellig Maade.

»Studiebyen«s Bebyggelsesplan er udarbejdet af Arkitekterne L. HYGOM, A. COCK-CLAUSEN og HARALD NIELSEN, og for at gøre »Byen« saa afvekslende som mulig opfordrede man et større Antal Arkitekter til at levere Tegninger til de enkelte Huse.

Af disse Huse gengives omstaaende efter det af Københavns almindelige Boligselskabs administrerende Direktør F. C. BOLDSSEN for nylig udgivne Værk »Studiebyens Huse« nogle Typer, der viser Bebyggelsens Karakter.

Hvert af de opførte Huse er indrettet som Bolig for en Familie. 42 Huse er fritliggende, 20 er sammenbyggede som Dobbeltuse, og 38 Huse samt 4 Butikshuse er sammenbyggede som Rækkehuse. Ialt tæller »Byen« saaledes i Øjeblikket 104 Huse. Den samlede Anskaffelsessum — for Grund, Bygninger og Omkostninger — androg c. 2½ Mill. Kr.

I Rækkehusene — den Bebyggelsesform, der har mange Fortrin bl. a. Prisbillighed — har man lagt Vægt paa at anbringe Værelserne saaledes, at man generes mindst mulig ved Støj fra Naboerne. Dette er til Trods for, at Husene kun er adskilte fra hinanden ved Halvstensmur, lykkedes ret godt ved, at man har lagt Vaskehus og Trappe langs med Brandgavlen, saa at Opholdsværelserne i to Huse ikke støder op til hinanden.

I det hele har Frygten for, at man i sammenbyggede Huse skulde være mere generet af sine Naboer end i fritliggende Huse, vist sig at være stærkt overdreven. Tværtimod maa det vistnok fremhæves, at de fritliggende Huse paa saadanne smalle Parceller som dem, der her er Tale om, frembyder større Lejlighed for Naboernes frie Indblik, idet Vinduerne i to Naboehuse oftest er vendt mod hinanden, medens de i Rækkehusene sidder i samme Flugt, saa Beboerne kun kan se ud over deres egne Haver.

Ogsaa Dobbelthusene mødes af Publikum med nogen Skepsis hos dem, for hvem Begrebet »eget Hus« er uadskilleligt knyttet til Forestillingen om, at det kun er et »eget« Hus, naar man kan gaa omkring paa alle fire Ledder. Denne Form for Bebyggelse giver Rum for Udfoldelse af en bedre Arkitektur og især for en Besparelse i Anlæg og Drift.

Haveplanerne er alle udarbejdede af Kommunegartner G. N. BRANDT, der synes at have løst Opgaven paa en fortræffelig Maade.

Porthuset i Rygaards Allé. Tegnet af Arkitekterne P. NIELSEN, AUG. RASMUSSEN og V. RØRDAM-JENSEN. Gennem Portbuerne ses Husene paa Sømarksvej.

KONKURRENCE AF GRAVMÆLER

VORE Medlemmer vil erindre, at det i sin Tid var vor Forening, der slog til Lyd for Gravmindesagen herhjemme, og de vil mindes den betydelige Indsats, Foreningen ydede i denne Sag. Vi nævner her: Foreningens store Møde i 1911 med Foredrag af Overretssagfører J. WERNER, Begravelsesvæsenets Chef Direktør A. BERG (jfr. Forskønnelsen I. Aargang, S. 57—69), Foreningens Indbydelse til Konkurrence om Tegninger til Gravmæler, dens store Udstilling i Helligaandshuset s. A. af de indkomne 334 Tegninger og Planer (Forskønnelsen I. Aargang 101—105), Foreningens Samarbejde med Begravelsesvæsenet om den lille Mønsterkirkegaard med udførte Gravmæler paa Havebrugsudstillingen i 1912 og endelig Foreningens Udsendelse af det monumentale Værk: »Gravminder fra Københavns og Frederiksbjergs Kirkegaarde«, som udkom 1912.

Den Sag, som Foreningen havde taget op, blev mødt med største Interesse ikke blot hos Autoriteterne, men ogsaa hos Pressen. Vi nævner ogsaa med Paaskønnelse »Architekten«s og »Skønvirke«s gentagne Artikler om samme Emne — endelig Afhandlingen »Gravminder« i »Tilskueren« for 1911.

Saa energisk, Sagen blev grebet an, fik den ogsaa Tag i det store Publikum. Som det dengang blev sagt: Endelig har vi faaet den saa haardt savnede Vejledning! Og Virkningen udeblev ikke: Den opmærksomme Gæst paa vore Kirkegaarde vil fra den Tid mærke en voksende Bevægelse hos de mange til at pleje deres Gravsteder og navnlig til at sætte deres Kære et Minde, der baade var den Afdøde og hans efterlevende Slægt værdig. Ja, der kom en Tid, hvor til Exempel de sorte polerede Sten — Kakkellovnsmonumenterne! — var kommen ganske ud af Kurs, og hvor der paa Kirkegaardskunstens Omraade aabnede sig Udsigter til en national Industri i Skønvirkets Tjeneste.

En Bevægelse som denne skal imidlertid »holdes oppe«. I Erkendelse heraf nedsatte, paa Initiativ af Billedhugger ELO, Kunstnerforeningen af 18. November sammen med Akademisk Arkitektforening, Dansk Billedhugger-samfund, Foreningen for Kunsthaandværk, Selskabet for dekorativ Kunst, Billedhugger-

foreningen, Foreningen Anvendt Kunst og vor Forening — et Udvalg til Etablering af en Udstilling af Gravmæler til en overkommelig Pris. Dette Udvalg kom til at bestaa af følgende Herrer: Billedhugger ELO, Billedhugger EGGE-LING, Havearkitekt ERSTAD-JØRGENSEN, Arkitekt HOLGER JACOBSEN, Billedhugger JENS LUND, Snedkermester AXEL MØRCK, Maler BAHNE PREISLER og Overretssagfører J. WERNER. Dette Udvalg udskrev en Konkurrence, til hvilken der indkom 350 Tegninger. Det var imidlertid ikke Udvalgets Opgave at blive staaende herved: man vilde ikke blot vise det store Publikum Tegninger af gode Gravminder, men ogsaa disse i udført Stand og med Indskrifter, idet Erfaringen havde vist, hvor ofte det skortede paa Udførelsen i det paagældende Materiale og paa selve Skriftens Anbringelse.

Denne vanskelige Sag lykkedes det Udvalget at gennemføre ved at give en Række ansatte Haandværkere Adgang til blandt de censurerede Udkast at udvælge saadanne, som de maatte ønske at udføre. Resultatet heraf blev ca. 50 Arbejder — i Sten, Smedejern, Støbejern, Bronze og Træ, udførte for Smedejernsarbejdet af Kunstsmedefirmaerne J. P. Chr. Jensen & Sønner og Chr. Christensen & Co., for Støbejernsarbejdet af Firmaerne Oluf Schæbel og Anker Heegaard i Forbindelse med Hofbronzestøber Laur. Rasmussen, for Snedkerarbejdet af Firmaerne Bird & Eriksen og J. P. Mørck samt endelig for Stenhuggerarbejdet af Firmaerne De forenede Granitbrud og Niels Jensens Monumentindustri. Tilbage var der nu at udstille Monumenterne. Ved Velvilje fra Kirkebestyrelsens Side opstilledes disse paa Helligaandskirkeplads langs med Kirken. Tusinde og atter Tusinder fik derved den letteste Adgang til Orientering og Vejledning, og de mange Besøgende, disses Forespørgsler til de Opsynshavende, viste hvilken Interesse Udstillingen havde vakt.

Vi gengiver paa de følgende Sider nogle af de udstillede Monumenter. En fuldstændig Fortegnelse over samtlige de paagældende Monumenter med Angivelse af vedkommende Kunstners Adresse findes paa Foreningens Kontor, hvor den vil kunne faas til Gennemsyn.

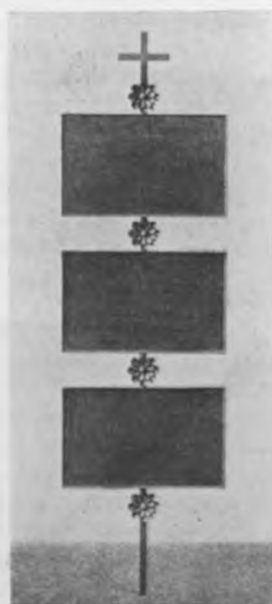

Arkitekt KNUD V. BARFOED.
Sandsten.

Billedhugger VALD. LARSEN.
Sandsten.

Arkitekt, Professor KAI GOTTLÖB.
Smedejern.

Arkitekt CURT BIE.
Smedejern.

Maler HANS RASMUSSEN.
Sandsten.

Billedhugger POVL B. OLRIK
Jefte-Granit.

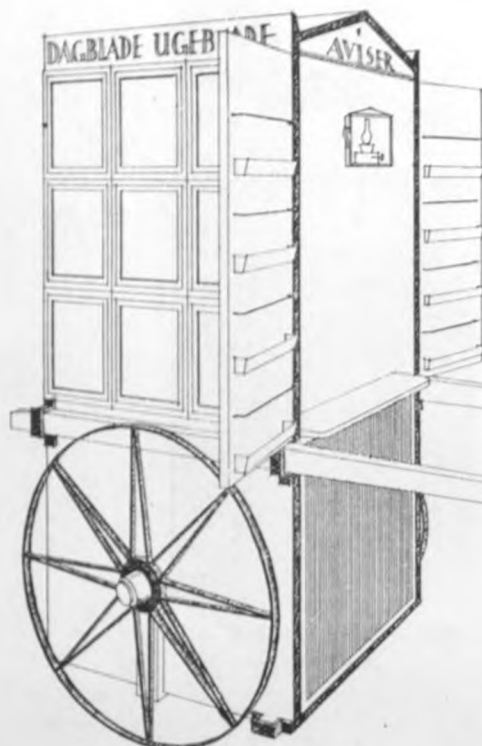

Arkitekt CARL BIE.
Sandsten.

Arkitekt, Professor KAI GOTTLOB.
Sort poleret Granit.

DE NYE AVISBODER

En enkel Profilerung af Taget, en riflet Fylding under Disken, Hjulenes lette Stjerneegee, en fælles Ramme til Reklamesedlerne, en neutral Lakfarve, nogle faa Ord med kultiverede Bogstaver og endelig den fornøjelige Idé at anbringe Vognstængerne saaledes, at de sorte Haandtag kroner det som to Horn, — det er de Midler, der er taget i Brug for at skabe et kombineret Opholds-, Udstillings- og Salgsskur samt Trækvogn, der samtidig er et lille smukt Stykke Gadekunst. Man maa ønske, at Eksemplet fra Udstillingen af dansk Reklamekunst med sin diskrete Magenta-Farve — og ikke det kanariegule Eksemplar paa Raadhuspladsen maa danne Forbilledet ved en eventuel — og meget ønskelig — Typisering af denne nye Avisbod.

Selv om man maatte finde det ønskeligt at variere Farverne, vil disses Afdæmpethed ikke forhindre Stedet i at virke tilstrækkeligt fremtrædende — alene i Kraft af sin gunstige, isolerede Anbringelse paa Torve og ved Fortovskanter. Selv de nuværende Smertensbørn med deres Forsvindingsfarve af Snavs og gammel Maling vækker jo tilstrækkelig Opmærksomhed — bl. a. ganske vist ved deres Grimhed, uden at man dog derfor vil paastaa, at denne er nogen Attraktion.

DEN Opgave, som Arkitekt **HELWEG-MØLLER** her har givet sig i Lag med, skulde synes at være temmelig haabløs, naar man betragter de Eksempler, der er Forgængere for hans Resultat.

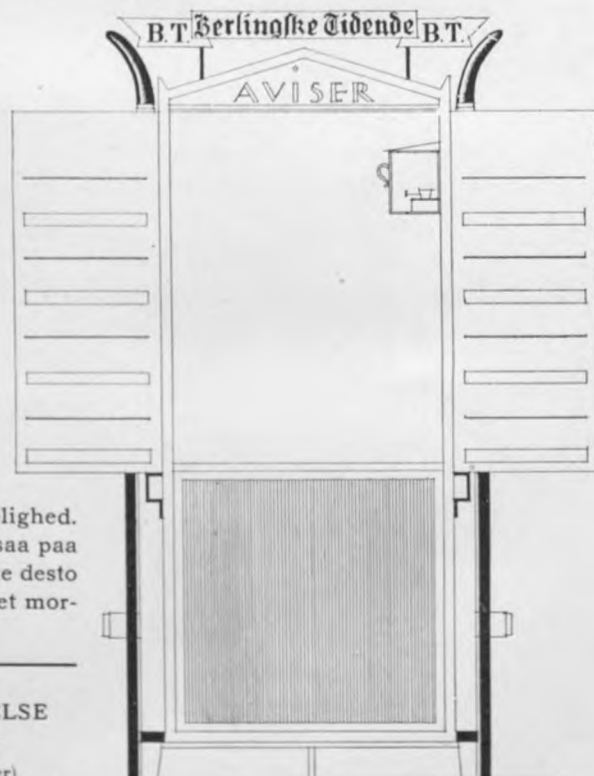
Det raa og nødtørftige, sjuskede og sammenflikkede er de mest iøjnefaldende Egenskaber ved Flertallet af vore Avisstader, og hvor Forskønnelsesbestræbelser er mærkbare, behager de sig ubehersket — ligesom det er Tilfældet f. Eks. med Kolonihavelysthusene — i de mest inkommensurable Virkemidler.

HELWEG-MØLLER har ganske rigtig indset, at det gode Resultat ikke ahang af, hvor langt væk fra Gennemsnitstypen han kom, men tværtimod betingedes af disses praktiske Fordele — Rummelighed Lethed, store Vægflader og Lettransportabelighed.

Hvad Arkitekten har skabt, beror da ogsaa paa forbaysende faa og smaa Midler, der ikke desto mindre har forvandlet en Gaderædsel til et morskamt og tiltalende Fænomen.

UDGIVET AF FORENINGEN
TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE
REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

Kbhvn. - Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkær)

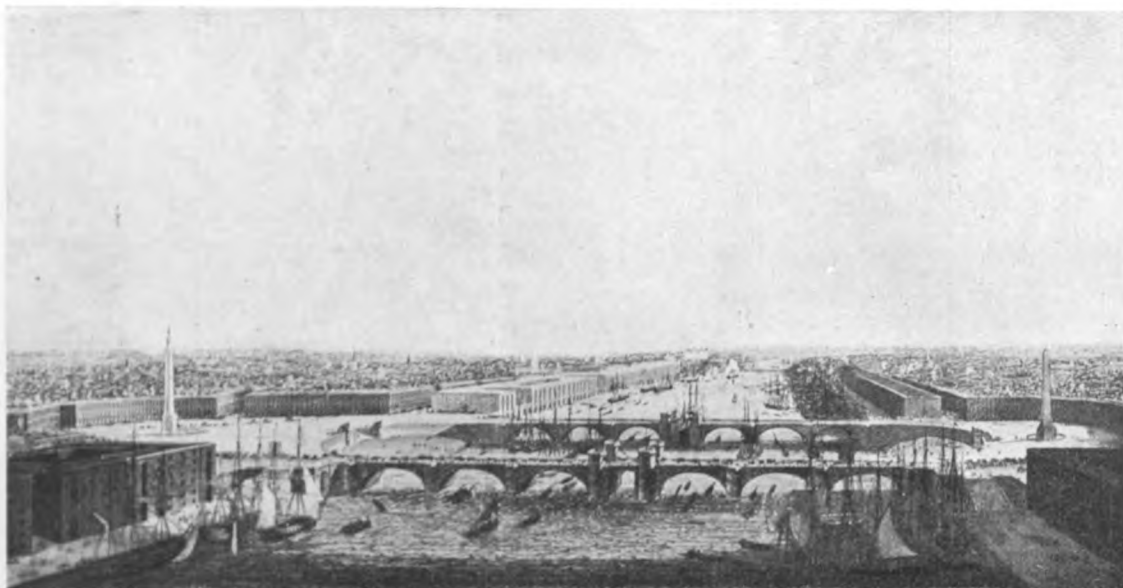
BYEN OG HAVNEN

I

I København er Forholdet mellem Byen og Havnen ikke tilfredsstillende. Begge har udviklet sig stærkt i vor Tid, men Udviklingen er gaaet paa bedste Beskub uden nævneværdigt Samarbejde mellem Havnens og Byens Styrelse, uden Oversigt, uden samlet Ledelse, og der er kun al Sandsynlighed for, at dette skal fortsætte endnu i lang Tid og mange Muligheder spildes, inden Erkendelsen af Manglerne trænger igennem, saa at ordnede Tilstande kan opstaa. Vi har det straalende Eksempel paa det mangelfulde Samarbejde i den saakaldte

FORSKØNNELSEN, XIV. AARG. 1924. Nr. 8.

nye Strandvej, som efter mange Aars Anstrængelser nu med stor Bekostning er anlagt af Kommunen, medens Havnevæsenet samtidig spærrer for Udsigten derfra ved udenfor i Vandet at lægge Havneanlæg parallelt med Kysten. Havnestyrelsen er bestemmende over Havnen, uafhængig af Stat og Kommune og tager derfor naturligt nok kun Hensyn til Havnens Interesser. Naar Havneanlæggene bliver uheldige for København iøvrigt, som By og særlig som Boligby, bliver det Kommunens Sag at klare Ulemperne; men Kommunen kommer

GEORGE DANCE: Forslag til Udvidelse af Londons Havn. 1796.

nødvendigvis bagefter — den spørges ikke og har ingen Indflydelse. I de sidste Aar er Forholdene blevne værre og værre, og paa et enkelt Punkt, Broforbindelsen til Amager, er Tilstanden nu saa uudholdelig, at enhver kan se, det ikke kan gaa længere. Kommunen har derfor taget dette Punkt op til Behandling, og Resultatet er foreløbig den i Begyndelsen af 1924 afgivne »Betænkning af det under 1. Juni 1922 nedsatte Fællesudvalg til Overvejelse af Forbedring af Færdselsforbindelserne mellem Sjælland og Amager samt Spørgsmaal om nye Sporvejslinier m. m.«

Kalamitetens Aarsag er ligefrem. De sidste Aars store Havneudvidelser mod Syd — »Sydhavnen« — har forøget Sejladsen gennem Havneløbet betydeligt, samtidig med at Færdselen over Broerne er steget stærkt paa Grund af de samme Aars store Bebyggelse paa Amager. Fra Sydhavnen er der ikke Vanddybde nok til at sejle ud mod Syd, og en Uddybning er meget kostbar, fordi der er Kalkbund.

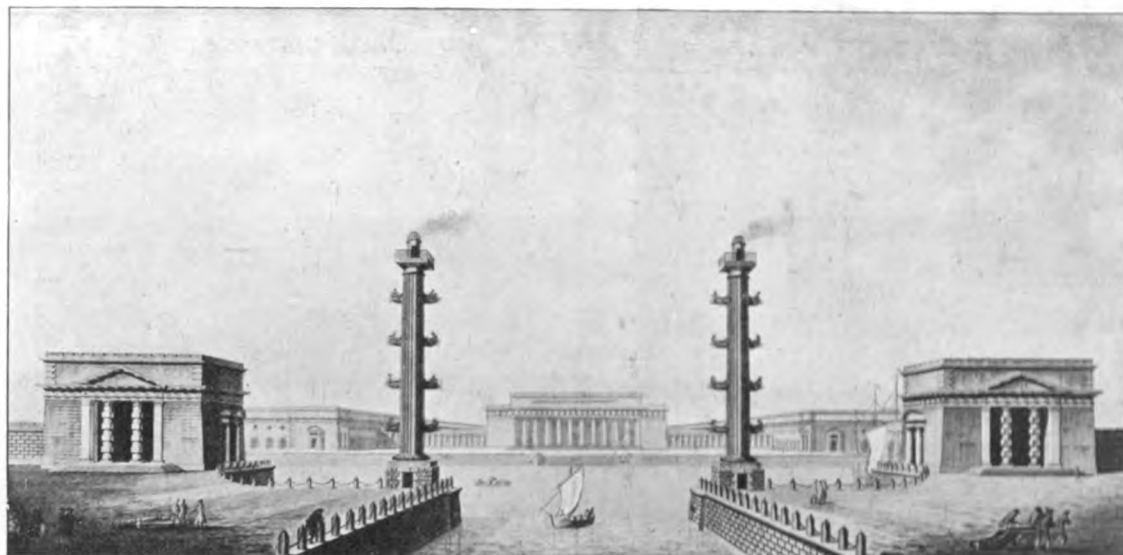
De to eneste Færdselsforbindelser, Knippelsbro og Langebro, slaar efterhaanden langt fra til; Sejladsen kræver dem altfor ofte aabnede, indtil 60 Gange daglig — skønt det kun tager $5\frac{1}{2}$ Minut hver Gang, bliver det dog til $5\frac{1}{2}$ Time ialt paa en Dag; og dernæst er Broerne for smalle til at besørge den stærke Trafik, særlig naar den har været stoppet af en Brooplukning. Langebro er fra 1903, Knippelsbro fra 1909; saa faa Aar efter er de forældede, alene fordi de er byggede for smalle, hvor utroligt

det end lyder, saa at kun een Vognrække i hver Retning kan passere. Ganske vist er Kørebanen bred nok til 3 Vognrækker ialt; men den midterste gaar tabt, da man jo ikke kan have $1\frac{1}{2}$ i hver Retning. Var Broerne byggede blot lidt bredere, kunde de formodentlig have slaaet til baade nu og endnu i adskillige Aar.

Det kommunale Fællesudvalg søger at løse de forskellige Spørgsmaal om, hvor Forbindelserne skal gaa og om der skal være Broer, Højbroer, Tunneller o. s. v.; men de afgørende Hovedspørgsmaal, af hvis Løsning alt det andet er afhængig, har Udvalget ladet ligge og ment ikke at kunne optage til Behandling. Det er først og fremmest Spørgsmaalet om, hvorvidt det overhovedet er ønskeligt, at Byen udvider sig, og da hvorhen og hvorledes, og dernæst Forholdet til Havnen som Helhed, om den skal fortsætte med at omklamre Byen eller hvor og hvorledes de nye Havneudvidelser bør være.

Spørgsmaalet om Ønskeligheden af Byens Vækst, og hvorhen den skal foregaa, bør for Alvor tages op; det er haabløst, som det gaar nu: et uordnet Kaos af store og smaa Huse og et indfiltret Gadenet, man ikke kan finde Rede i, breder sig uden nogen bevidst Hensigt og uden at følge nogen samlet Plan. Alt foregaa i Stumper og Stykker efter den Regel, der siger, at den der kommer først til Mølle, faar først mælet. Det er ikke en Udvikling, som er vor Tid værdig, og det er for kortsynet af Kommunen kun at beskæftige sig med Hurtigsporvogne og

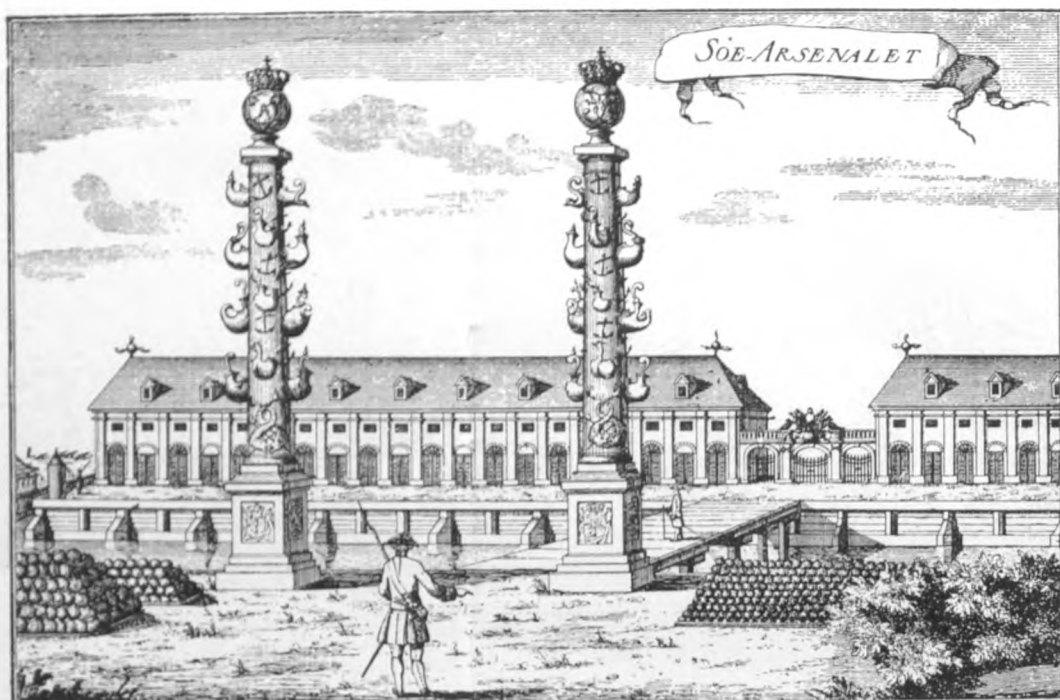
C. F. HANSEN: Havneprojekt.

Ringbaner for at klare Færdselsproblemerne. Det maa overvejes, om disse 5—6 Etagers Kasser stadig er fuldt forsvarlige som Boligform; om det ikke er det eneste rigtige, som Engländerne nu er ved at gøre i de nye Byer Letchworth og Welwyn, udelukkende at tillade den lave Bebyggelse i Boligkvartererne, et eller to Etagers Enkelthuse eller Rækkehuse, som er og bliver den bedste Boligform. Bør vi ikke med det samme planlægge Byens Udvidelse til en vis Størrelse og saa sige Stop? Og bør vi ikke sørge for den sundest mulige Boligform for alt det nye? Tænker man sig at begrænse Byens Vækst til ca. 10 km fra den nuværende By-midte, omtrent til Dyrehaven mod Nord, Glostrup mod Vest og Dragør mod Syd, og i den fremtidige Bebyggelse kun at tillade en Tæthed af c. 75 Indbyggere paa hver ha, hvilket er det der regnes med i Englands Havebyer, faar vi dog en By paa 2 Millioner Mennesker, hvoraf altsaa de fremtidige $\frac{2}{3}$ kan bo under de bedste Boligvilkaar.

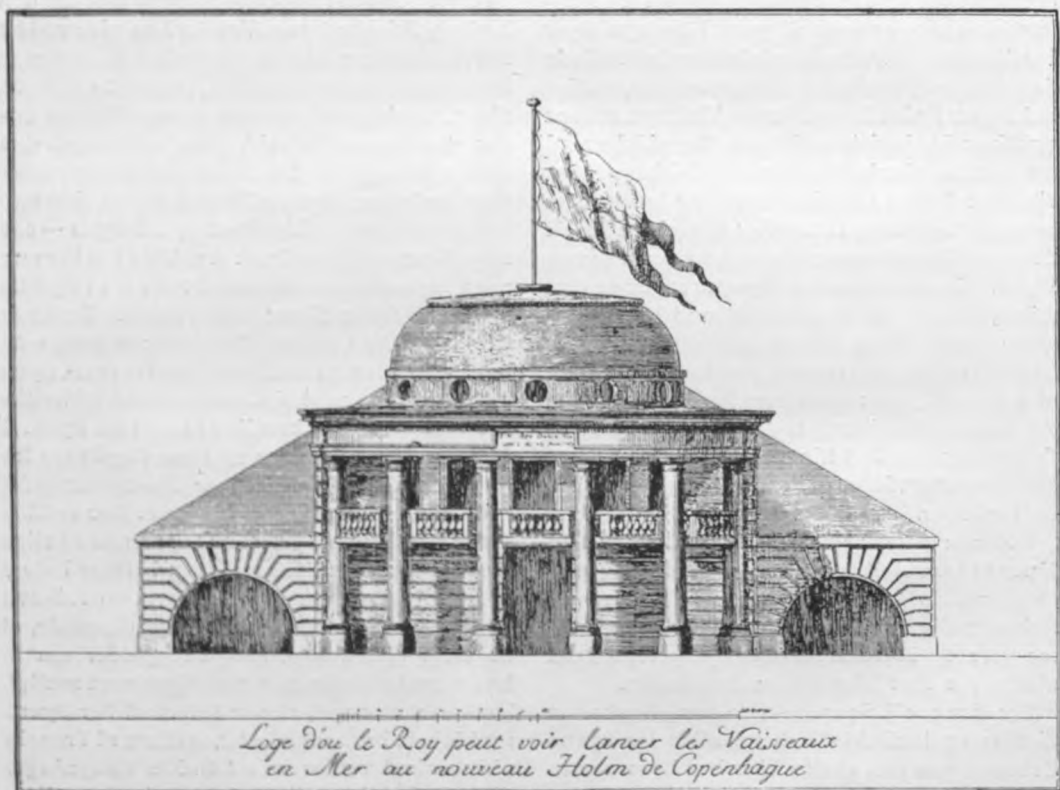
Kommer vi dernæst til Byens Forhold til Havnen som Helhed, til Spørgsmaalet om hvor og hvorledes Havnen skal være, gælder det om, forinden alle Enkeltheder kan løses, at bestemme det rette Forhold mellem By og Havn, saa at den ene Part ikke skader den anden.

Paa den ene Side er Havnen den meget store direkte og indirekte Indtægtskilde for Byens Beboere, paa den anden Side har Byen ogsaa andre Formaal og anden Eksistensberettigelse end den at være Havnens By, og afgørende er

det at skabe de bedst mulige Boligforhold i den Udstrækning som Byen vil være en Boligby. Er det rigtigt, at Havnen skal ligge klistret fast til Byen, saa at Beboerne spærres ude fra den Luft og Friskhed, som Vandet kan give ved en Havnebræmme af Støv og Støj — ja, saa maa Byen tage Konsekvenserne, blive til en Havn alene, og dens Beboere maa søge Boliger under gunstigere Forhold. Men er det paa den anden Side rigtigt, at det ikke er en Eksistensbetingelse for meget store Sider af Havnevirk-somheden at ligge umiddelbart op ad Byen — saa maa Havnen flytte sig, d. v. s. Udvidelserne maa foregaa saadanne Steder, at Byens andre Formaal og Beboernes Boliger ikke generes deraf. Det der er at gøre, maa være at undersøge hvilke Dele af Havnen, Byen bør have i sin umiddelbare Nærhed og hvilke der lige saa godt kan ligge langt fra Byen. I London ligger Havnen mellem 4 og 14 km fra Byens Midte. I Venedig er Havneomraadet samlet, men helt adskilt fra Byen. Der er Eksempler nok paa Byer med tilhørende særlige Havnebyer. Københavns Havn bestaar i store Træk af 3 Dele, en Handelshavn, en Frihavn og en Industrihavn. Det er selvindlysende, at de Dele af Havnen, som det gælder om at have saa tæt forbundet med Byen som muligt, kun er saa meget, at den tilfredsstiller Byens rent lokale Fornødenheder, medens al Transit-virk-somhed vedrørende Landets Forsyninger eller Omladninger til andre Lande o. s. v. lige-saa godt kan ligge uafhængig af Byen.

Arsenalet paa Orlogsværftet 1764. Efter ERIK PONTOPPIDAN: Den Danske Atlas.

JARDIN: Gavlen af »Planbygningen« paa Orlogsværftet 1763.

Arsenalet paa Orlogsværftet. 1924.

Pakhuse paa Orlogsværftet. 1924.

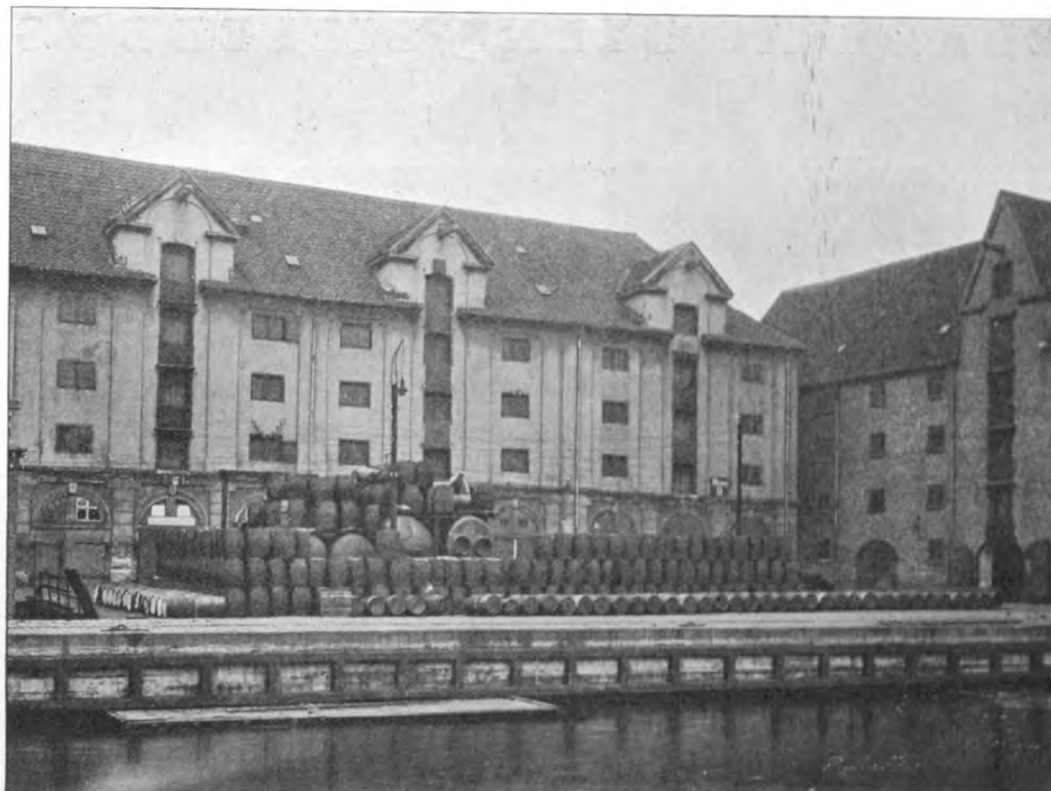
Asiatisk Kompagni. Christianshavn.

En anden meget væsentlig Mangel ved Betænkningen fra i Vinter er det, at rimelige æstetiske Hensyn ikke er taget i Betragtning. Dette er utilgiveligt, hvor det drejer sig om saa vigtige Træk i Byens fremtidige Karakter som Forholdet mellem Byen og Havnen. Det er ikke noget, som kan tages op bagefter, det er ikke at sætte Kruseduller paa en »praktisk« Løsning, men det er den fulde Beherskelse af Opgaven, Betingelsen for den fuldt gode Løsning. København er en By ved Vandet, det mærker vi efterhaanden mindre og mindre til. Havnen selv, som Byen delvis lever af, lukker efterhaanden Byen ude fra Vandet; men det behøver ikke at være nødvendigt, vi vil kunne have Gavn af Vandets Nærhed og glæde os derover; vi skal ikke henfalde til Drømme om Venedigs skønne Sammenspil af Vand og By; men vi skal udnytte de Muligheder, vi har. I vor gamle By er der Forbilleder nok at lære af og et godt Grundlag at arbejde videre paa; men de i Betænkningen givne Forslag udnytter ingen Steder det gamle; de nye Anlæg er ikke sat i Forbindelse dermed til Fortsættelse, til Understregning eller Sammenspil, de er i arkitektonisk Henseende slette.

Af Eksempler paa ældre Havneanlæg har vi det store Havneanlæg fra Christian IV's Tid omkring det nu opfyldte Havnebassin, den nuværende Bibliotekshave; vi har Christianshavn, anlagt som en Kombination af Havn og By; der ligger Asiatisk Compagnis Plads med Indgangsbygningerne fra Strandgade og Eigtveds Pakhus. Længere nordpaa kommer Orlogsværftet med mange smukke Bygninger med direkte Tilknytning til Vandet: det gamle Arsenal, Mastekranen, Hovedvagten o.s.v. Paa den anden Side ligger Amalienborg og venter paa, at det skønne Anlæg skal faa en værdig Forbindelse med Havnen i Stedet for det nuværende Roderi langs Ny Toldbodgade. Amalienborganlægget paa den ene Side og Orlogsværftet paa den anden Side Vandet svarer til hinanden. Imellem ligger det endnu urørte »Flaadens Leje«. En fremtidig Udnyttelse af Mulighederne her vil faa stor Betydning.

Det var sikkert en Lykke, at Arkitekten Dahlerup bistod ved »Langelinie«s Udformning, ved Frihavnens Anlæg og Havnevæsnets Arbejder dengang. Det er værd at erindre, at »Langelinie«s hævdede Spadseregang er en Udnyttelse af nogle af Frihavnens Lagerskure. Dahlerup

EIGTVED: Pakhus paa Asiatick Kompagnis Plads. Christianshavn.

byggede med lykkelig Haand Silopakhuset saa højt og saadan lagt, at det behersker hele Frihavnen; han var vist med til de fleste Havnearbejder ved København dengang, de blev
(Sluttet)

bedre deraf. Det nuværende Havnevæsen fortsætter ikke i samme Spor; ved de nye Udvidelser af Nordhavnen og Sydhavnen er Aanden tilsyneladende ganske opgivet.

K. GOTTLOB.

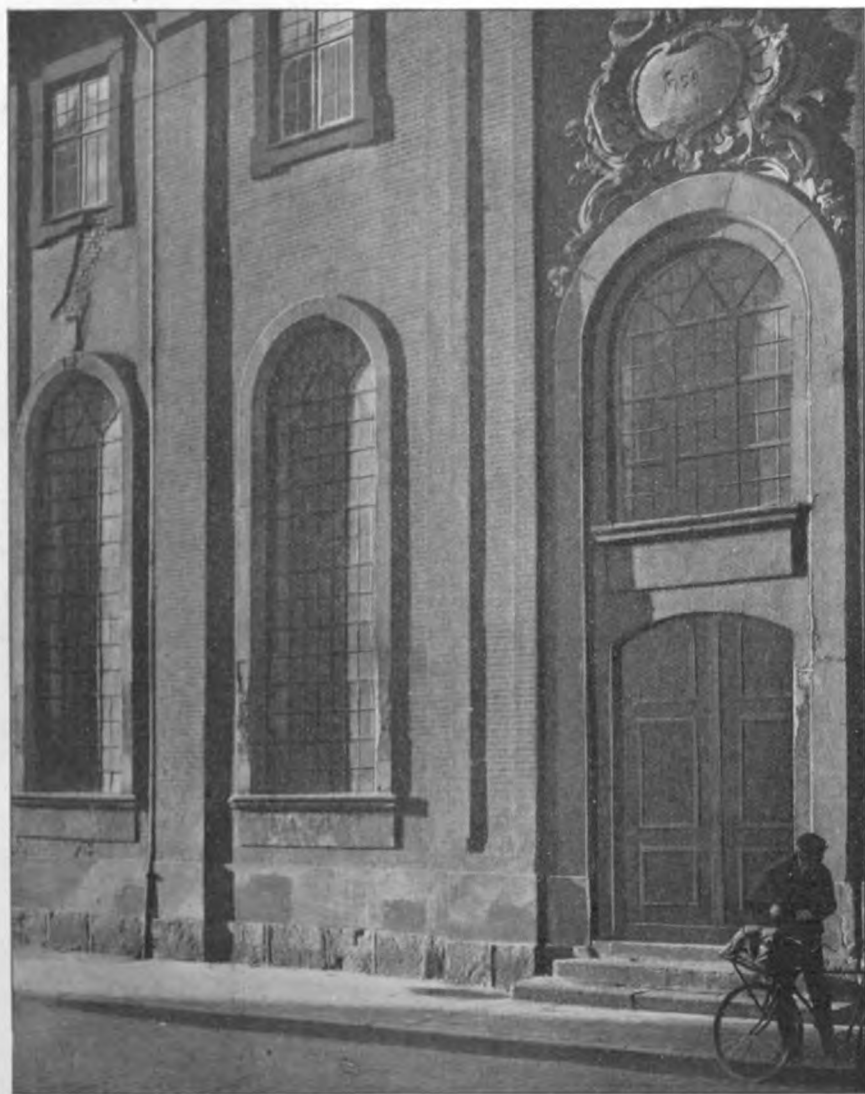

TILSKUD TIL FORENINGEN

FORENINGEN har haft den Glæde fra Bestyrelsen for GEORG og JOHANNE HARDERS Legat at modtage et Beløb af 500 Kr., og DIREKTIONEN FOR NY CARLSBERG FONDET har vist os den Velvilje at bevilge et Tilskud til Foreningen paa 500 Kr. aarlig i 3 Aar. Det er Bestyrelsen en kær Pligt at udtale vor bedste Tak for disse Bidrag.

BLADE AF BYENS BILLEDBOG

BYGNINGER I FORFALD

Vartov Kirke.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR), KØBENHAVN

Amalienborg set fra Orlogsværftet.

BYEN OG HAVNEN

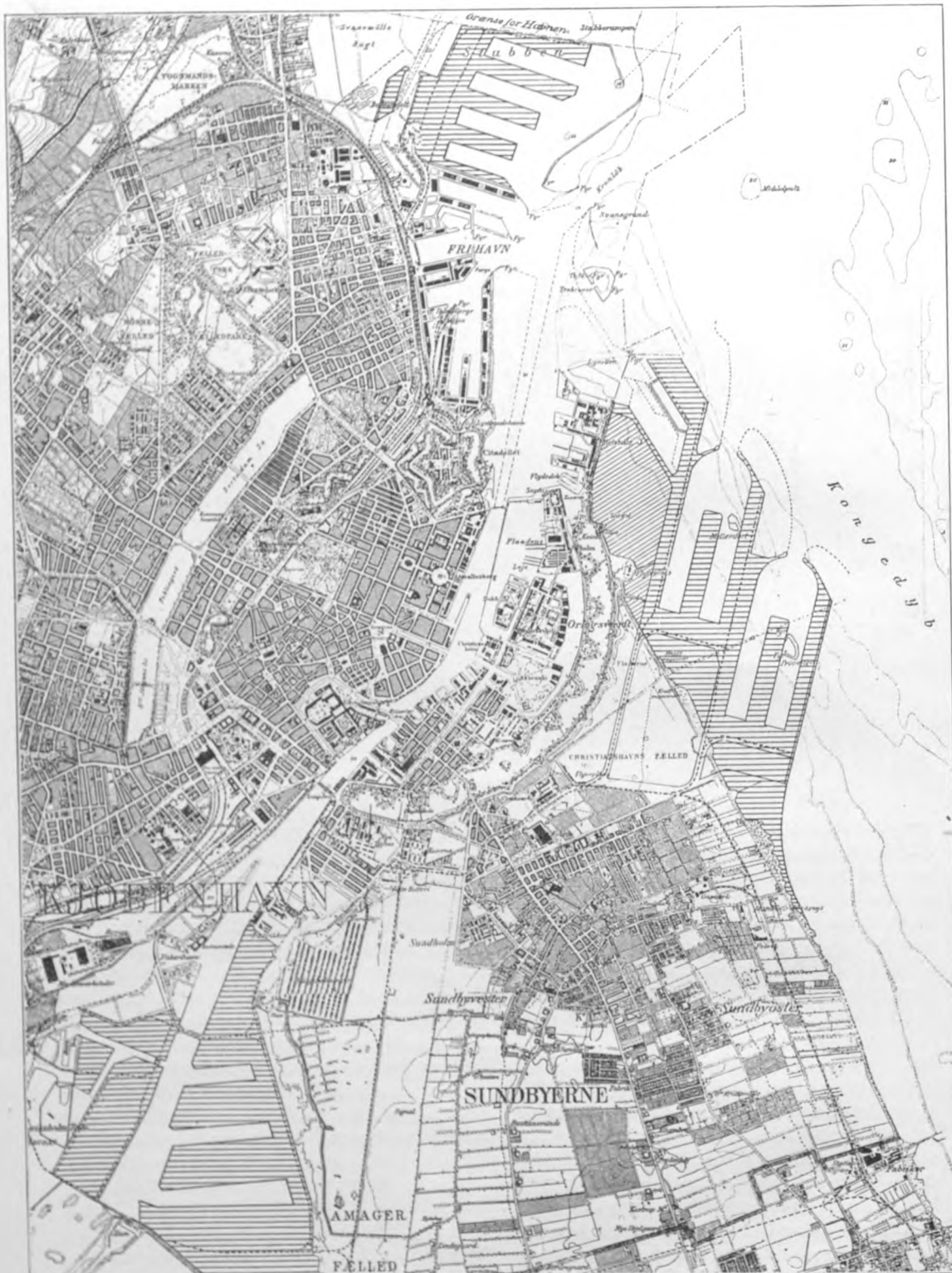
II

De Havneudvidelser, som Københavns Havn i de senere Aar har regnet med, generer alle Byen meget stærkt. Forslagene dertil er udarbejdede af daværende Havnebygmester H. C. V. Møller og offentliggjort 1917; de gaar ud paa at udvide Frihavnen mod Nord i Tilslutning til den gamle Frihavn, at lægge Industrihavn mod Syd i Kallebodstrand og mod Øst, udfor Christianshavns Fælle, at lægge store Industrihavne.

Frihavnens Udvidelse mod Nord er en meget stor Forringelse af de indenfor liggende Boligkvarterer, den umuliggør som nævnt det nu anlagte Stykke Strandvej og er et Angreb paa den Kyststrækning, der er Byens værdifuldeste. Sydhavnen, som nu er delvis virkeliggjort, har allerede foraarsaget de umulige Forhold ved Knippels- og Langebro; jo mere Sydhavnen udnyttes, des mere vil den genere Brotrafikken, som yderligere vil stige meget stærkt, naar den tredje af de foreslaaede Havneudvidelser, Østhavnen, virkeliggøres. I og for sig

er Sydhavnens Beliggenhed god som Industrihavn, idet den i selv ikke generer eller vil kunne komme til at genere Byens Boligkvarterer eller Trafik, og udnytter Arealer, som ikke er særlig egnede til Boliger. Men Betingelsen for denne Beliggenhed af en Industrihavn maa rigtignok være, at Sejladsen kan ske sydud. Selv om en Uddybning her er kostbar, kan det Tidspunkt komme, hvor den kan betale sig, men ogsaa først til den Tid bør Havnen lægges her, eller den nu anlagte Del deraf udvides. Den tredje Havneudvidelse, Østhavnen, ligger fortrinligt ved de store Dybder i Kongedybet, men Beliggenheden er foreslaaet altfor nordlig og tæt ved Byen paa Arealer, som vil være meget værdifulde for Byen selv; alt, hvad der ligger Nord og Øst for Christianshavn, vil blive trukket tæt ind til Byen i kort, direkte Forbindelse med selve Bymidten, ved nye Broer ved Nyhavn og Toldboden.

Disse tre af Havnevæsenet foreslaaede Udvidelser blev fremsat til Diskussion, men mødte

H. C. V. MØLLER: Forslag til Udvidelser af Københavns Havn. 1917.

Fællesudvalgets Betænkning 1924: A. C. KARSTEN: Forslag til Broforbindelser m. m. mellem Sjælland og Amager.

vistnok fra Kommunens Side ingen Indvendinger dengang. Først nu, efter at noget af Nordhavnen og Sydhavnen er udført, er Kommunen vakt, men, ialt Fald foreløbig kun for at klare Trafikforholdene over Broerne; det er et enkelt Punkt af de mange vigtige i Forholdet mellem Havn og By, men kræver absolut sin Løsning.

Det som den kommunale Udvalgsbetænk-

ning fra i Vinter foreslaar, er en Højbro ved Gasværkshavnen, en ny og noget hævet Knippelsbro, og nord derfor henvises til enten Højbro, Tunneller eller Færger. Alle disse Hjælpe midler er i Virkeligheden slette. Højbroer kræver, i en lav By som København, nødvendigvis store Rampeanlæg, der spilder altfor megen værdifuld Plads og er en vedvarende Ulempe og Fare for Færdslen. Tunneller er

West India Dok. London.

meget kostbare og giver alt for lidt Plads til Trafikken og kræver som Højbroerne uheldige Rampeanlæg.

Den eneste rigtige og fuldt tilfredsstillende Løsning er almindelige Broforbindelser i Gadernes Niveau. Saavel Paris som London er delt i to Halvdele forbundne med Broer; de er saa godt som alle i Gadernes Niveau. København skal ikke belemres med Løsninger, som i hvert Fald aldrig kan blive fuldt tilfredsstillende.

68

Hovedindgangen til West India Dok.
London.

At faa Orden i Forholdet mellem By og Havn, en Ordning, der tilfredsstiller begge Parter fuldt ud, lader sig vistnok ikke gøre paa det Grundlag, der hidtil er arbejdet paa, nemlig en stadig Udvidelse af de gamle Havneanlæg umiddelbart ved eller i selve Byen. Mange Forslag er i Tidens Løb fremkomne*, de gaar alle ud paa at skaffe større Plads, større Vanddybde, Forbindelse til Sun-

* De vigtigste er fremstillet i H. C. V. Møllers Bog om Københavns Havn.

Norfolk Havn. Amerika.

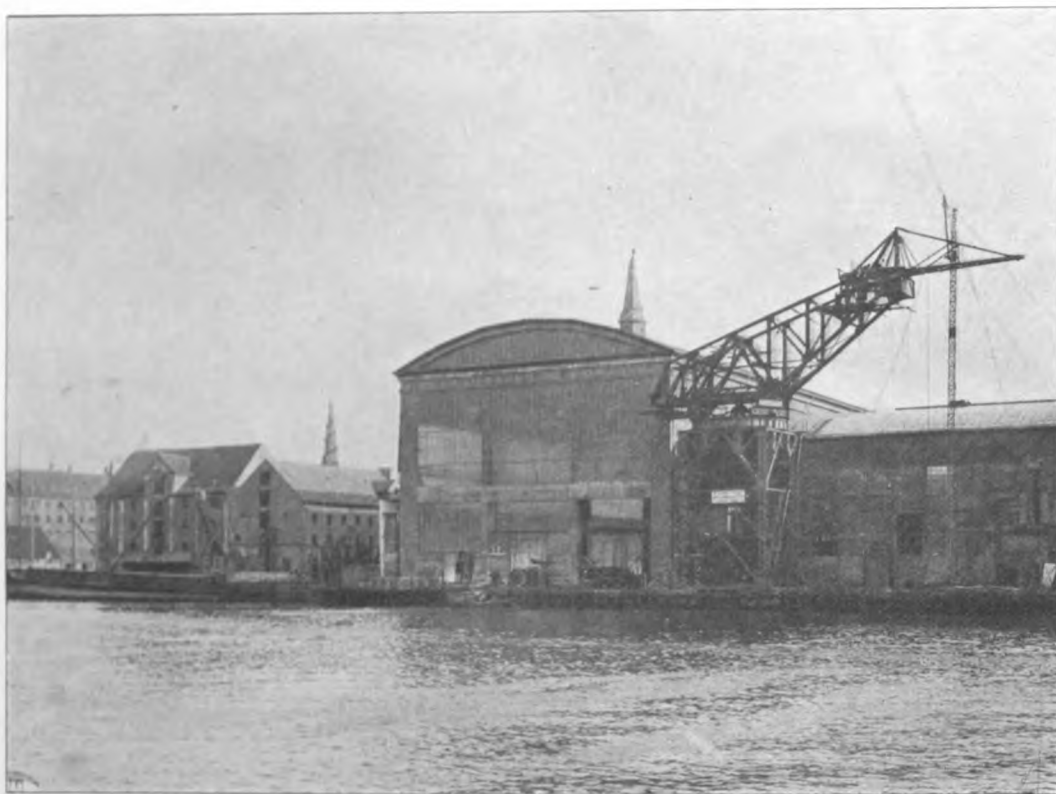
dets dybe Vand, og alle strander de paa Nødvendigheden af omfattende Udgravninger og Nedrivninger i den eksisterende By.

Alt tyder paa, at en endelig Løsning kun naaes, naar de store Dele af Havnen, som ikke behøver at ligge i umiddelbar Berøring med Byen, løsrides og lægges i en saadan Afstand fra Byen, at de ikke generer denne. Hvor det da skal være, bliver det næste Spørgsmaal; den samlede Kystlængde i Danmark er stor, saa Valget er ikke svært, om man vil finde et Sted langt fra Byen; men det er næppe nødvendigt; den foreslaaede Østhavn ud for Christianshavns Fællede er foreslaaet for tæt ved Byen, men paa et for Havneanlæg fortrinlig egnet Sted, lige ved de store Vanddybder i Øresund, hvor tillige store Arealer med ganske ringe Vanddybde let lader sig inddæmme og opfylde til Havneplads.

Disse gunstige Forhold er imidlertid ens langs hele Amagers Østkyst, saaledes at Østhavnen formodentlig uden Vanskelighed lader sig forskubbe til et Sted, der ikke kan have den Betydning for Byen som det foreslaaede. Men hvad der er fuldt saa vigtigt, er, at Mulighederne for ideelle Havneanlæg synes saa godt som ubegrænsede, naar man gaar endnu et Skridt videre her, idet ganske de samme store Vand-

dybder og umiddelbart derved ganske lave findes omkring hele Saltholmen. Her er Plads nok for al Fremtid. Store Virksomheder, der modtager Raavarer og videresender dem forarbejdede, Skibsværfter, Oplagspladser af Kul og Brændselsolie til Forsyning af Skibe o. s. v. vil kunne henvises dertil. Der er Areal nok til at skabe en velindrettet Arbejderby for Virksomhedernes Folk. Og tænker man sig at forbinde Saltholm med Amager med en Dæmning med fornøden Bro til Gennemsejling, vil Grundlaget for en stor naturlig Havn være dannet; en Dæmning vil være c. 4,5 km lang, hvoraf dog Halvdelen paa ganske ringe Dybder, største Dybde bliver c. 11 m. Ved de nye Fiskerihavne paa Jyllands Vestkyst, Hirtshals og Hanstholm, vil der blive Moler af tilsammen en lignende Længde, men byggede under de allervanskeligste Forhold, udsatte for Vesterhavets Bølger og paa indtil 12 m Dybde. Disse store Arbejder gælder endda kun mindre Havne og ikke Landets Hovedhavn. Hvis Fremtiden engang vil bringe den Tunnel til Malmø, som tit har været paa Tale, vil den gaa over Saltholmen.

Naar først den nødvendige Operation er foretaget at skære mest muligt af Havnen fri af Byen og kun regne med Udvidelser af Industrihavnen i Kallebod Strand under Forudsæt-

Burmeister & Wain og Christianskirken. Christianshavn.

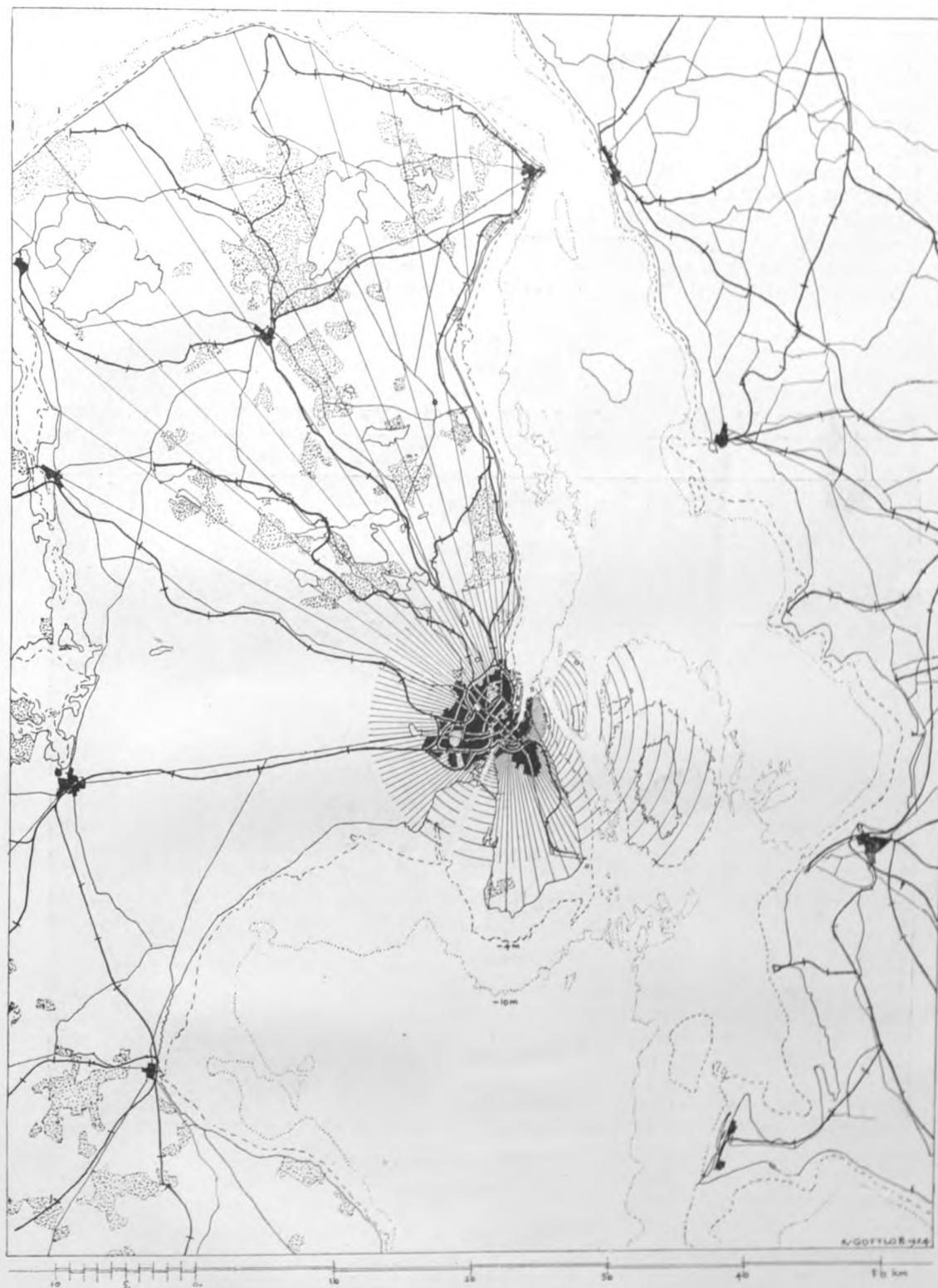
ning af Besejling mod Syd, vil Vanskelighederne nu og for altid være overvundne. I stedet for, at den nuværende Havn er til større og større Ulempe for Byen, vil den i Fremtiden efterhaanden indskrænkes til kun at besørge Trafikken til og fra selve Byen. Forbindelserne mellem København og Amager vil alle kunne blive i Gadernes Niveau, og vil uden Vanskelighed kunne lægges i det Antal, som er fornødent og paa de bedste Steder.

Over Sydhavnen vil Forbindelserne kunne gaa ad den nuværende Dæmning og ad eventuelle sydligere, efterhaanden som Havnen udvides. En ny Bro ved Gasværkshavnen behøver ikke at gøres saa høj og dyr og generende for Trafikken som nu paatænkt. En bredere Langebro og Knippelsbro vil Tiden engang kræve, selv om de bliver aflastede betydeligt ved andre Forbindelser. Nord for Knippelsbro vil det næste naturlige Sted for en Bro være for Enden af Nyhavn; det er i passende Afstand fra Knippelsbro, og Tilslutningen til Gadenettet paa begge Sider kan blive god. Den næste Bro vil, naar den engang kræves, kunne lægges fra Toldboden for Enden af Toldbodvejen, og over til Orlogsværftets nordlige Del.

Gennem en fortsat Landvinding ved Opfyldning af det udenfor liggende grundede Vand, kan der herskabelsen stor og værdifuld Udvidelse af Byen nær ved dens Centrum. Nord for en Bro ved Toldboden vil der næppe nogensinde være Brug for Forbindelser. Naar Hovedhavnen lægges mod Øst, og Sydhavnen, for saa vidt den opretholdes, faar Besejling Syd fra, vil Kyststrækningen mod Nord kunne bevares for Byen, der altid vil have Tilbøjelighed til at lægge Boliger den Vej, og iøvrigt mer eller mindre udnytte hele Nordsjælland til spredtliggende Sommer- eller Helaarsboliger. Den egentlige gamle Havn, Løbet mellem Sjælland og Amager, vil blive aflastet for det meste af den nuværende Trafik, saa at denne smukke Del af Byen kan virke som et Luftbælte i Bebyggelsen, og først, naar der sørges for Adgang og Udsigt overalt langs Vandet, vil vi kunne faa Glæde af det smukke Sammenspil mellem Vand og By; det ser vi nu kun i Ny og Næ og meget begrænset, vi kender det egentlig kun fra Malernes Billeder.

— — —
De store Hovedspørgsmaal, Byens Udvidelse og Byens Forhold til Havnen, synes der

Københavns Muligheder for Byens og Havnens Udvidelse.

Radiallinierne angiver event. fremtidig tæt eller spredt Bebyggelse. Cirkellinierne angiver Pladser for event. fremtidige Havneanlæg.

ikke at være Tegn til at faa bragt i Orden foreløbig, vel fordi ingen ved, hvem der skal tage sig af dem. De er af allerstørste Betydning ogsaa for alle Enkelthederne, som er afhængige deraf. Nu er det saaledes, at medens Græsset gror, dør Horsemor — et enkelt, men kraftigt Eksempel herpaa er i Øjeblikket ved at fuldbyrdes paa den smukke Del af det gamle Havneløb mellem Knippels- og Langebro. Hvor man før kunde glæde sig over Udsynet til Kristianskirken fra den anden Side af Vandet, har Burmeister & Wain nu bygget en i sig

selv saare skikkelig Værkstedbygning, men en Bygning, der ved sin Uhyrlighed ganske knuser Kirken og spærrer for Synet af den. Det er ikke Bevidstheden om at have Kristianskirken liggende derovre og nede bag ved, levende begravet, som glæder os; vi vil se Kirken selv, og ligesaa mange Gange vi faar Udsyn til den, ligesaa mange Gange forskønner den Byen.

— — —
Maalet er at give Havnen, hvad der tilkommer den og give Byen sit.

K. GOTTLÖB.

BLADE AF BYENS BILLEDBOG

BYGNINGSVÆRKER I FORFALD

Marmorbroen.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR), KØBENHAVN

SKRIFTPLAKATER

THOR BØGELUND.

Dag i Dag er denne Art typografiske Skriftplakater ret almindelige selv i Kulturlandenes Hovedstæder. Vi kender dem f. Eks. i Form af Valgplakater, Magistratsmeddelelser, Auktionssopslag, Teaterplakater og et Utal af forskellige Reklameplakater for de forskellige Varer og Erhverv — i Reglen Tilfælde, hvor man mener kun at have ringe Tid eller Midler til Disposition.

Erfaringsmæssigt viser det sig imidlertid, at den litograferede Plakat er langt mere udtryksfuld og derfor ogsaa mere nyttig, selv hvor det kun drejer sig om Tekst uden figurlig eller ornamental Udsmykning.

Et Billedindhold uden Tekst er saa godt som uanvendeligt, fordi Forudsætningerne for den rette Fortolkning og Forstaaelse af større Kredse sjældent vil være til Stede.

FORSKØNNELSEN. XIV. AARG. 1924. Nr. 10.

De ældste Gadeplakater var jævne, enkle Bogtrykkerarbejder.

Hvis man vilde lade en eller anden Meddelelse hæve sig frem blandt Omgivelserne, var man henvist til at foretage en Forstørrelse af Formatet eller af Bogstavernes Størrelse, en Variation af Farven, Papi-ret og Tryktyperne.

Mende Virkninger og Variationer, der herved kunde skabes, var hverken faa eller betydningsløse.

Endnu den

Derimod kan en Tekst uden Billedindhold være baade smuk og virksom, naar den betjener sig af velvalgte Typer i sikker Opbygning, eventuelt tilsat et diskret, men karakteristisk og dekorativt Symbol.

Ejendommeligt nok er man kun faa Steder blevet opmærksom paa, at ogsaa Linoleumstekniken, hvis Effekt man paa andre Felter har et aabent Øje for, er meget brugbar til Fremstilling af Skriftplakater.

Det er i første Række Tyskland, der har opdyrket Skriftplakaten til en Udtryksfuldhed, som de yderst faatallige engelske og franske Forsøg i denne Genre langt fra naaer paa Højde med.

Kunstnere som LUCIAN BERNHARD, JULIUS KLINGER, F. H. EHMCKE, H. DELITZSCH, JULIUS GIPKENS, HANS RUDI ERDT, JACOBY-BOY og flere andre har vist, at Bogstavtypernes vidt-forgrenede Familie var fuldt ud tilstrækkelig til at frembringe en baade kunstnerisk og reklamemæssig tilfredsstillende Virkning.

Vi finder i deres Produktion en Rigdom af monumentale Antiqua-Skrifter og ornamentale Fraktur-Typer, ja selv af individuelle Skrive-skrifter.

Alle har de et Fysiognomi, et Udtryk, en figural Magt, som appellerer til Formfølelsen i karakteristisk Betydning.

Antiquaens Ro og Klarhed, Frakturens svulmende Formrigdom, Kursivens elegant svungne Lethed, Gotikens kirkelige Strenghed. Alle er de paa en Maade Spejlbilleder af Nationer, Tidsaldrer, Racer og Folkekarakterer.

De kan ikke blot være stive og tørre eller fede og udsvømmende, men ogsaa fortolke Munterhed og Alvor, Strenghed og Ynde, Heds-kab og klosterlig Fromhed.

Skriftblanding vil i Reglen kun være tilladt inden for samme Skriftkarakter — fede og magre. En Undtagelse, der har en vis historisk Hævd, er dog Blandingen af Fraktur og Antiqua, og det viser sig, at ogsaa andre Konstellationer lader sig anvende, naar det sker med Smag og Forsigtighed.

Men Virkemidlerne indskrænker sig ikke alene til Valget af Typerne og Placeringen af af Ordene.

Undertiden kan et enkelt Bogstav gives en suveræn Stilling, der effektivt eller vittigt præger Helheden, som oftest er det naturligvis Begyndelsesbogstavet, »Ordnes Forriders«, der løser denne Opgave.

THOR BØGELUND.

JULIUS KLINGER.

OTTO LETZ.

CHR. ULK-JENSEN.

**Bekjendtgørelse fra
Kjøbenhavns Belysningsvæsen**

Gasprisen
er nu nedsat til
35 ØRE
pr. Kubikmeter.

Følgelig Forbrug skaber Mulighed for yderligere Reduktion.

Brug Gas

*Gaspen er altid klar til Brug.
uanset hvilke Forberedelser som Opfylding, Forvarmning etc. angaar.*

**Gaspen bør derfor foretrakkes
som Brændselsmiddel.**

Kjøbenhavn i Juli 1922.

HENRY ANDREASEN.

FORENINGEN
DANSK KUNST OG
HÅNDVÆRK

**MØBEL-
UDSTILLING**

FRA 25 MARTS
TIL 17 APRIL
DAGLIG FRA 10-10

**INDUSTRI-
FORENINGEN**

LAURSEN

JØRGEN LAURSEN.

Berlingske

Ødende

SØNDAG

Enkeltnumre:	Abonnement:
Søndagen 10 Øre	Morgen 3 Kr. Kvart.
Hverdagen 5 Øre	Aften 3 Kr. Kvart.

Morgen og Aften Kr. 5.25 Kvar talet

KNUD V. ENGELHARDT.

Man kan her nævne KLINGERS Plakat for »Admirals-Palast«, hvor det store, røde skrævende A dominerer hele Fladen, eller OTTO LETZS Plakat for Industri-Udstillingen i Essen, hvor det vældige, spiralsnoede J i Guld saa at sige deler Plakaten i to Dele og bestemmer hele Tekstens Anordning, eller KLINGERS Plakat for »Boehms Büromöbel«, hvor Prikkerne over ü'et og ö'et er overdrevet til mægtige parallelle, stærkt øjenfangende Streger.

Et andet Middel er Baggrunden, der i væsentlig Grad kan fremhæve Skriften, hvad enten dette sker ved en markant Farveforskellighed, eller ved en Mønstring eller Stribning.

Ogsaa Indramningen kan, hvad enten den er ornamental eller blot bestaar i en retlinet eller bølget Kant, virke fremhævende og skabe en vis Sluttethed.

Anvendt paa tilstrækkelig smidige Maade kan Skriftplakaten ad denne Vej blive de grelle Harmoniers paradoksale Kunst.

Men ofte bliver Virkemidlerne ogsaa misbrugt og Morsomhederne overdrevet.

Dette er saaledes Tilfældet, naar man forsøger at lade Plakaten imitere andre Stoffer

ved f. Eks. at efterligne en Broncetavle med Guld-bogstaver, eller naar man tilføjer et Felt i en anden Farve og med en ny Tekst i den Hensigt at efterligne en korrigerende eller supplerende Seddel, der senere er klistret paa Plakaten.

De arkaiserende Eksperimenter og Forsøgene paa i Litografi at efterligne Bogtryk i Kolossalformat giver i Reglen ogsaa ret utilfredsstillende Resultater.

Hvad der karakteriserer den gode Skriftplakats Indhold er dels noget kvantitativt, dels noget kvalitativt.

Hvad angaar Kvantiteten, betinges den af det for den moderne Tid karakteristiske — at den ingen Tid har.

De Sekunder, der ofres til en flygtig Betragtning af Bladenes Annoncer og Gadernes Plakater, er ofte minimale.

Virksomheden vil derfor afhænge af Prægnansen. Og jo færre Ord Skriftplakaten anvender

til at forkynde sit Indhold, desto større Chance har den for at vinde Gehør.

Sammenligner man de ældre bogtrykte Skriftplakater med de moderne litograferede vil man ogsaa konstatere, at mange overflødige Gentagelser og Overflødigheder er blevet undgaet og Snakkesaligheden erstattet med anerkendelsesværdig Kortfattetthed og Præcision.

Skriftens Kvalitet er af tilsvarende Betydning.

Ejendommeligt nok har selv de dygtigste bildende Kunstnere en vis Forkærlighed for at overskride deres Begrænsning og overmale deres Udstillingsplakater med barnligt ubehjælpssomme Tekster.

Undertiden omdanner Kunstneren med velberaad Hu Plakaten til en Rebus i den Tro at

Publikum skulde lade sig fængsle netop af dens Gaadefuldhed — en Antagelse, som vist kun yderst sjældent holder Stik.

Det er vel efterhaanden forholdsvis sjældent, at der skabes helt nye Bogstavtyper, men man træffer ofte en original Bearbejdelse af det forhaandenværende Materiale. Man kan her som

JULIUS KLINGER.

et Eksempel blandt talrige nævne JULIUS KLINGERS Plakat for Auer-Lys, hvor de store Antiqua-Bogstaver er udformet saadan i Randen, at de synes at oscillere og derved meget å propos forstærker Plakatindholdet.

I det hele er det en ikke ualmindelig Praksis at gøre Bogstavernes Konturer flossede, idet det viser sig, at de netop derved paa Afstand virker særligt skarpe.

Men som Regel vil Vidtløftigheder i Udformningen og Anbringelsen af Teksten trods al Pudsighed ikke kunne tilsløre, at den æstetiske Kvalitet har lidt Skibbrud.

Selv i de vidt forskellige Grupperinger, som Plakatens Anordning stiller Skriften, bør ubevidst bibeholdes et Indtryk af Typen baade som Individ og Slægtsmedlem.

Hosstaaende er gengivet nogle af de nævnte tyske Skriftplakater, samt et Udvalgt af danske Eksempler. H. BR.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR), KØBENHAVN

